İNSANCIL

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

YIL: 3 SAYI: 27

YENİ YILINIZI KUTLAR, GÜZEL GÜNLER DİLERİZ

İNSANCIL ÇALIŞANLARI

Fotoğraf: Sedat Tosunoğlu

12.000 TL. (KDV DAHİL)

OCAK 1993

• **Sahibi - Yazıişleri Sorumlu Yönetmeni**
BERRİN TAŞ

• **Genel Yayın Yönetmeni**
CENGİZ GÜNDOĞDU

• **Kurum Yönetmeni**
NİHAT ATEŞ

• **Görsel Yönetmen**
CEMİLE ÇAKIR

• **Teknik Danışman**
MUSTAFA DOKUMACI

• **Katkıda Bulunanlar**
SADIK ALBAYRAK
HATİCE TUNCER
İSA ÇELİK
İBRAHİM AKYÜREK
SEDAT TOSUNOĞLU
NECMETTİN BORTEÇİN
MÜFİT GÜRGÜN

• **GENEL DAĞITIM**
YAY - SAT

• **Yönetim Yeri:**
Mollafenari Sok. Nadir Han
No: 40-42 Kat: 5 34410 Cağaloğlu / İST.
Tel: 511 79 94
Posta Çeki No: 666 043

• **Dizgi :** SARMAL YAYINEVİ Tel: 522 45 78
• **Baskı:** AYDINLAR MATBAASI Tel: 522 86 14

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu Posta ceki hesabına Berrin Taş adına 120.000,- TL yatırmanız yeterlidir.
Öğrenci-Öğretmen 100.000,-TL
Yurtdışı: 50 Mark.

İnsancıl'a gönderilen ürünler, yayımlansın ya da yayımlanmasın geri verilmez.

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU
Gençlerin Önüne Model Koymuyoruz
Yöntem Öğretiyoruz 1
Mustafa SERCAN
Çocukların Hak Bayrağı 3
Nihat ATEŞ
Denizde Büyüdü Gül (Şiir) 4
A. Necmettin BORTEÇİN
Medya Memuru Malaprop Enis Batur Geçersizdir.....5
Cengiz BEKTAŞ
Getirdiğim (Şiir) 6
Alaattin TOPÇU
Baksaydık Görür müydük (Şiir) 8
Tevfik TAŞ
Kargışlı Zaman Resimleri (Şiir) 9
Ferda ERER EN
Çok Seslilik Bir Süreçtir..... 10
Ayten MUTLU
Sen Yanılgım Değilsin (Şiir) 11
Ozan YILMAZ
Türk Hafif (Kapitalist) Müziği 12
Metin SEVER
Aşk İkindileri (Şiir) 13
Özkan MANAV
Müzik ve Simge..... 14
Afşar TİMUÇİN
Kayseri'de Şairler Var 18
Çiğdem SEZER
Ben O Şarkıyı Çoktan Unuttum (Şiir).....19
Berrin TAŞ
Ahmet Hamdi Tanpınar..... 20
Bertholt BRECHT
İnsan İnsana Dost Mu Bir Bakalım (Şiir).....21
Ayhan HÜNALP
Cemreye Çağrı'nın Ozanı Cemile Çakır'a Selam.....22
Cemal SOREL
Şiirler..... 23
Sennur SEZER
Şiir ve Bilgisayar 24
Halidun ŞEN
Bilimsel Nedensiz Disiplinin Gerekliliği Üzerine.....26
Müfit GÜRGÜN
Ayışığı Serserisi (Şiir) 27
Philippe JONES
Dik (Şiir) 28
Maurice CORNFORTH
Marksizmin Bilimsel Niteliği..... 37
Lütfiye AYDIN
Zerrin Taşpınar Şahin ile Söyleşi 38
Fatma GÜREL
Annemin Altın Bilezikleri (Öykü)..... 41
Halis ÖZDOYURAN
Unoburlar Parti Kursalar İktidar Olurlar.....43
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi..... 44
Cengiz DOĞU
Gelip Geçen (Şiir) 45
Sabri ÖZDEMİR
Iraklık (Şiir)..... 46
Kitap..... 49

GENÇLERİN ÖNÜNE MODEL KOYMUYOR, YÖNTEM ÖĞRETİYORUZ

Sevgideğer okurum, Özgür Gündem gazetesinde yayınlanan bir söyleşim, bana gelen haberlerden anladım, ilgi çekti. Özgür Gündem'i okumayan... ya da bölgesinde bulamayan birçok okur, bu söyleşiyi okumak istediklerini telefonla... mektupla bana bildirdi. Bundan ötürü **Hıdır Geviş'***in benle yaptığı... 25 Kasım 1992 tarihinde Özgür Gündem'de yayınlanan söyleşiyi İnsancıl'da yayınlıyorum.*

Hepimiz... İnsancıl Emekçileri, okurlarımızın yeni yılını kutluyoruz... esenlikli bir yıl diliyoruz.

Sevgiyle.
Cengiz Gündoğdu

İnsancıl dergisinin düzenlediği "Okuma Tiyatrosu" ve "Felsefe Seminerleri" etkinlikleri ikinci yılına girdi. Bugüne değin toplam 30 etkinlik gerçekleştirilen **"Okuma Tiyatrosu"**nda amaç; yazar, yazarın yapıtları ve okuru aynı ortamda buluşturup ortak bir tartışma platformu yaratmak. **"Felsefe Seminerleri"**ni ise, dergi bünyesinde yer alan genç şair, öykücü ve eleştirmenler düzenliyor Genç yazarlar, felsefe seminerlerini İnsancıl okurlarıyla birlikte gerçekleştirdiklerini belirterek, **"Bugünü anlayabilmek için insanlığın tarih boyunca oluşturduğu birikimi edinmek gerektiğine inanıyoruz. kendi yetişme sürecimize okurlarımızı da ortak ediyoruz. Onlarla birlikte aydınlanıyoruz"** diyorlar.

Üçüncü yılına giren İnsancıl dergisinin editörü **Cengiz Gündoğdu**, yakında ciddi ve samimi sanatçılarla düşünürleri içine alan bir vakıf kuracaklarını belirtiyor. **Gündoğdu,** amaçlarının sanatı, şiiri, romanı, öyküyü sersefil eden; sarhoş, nemelazımcı, sorumsuz, hileci, dedikoducu, kısır ve estetik bilinci düşük burjuva sanatçısının elinden kurtarmak olduğunu sözlerine ekliyor.

-İnsancıl dergisinin ilk kez kültür-sanat alanında belli bir örgütlenmeyi gerçekleştirmeye çalıştığını görüyoruz. İkincl yılına giren iki etkinlik diziniz var: Felsefe Seminerleri ve Okuma Tiyatrosu... Hangi koşullar ya da eksiklikler sizi böyle bir örgütlenmeye itti?

- Bir sanat hareketinin başarıya ulaşması için örgütlü olmak gerekiyor. Bu temel nedenin yanı sıra her yerde olduğu gibi Türkiye'de de burjuva dünya görüşüyle sanat yapanlar ciddi bir örgütlenmenin içinde... Resmi örgütlenmenin yanı sıra bu örgütlenmenin görünmeyen yanları çok büyük boyutlarda... Basit bir örnek; bütün iletişim kanalları, bütün örgüt kurumları, burjuva dünya görüşüyle sanat yapanların elinde. İşte bu ortamda burjuva görüşüyle sanat yapmayan bir sanatçının sesini duyurması, eseriyle insanlara ulaşabilmesi bireysel anlamda mümkün değil. Tabii işin bir acı yanı da şu; sözde özgürlükçü burjuva sanatçısı kendi dışındaki sanata milimetrik noktada bile özgürlük tanımaz, tanımıyor. İşte biz, sesimizi duyurabilmek, son derece önem verdiğimiz insana ulaşabilmek için örgütlendik. Bu örgütlenme daha üst düzeylere kadar gidecek. Yalnız bizim örgütlenmemiz, burjuva santçısının örgütlenmesinden farklı. Burjuva sanatçıları, edilgen, bilinci dumura uğramış bir okur yaratmak için örgütlenir Oysa biz bilinci açık, etkin bir okur için yapıyoruz bunu...

- Çevrenizde daha çok genç yazarları görüyoruz. Nitekim her iki etkinliği pratiğe geçirenler de bu gençler.

Çevremde gençlerin olması benim dünyaya bakış açımın sonucu. Şimdi, burjuva dünya görüşüyle hayata bakan insan, insanların doğal yeteneklerle doğduğuna inanır. Buna göre bazı insanlar doktor, bazıları gazeteci, bazıları milletvekili doğar. Yani milletvekili olmaları bir seçim sonucu değildir. O milletvekili olacaktır, çünkü milletvekili olmak için doğmuştur. Ayrıca o, şair, romancı, öykücü, eleştirmen olmak için doğmuştur Peki söz gelimi, sanatta; bir gencin şair ya da yazar olmak için doğup doğmadığına kim karar verecek? Elbette star sisteminin kendisi verecek bu kararı... Peki nasıl karar verecek? İşte burada şunu söylüyorum: Burjuva sanatçısı yaltakçıdır. Kendisinin sanatçı olduğuna star sisteminin karar verebilmesi için bu sistemin kodamanlarına yaltaklanır. Burjuva dünya görüşünün sanatı, sanatçıyı getirdiği nokta bu... Oysa ben insanın öğrenebilen bir yaratık olduğuna inanıyorum. insanı, sevmeyi, aşkı, gülmeyi, yemek yemeyi, yani hayatındaki tüm etkinlikleri öğrenir. Bu arada yaratıcılığı da öğrenir. İşte biz, bu örgütlenme içinde genç insana yaratıcılığı öğretiyoruz. Bu yüzden gençlerle çalışıyorum. Yurdun dört bir köşesinden gençler akın akın İnsancıl'a geliyor. Birçokları bu durumun sırrını öğrenmek istiyorlar. Sırrını burada söyleyeyim: Biz bu seminerlerde gencin önüne bir model koyup da şöyle düşün, şöyle şiir yaz, şöyle roman yaz demiyoruz. Ona yöntem öğretiyoruz. Düşünmenin, yaratmanın yöntemini... Bazı genç arkadaşlarım belli bir zaman geçtikten sonra o yöntemle beni eleştirdiklerinde seviniyorum. Çünkü biz insanlara burada sevgiyi de öğretiyoruz. İnsani ilişkileri öğretiyoruz. İnsancıl bunun için adım adım insana yürüyor.

İNSANCIL OKUMA TİYATROSU

Genel Yönetmen: **CENGİZ GÜNDOĞDU**

OCAK AYI PROGRAMI

13
KEZBAN ÖZBAY (ÖYKÜLERİ)
9.1.1993 Cumartesi Saat: 15.00

14
KEMAL ÖZER (YAZILARI)
16.1 1993 Cumartesi Saat: 15.00

15
TEVFİK TAŞ (ŞİİRLERİ)
23.1 1993 Cumartesi Saat: 15.00

16
FRANSA İHTİLALİ DÜŞÜNCESİ (CONDORCET)
30.1.1993 Cumartesi Saat: 15.00

ŞUBAT AYI PROGRAMI

17
BEHİCE BORAN-EDEBİYAT YAZILARI (IŞITAN GÜNDÜZ)
6.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

18
MECİT ÜNAL (ŞİİRLERİ)
13.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

19
MEHMET BAŞARAN (ŞİİRLERİ)
20.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

20
KARL MARKS VE DİYALEKTİK YÖNTEM
27.2.1993 Cumartesi Saat: 15.00

Yer: İNSANCIL OKUMA TİYATROSU SALONU
Molla Fenari Sok. Nadir Han. No: 40-42 K.5 Cağaloğlu/İST

- "Okuma Tiyatrosu" etkinliğinizin bir çoğunu izledim. Orada başka hiçbir yerde rastlamadığım şey; izleyicilerin yaratılan tartışma ortamına son derece etkin bir katılım sağlamalarıydı. Tartışmalar sırasında vardığım bir başka sonuç da, İnsancıl'ın geçersiz ilan etmiş olduğu burjuva sanatının ve yazarlarının insan zihninde oluşturduğu kemikleşmiş bakış açısının tuz-buz olmasıydı...

"Okuma Tiyatrosu" dendiğinde genç insanın yaratıcılığıyla etkin okurun buluşması düşünülmeli. Geçen gün bir konuşmamda söyledim. Biz Okuma Tiyatrosu'nda bakın şu şair ne güzel eserler vermiş, siz de gelin bunları okuyun demiyoruz. Biz bu eserleri tartışmak için gündeme getiriyoruz. Okuma Tiyatroları'nda sanatçıyla okur arasında insani çizgiyi kuruyoruz. İşte bundan ötürü 30. etkinliğe ulaştık. Ankara'daki Abra dergisi, Yalova'daki halkevi bu tür etkinliklere başladılar. Başka illerde de başlaması için deney aktarımlarımız sürüyor. İnsanı merkez alan estetik görüş yavaş yavaş ilerliyor. Bu ilerleme burjuva sanatçılarını üzerken bizi sevindiriyor.

- Etkinliklerinizi İstanbul dışındaki illerde de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

- Okuma Tiyatrosu için birçok yerden öneri aldık. Ben bunlardan yalnızca Düzce'yi kabul ettim. O da özel bir gün olduğu için. Bizim Okuma Tiyatromuz'un, başka illerdeki gösteriş meraklısı kişiler gibi turneye çıkmasını doğru bulmuyorum. Öbür illerin kendi Okuma Tiyatroları'nı kurmalarını istiyorum. Biz ancak deney aktarımı yapabiliriz. Ama burjuva sanatçısı gibi turne gösterisi yapmayız.

- İlerisi için neler yapmayı düşünüyorsunuz?

İnsancıl çerçevesi içinde bir dolu etkinlik düşünüyoruz. Burjuva sanatçıları, çeşitli kültür merkezlerinde burjuva estetiğini yaymak için sanatın tüm dallarında etkinlikler düzenliyorlar. Düşünün, bu adamlar oturuyorlar, kelimelerin yerlerini, değiştirerek aynı şeyi söyleyip duruyorlar. Tam bir beyin yıkama. Bundan sonra yapamayacaklar. Her alanda ciddi, samimi, hilesiz, hurdasız insanı merkez alan etkinlikler düzenleyeceğiz. Ayrıca ciddi samimi sanatçılarla düşünürleri içine alan bir vakıf kurma hazırlığına giriştik. Amacımız; sanatı, şiiri, romanı ve öyküyü sersefil eden, sarhoş, nemelazımcı, sorumsuz, hileci, dedikocudu, kısır estetik bilinci düşük burjuva sanatçısının elinden kurtarmak.

Türkiye'de sanatçı toplumsal artı üründen hak ettiğini mutlaka alacaktır. Sanatçıların metalaşmaya kurban gitmesine; kendisini metalaştırmayan sanatçının da hastane köşelerinde sürünmesine ya da herhangi bir ameliyat için sanatçıya para toplanmasına son vereceğiz. Sanatçı özgür bir ortamda, maddi sıkıntılardan uzak, insan için şiir yazacak, bestesini yapacak, filmini çekecek. Bütün bunlar, ömrümüz yeterse milim milim yürüyeceğimiz hedeflerdir. Bir radyo istasyonu kurmak, bir TV kanalı açmak hedeflerimiz arasındadır.

ÇOCUKLARIN HAK BAYRAĞI

Mustafa SERCAN

Çocuk insanın atasıdır.
Cezayir Atasözü.

İKİ ÇOCUK

İki çocuk... Yaşamları için önemli bir dönüm noktasında... İki çocuk onbir-oniki yaşlarında... Ezilmiş, sinmiş, suskun, korkulu... Bizim yaşamaya zorlandığımız güçlünün güçsüzü ezdiği orman koşullarını daha şimdiden tenlerinde, gözlerinde duyumsuyor olmalılar. Ortada esen korkutma, yıldırma havaları onların da başörtülerini uçuşturuyor.

İki çocuk... Bir yargı odasında... Yargıç soruyor. "Anneni mi istersin, yoksa babanı mı?" İkisi de "Babamı" diyor. Yargı odasının penceresinden sesler geliyor. Yaklaşık iki yüz kişinin sloganları. Bu yargılama, iki çocuğun 'velayet' davası olmaktan çıkmış. Çoktan iki ulusun, iki dinin kavgasına dönüştürülmüş. Sloganlar bunu çığırıyor. Kimbilir! Yargıç bütün bu baskıların çocukların söyleyecekleri sözü ne denli etkileyeceğinin ayırdında mı? Hatta, kendi "bağımsız karar"ının da ne denli etki altında olduğunun ayırdında mı? Bilinmez.

İki çocuk. Hiçbiri "Hem annemi, hem babamı isterim" diyemiyor

İnsanların ruhsal yapılarını incelemek, araştırmak, çıkmazlarına çözüm yolları bulmak işlevini üstlenmiş psikoloji ne diyor? Çocukların eğitilmeleri için önlerinde örnek olacak anne-babaya gereksinimi var. Özellikle kendi cinsinden olana. Yani kızsa daha çok anneye, erkekse daha çok babaya... Kız çocuğunun babaya, erkek çocuğunun anneye gereksinimi yok mu? Elbette var. Ama daha çok kendi cinsinden olana...

Boşverin psikolojiyi. Çocukların gereksinmeleri önemli değil. Önemli olan bizim ulusun, bizim dinin yani bizim takımın üstün gelmesi. Bu davanın kazanılması için bu iki çocuk feda edilse ne olur. İşte bu denli kolay. Böyle bakınca çözülemeyecek sorun yok gibi görülüyor. Gazeteler, slogan çığırıcılar böyle bakıyorlar, böyle gösteriyorlar.

Hukuk... İnsanlar aralarındaki çatışmaları çözebilmek için kaba güce başvurmasınlar; güçlü, gücünden dolayı güçsüzün hakkını almasın, devlet uyrukları arasında, kimseye haksızlık yapılmasına olanak tanımasın... Hukuk bunun için var, değil mi? Kitaplar böyle yazıyor. Yine kitapların yazdığına göre yasaların varlığı, haksızlıkları önlemek için. Bu kitaplar neden yaşamdan bu denli uzak!

Yasalar... Türkiye Yurttaşlar Yasası'nda çocuklarla ilgili maddeler var. Bu yasalara bakın. Çok ilginç şeyler göreceksiniz. Çocuklar ana-babanın kararına kayıtsız koşulsuz uymak zorunda. Babasının söylediklerini yapmayan çocuk cezalandırılabilir. Bu maddeleri okuduğunuz zaman çok açık göreceksiniz ki, aile içinde çocuk bir 'kişi' olarak değerlendirilmiyor. Bir takım gereksinmeleri olduğu varsayıldığına göre, neyse ki(!) "canlı" sayılıyor. Ama onun dışında yasanın çocuğa yaklaşımı "nesne" düzeyinde. Canlı bir nesne... Canlı da olsa bir nesnenin anne ya da babada kalması, örneğin bir köpek ya kedinin ayrılan kadın ya da erkekte kalması sorunu gibi. Medeni hukuk, yani yurttaşlar yasası çocuk haklarını böyle belirliyor.

İNSAN HAKLARI

Şu anda Birleşmiş Milletler Örgütü'nün geçerli kılmaya çalıştığı 'İnsan Hakları Bildirgesi' ilk değil. 1789'da Fransız Burjuva Devrimi'nde yayımlanan da ilk değil. İnsan düşünmeye başladığından beri yayımlanmış ya da yayımlanmamış belki binlerce insan hakkı tanımlaması var

Çocuk Hakları, İnsan Hakları sorununun bir parçası. İnsan hakları sorunu, özünde "Kimin insan sayılacağı" sorunudur. Kölelerin, kadınların insan sayılmadığı bir dünyadan, hiç olmazsa kağıt üzerinde "tür olarak bütün insanların" **"İnsan"** sayıldığı bir dünyaya geldik. Çocuk hakları sorunu, "Çocukların insan sayılıp sayılmayacağı" sorununa gelip düğümlendi. Bugün ülkemizde "Yurttaşlar Yasası", çocukları insan saymıyor.

ÇOCUKLARIN GEREKSİNMELERİ

Yasalar, "çocukların gereksinmeleri" genel terimini geçerli sayıyor. Ne var ki çocukların gereksinmeleri artık, barınma, giyinme, beslenmeyle sınırlı değil. Sağlıklı birer erişkin birey olabilmeleri için ruhsal, eğitimsel gereksinmeler de temel sayılıyor. İnsan bilimleri bu noktaya geldi. Öyleyse çocuk hakları, bedensel gereksinmeler yanında ruhsal, eğitimsel gereksinmelerin karşılanmasını da içermeli. Nasıl ki insan hakları dendiğinde çalışma, seyahat, bağlanma siyasal çalışma, örgütlenme, düşünme gibi özgürlükler gözardı edilemez, çocukların manevi gelişim gereksinmeleri de onların hakkıdır.

YARGILANAN NE?

İki çocuk. Anneleri İzlandalı, Babaları Türkiyeli. Baba orda yaşarken İzlanda yurttaşı da olmuş. Çifte Yurttaşlık. Hem Türkiye hem İzlanda Yurttaşı. İki çocuk, ana-baba

DENİZDE BÜYÜDÜ GÜL

Ahmet Nurican Doksanbir'e

Denizde büyüdü gül
bütün kana kesti deniz.
Kaptanlar gördü
ve sustu

Ben bağırdım kıyıdan
şöyle bir titredi toprak
şöyle bir titredi deniz
yanıtladı gül
sessiz.

Nihat ATEŞ

İbrahim Akyürek

nikahsız yaşarken doğmuş, Ana-baba daha sonra evlenmişler. Günün birinde ayrılmaya karar verdiklerinde İzlanda Mahkemesi çocukların annede kalmasına karar vermiş. Baba çocukları alıp Türkiye'ye kaçırmış. Şimdi Türkiye Mahkemesi ters yönde karar veriyor, çocukların babada kalmasını sağlayan bir karar... Bu durumun uluslararası hukuk yönünden değerlendirmesini, hukukçulara bırakıyorum.

14 Kasım 1992 günü **İnsan Hakları Derneği** bir panel düzenledi. Bu panelde çocukların annesi, İzlandalı Avukatı, Türkiyeli Avukatı, hukukçular, psikolog ve psikiyatr yer aldı. Yargılama sürecinde çocukların ruhsal ve eğitimsel gereksinmelerinden çok, biçimsel hukuk değerlendirmelerinin öne geçtiği, bu değerlendirmelerle, slogan çığırıcılarının etkinliği, etkililiğinin öne geçtiği vurgulandı.

Bu mahkeme neyi yargıladı? Bu soru yanıtlanmış değil. Çocukları ailenin canlı bir nesnesi olarak değerlendirip, bu canlı nesnelerin kimde kalacağını belirledi. Yani mahkemede yargılanan annenin ya da babanın "hak"kı. Mahkeme "hak" yönünden sanki yalnızca iki taraf varmış gibi, anne ya da babadan birinin haklı olduğuna karar vermekle, "hakkaniyete uygun" bir yargılama yapmış olabilir mi? Yasalar açısından sakıncası olmasa da, bu yargılama çocukların haklarını yok saymış olmuyor mu? Daha çok soru var yanıtlanması gereken.

HUKUKİ DÜRÜSTLÜK

Köleyi, kadını insan saymayan, Köleci Düzen Hukuku tutarlıydı. İnsan saymadığı nesnelerin hakları olduğunu da varsaymıyordu. Bu tutarlılık görece bir dürüstlük bile sayılabilir. Oysa kuramda "bütün insanlar hak yönünden eşit" deyip, uygulamada "çocukların hakkı yoktur" diyen bir hukuk sistemi tutarlı değildir. Bu tutarsızlığın ikiyüzlülük olduğu açık.

Hukukun özü asıl olarak miras hukukudur bence. Çünkü miras ekonomik düzenle ilgilidir. Bu anlamda çocuk da miras hukukunun gerektirdiği kadar insan sayılır. Miras hukukunun gerektirdiği kadar hakkı vardır. Burjuvazi bu nedenle bazı hakları olabildiğince kuramsal, olabildiğince soyut bırakmayı yeğliyor. Hukuk kuralları da bunu aynen yansıtıyor. Çocuk burjuvazi hukukuna göre yalnızca geleceğin mirasçısı olarak önemlidir.

KUZU İLE ÇOCUK

Bilgiçlik taslamayı seven biri bir arap ülkesine gitmiş. Döndüğünde de üç beş arapça sözcükle bilgiçlik taslamasını sürdürmüş. Sormuşlar: "Arapça'da koyuna ne derler?" Rastlantı bu ya, bizim bilgiç koyunun arapça karşılığını biliyormuş. "Ganem derler" diye yanıtlamış bilgiç bilgiç... Yine sormuşlar: "Peki kuzuya ne derler?" Bilgiçlik taslayan, kuzu sözcüğünün arapçasını bilmiyormuş. Uydurmuş: "Bir yıl birşey demezler, bir yıldan sonra ona da ganem derler"

Burjuva hukukunda, "İnsan Hakları" yönünden çocuğa onsekiz yıl bir şey denmiyor, ondan sonra "insan" deniyor.

İnsan Hakları'nın burjuva hukukundaki karşılığı da açık. Hergün örneklerini görüyoruz. İnsan hakları da uygulmada "siyasal ekonomik çıkarlara indeksli"

GALİLEİ, DARWİN, PAPA...

Geçenlerde Papa, Galileo Galilei'i aklamış. Darwin kuramını öğrettiği için yargılanan ABD'li öğretmen, Rosenbergler, Sacco ile Vanzetti, Dreyfuss... bütün bu hukuk kurbanlarının aklanması ne zaman?

Asıl soru şu bence... Papa ne zaman aklanacak? Kim aklayacak? Bu iki çocuğa yapılan haksızlık, bu haksızlığı yapanlar ne zaman aklanacak? Kim aklayacak?

Nihat Ateş - Nurhan Tunakan evlendiler.
Şiirin Soluklandığı Desenle Yeni Yuvalarındalar. Şiirin ve resmin birlikteliğinin kalıcı olması dileğiyle.

İNSANCIL EMEKÇİLERİ

MEDYA MEMURU... "MALAPROP" ENİS BATUR GEÇERSİZDİR...

A. Necmettin BORTEÇİN

BAY MALAPROP

Karşınızda bir insan var. Bu insan, sizde bir "iyi bilir"lik duygusu mu uyandırıyor. Şuna dikkat edin. Nasıl konuşuyor.

Genellikle anlaşılmaz şeyler konuşanlar, kendilerini sizden uzak... ayrıcalıklı bir yere koyar. Şöyle. Anlayamadığınız şey o kadar çoktur ki konuştuklarında... yazdıklarında, sizde ister istemez bir "iyi bilir"lik durumu yaratır. Bu durum sürer gider. Nereye kadar. Şuraya kadar. Anlattıklarının ne anlama geldiğini birileri sorana kadar. Sonra... sonrası açık. Sorgulayan birileri, bu söylenenlerden hiçbiri anlaşılmıyor... diyen birileri çıkınca... aydınlanıverir bir şeyler bilincinizde. Çünkü, o ana kadar kendinizde bir eksiklik olduğunu düşünmüş... bunu söylemekten korkmuşsunuzdur.

Bu yaşandı. Orhan Pamuk. Enis Batur. Ahmet Oktay öteki ler... biz, geçersizdir deyinceye kadar pek çok insan bu duygu içindeydi. Ne zaman ki geçersizlikleri saptandı... saptandı diyorum, çünkü bunu biz uydurmadık, tarihsel sürecin sonunda oluşan durumu gösterdik sadece, bu saptanır saptanmaz, evet... gerçekten biz de böyle düşünüyorduk... ama Orhan Pamuk'u... Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı anlayamıyor olmamızın bizdeki bir eksiklikten kaynaklandığını düşünüyorduk... şu kitabından hiçbir şey anlayamamıştık... diyenler çoğaldı.

Bu neyin sonucu. Öncelikle şu söylenmeli. Bu tarihsel bir sürecin sonunda saptanan bir durumdur. Star sisteminin yazarları biten... tükenen burjuva değerlerinin... kapitalizmin yanılsatıcı değerlerinin yazarlarıydı çünkü. Burjuvazinin... kapitalizmin değerleri ile yeni bir insan yaratamaz... metalaşmaya karşı bir başka değer koyamazdı insanın önüne. Koyamadı da. Koyamayınca da geçersizlikleri artık gizlenemez... örtülemez hale geldi. Biz de bunu gösterdik.

Aslında bu son derece yalındır. Bu yazarlar, kapitalist ideolojiyi kah sol söylemle... kah sözüm ona insani söylemle ortaya koyarken, başka başka sözlerle ama aynı şeyleri söyleyerek kapitalist ideolojiyi mutlaklaştırıyor... insansızlığı... metalaşmanın estetize edilmesini, estetik ütopya diye de sunmaya başlıyor.

Şu kesin. Alttan alta dikte etmeye çalıştığı şey kapitalizmin temel hakikatleridir. Kaçgun döneminin mutlaklaştırılmasıdır.

Peki... Enis Batur'un Malaproplu ğu nerden geliyor

Malaprop bir tiyatro eseri tiplemesi. Özelliği şu. Bayan Malaprop ne anlama geldiğini bilmediği birtakım sözcükleri ardarda sıralayan... yerli yersiz kullanan bir tiptir. Aytunç Altındal, " belki de 'bayan densiz' denebilir." diyor Bayan Malaprop için.

Çevrenize bakt'ğ zda bay bayan Malaproplar göreceksiniz. Anlamını bilse de bilmese de sözcükleri yerli yersiz yanyana getiren star sistemi yazarlarını... eleştirmenlerini.

Bunun nedeni şudur. Geçersiz star sistemi yazarı, savunduğunu açıktan savunamaz. Alttan alta ittirir insanların bilincine. Yöntemi... yöntembilimi birbirine katarak ittirir birbirine taban tabana zıt yöntemleri birbirine yakıştırmaya çalışarak ittirir. Ama hep alttan alta. İttirici bir tavırla. Üst söylemle... egemen bir dille. Sistemin gerçekliğini mutlak hakikatler gibi gösteren sistemin diliyle yapar bunu. Bilinci açmaz. Bir şeyleri bilince ittirir. Bilinci kelepçeler... dumura uğratır.

Böyle bir dil karşısında insanlar şöyle düşünür. Bizde bir eksiklik var. Biz Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı... Orhan Pamuk'u anlayamıyoruz. Bizde bir eksiklik var.

Bu bir yanılsamadır. Siz Orhan Pamuk'u... Enis Batur'u... Ahmet Oktay'ı anlayamıyorsanız bu sizin eksikliğinize değil... onların Malaproplu ğuna işaret tir. Bunu unutmayın.

YÖNTEM MALAPROP YÖNTEMİ OLUNCA

Bakın Enis Batur, **Estetik Ütopya** adlı kitabında ne diyor... "...Estetik bilgiyi dışlamadığı, yapıtı bütünüyle kuşatabildiğini savlamadığı sürece Marxçı eleştirinin de, ruh çözümünün de, yapısalcı çözümlemenin ya da izlekçi yöntemin de ayrı ayrı, son derece verimli 'okuma'lar gerçekleştirebildiği şüphe götürmeyen bir gerçek." (a.g.e. s. 18, BFS Yayınları.)

Birincisi, bay Batur hileci davranıyor. Nerden çıktı bu "Marxçılık" Bunun adı marksizmdir Marksizm demek yerine marxçılık demek türkçe kullanım olmuyor Uydurukçuluk oluyor Bunu geçiyorum.

Asıl Malaprop yarenliğini marksizmi... yapısalcılığı... izlekçiliği... ruhçözümünü yan yana koyarak yapıyor bay Enis Batur.

Şöyle. Bir kere saydığı bu yöntemler arasında bir bağ kurulacaksa şöyle bir bağ kurulabilir. Marksizmin yöntemi olan tarihsel diyalektik maddeci yöntem bir taraftadır... burjuva ideolojilerinin sonucu olan izlekçi... yapısalcı... ruhçözümcü yöntemler bir tarafta. Dünyaya bakışı... dünyayı algılatışı bunca farklı olan... zıt olan yöntemlerle düşünüp... okuyup nasıl bir bilinç oluşturacak ki insanlar, bu okuma 'son derece verimli' olacak. Bu nasıl bir 'verim' dir. Enis Batur bunu yanıtlayamaz. Ama ben söyleyeyim. Bu, kapitalist sistem için

GETİRDİĞİM

Sana bütün günü
Getiremezdim ki
Küçücük bir karanfil işte yaban
Kentdeğmemiş

Geyikleri mi getireydim
Ormanı mı
Bütün sesleri
O bana
Nerdensin
Diyen kadını mı

Belki de suyu bekliyordun
Yosun tutmayan
Belki de o kaygan kayayı
Binlerce yıl önce kıpkızıl akmış olan

Al işte
Hepsi burda
Şu küçücük çiçekte

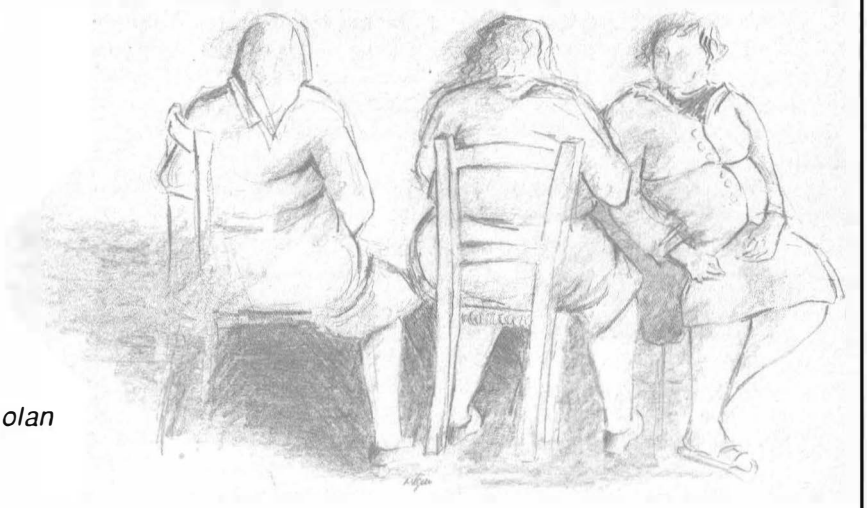

Nilgün Kozal

Cengiz BEKTAŞ

yaratılmak istenen... metalaşmanın doğruluğunu kabul edebilecek insan bilinci için... böyle bir bilincin oluşturulması için verimlidir. Bu anlamda verimli olduğu kesin.

Peki Enis Batur'a tarihsel maddeci yöntemle burjuvazinin yöntemlerini aynı tutma hakkını kim verdi. Bunu ciddi biçimde merak ediyorum.

Sevgideğer okur... şunu iyi bilelim. Eğer burjuva yöntemlerini sistemin yerleşik... egemen diliyle dikte etmeye çalışırsanız marksizmi... yapısalcılığı... ruhçözümünü aynı düzlemde gösterir bilinç bulandırırsınız. Bilinç bulanıklığı yaratmak düşünceyi durdurmaktır. Bilincinizin kelepçelenmesine... düşüncesinizin dumura uğratılmasına izin vermeyin. Devam ediyor Enis Batur, " bilimsel yöntem olarak saygı duyulan yapısalcı yöntembilim" (a.g.e. s. 15) Böylece bazı yöntemlere saygı duymamız gerektiğini öğreniyoruz. Anlayabildiniz mi. Anlamamalıyız. Bunu anlamaya çalışan herkesin bilincinde bir yarılma olacağı kesin çünkü. İşte izin vermememiz gereken budur. Bunu anlamamalıyız. Anlıyorsak eğer bilincimizden şüphe etmeliyiz. Bir kez daha söylenmeli. Bunu anlayamamak bir eksiklik değil. Yapısalcılık yöntem mi yöntembilim mi. Enis Batur'un yazdığından bu anlaşılamıyor. Anlaşılamamalı da zaten. Anlaşılması istenen şu... yapısalcılığa saygı duyulmalı. Soruyoruz Enis Batur'a... yapısalcılık nasıl bir yöntem. Yanıtlıyor... saygı duyulacak bir yöntem. Ne güzel değil mi.

Bütün bunların dışında bir şeyi daha anlamalı Enis Batur. Yöntem ve yöntembilim aynı şeyler değil. Yöntemi yöntembilimle karıştırmak... bir tutmak yanlıştır. Yöntembilim yönteme ilişkindir ama yöntem değildir. Bir araştırma... çözümleme için yöntem kullanılır ama yöntembilim kullanılmaz.

Enis Batur şunu istiyor bizden. Bir yapıtı okurken tarihsel maddeci yönteme... yapısalcı yönteme göre... ruhçözümüne... izlekçi yönteme göre ayrı ayrı okuyacağız. Bu da yetmeyecek bu yöntemlerin yöntembilimlere göre incelemesini yapacağız. Böyle bir "okuma"yı düşününce gerisi nasıl olacak biliyorum. Hiç kimse bir yapıta ilişkin düşünce üretemez olacak artık. Üretebildiği olsa olsa karmakarışık olmuş bir bilinç... dünyayı doğru dürüst algılayamayan... "hey corç versene borç" diyen bir estetik bilinç olabilir. Ama buna çoğul okuma diyenler bunu savunur. Savunacaklar. Varlık nedenleri bunu savunmaktır çünkü. Kapitalist ideolojinin doğru belletilmesi gereklidir. Birileri bununla görevlidir. Star sistemi yazarının görevi de varlık nedeni de budur.

KESKİN YÖNTEM

" yetkinliği, kesinliği, keskinliği ne olursa olsun" " yazınsal yapıtın kuşatılma sürecinde" ...yeterli bir etkinlik kuramayacağı..." kesinmiş. Neyin. Tek bir yöntemin. Yöntemlere kesin... keskin diye bakınca tek yöntemle düşünmenin yararsızlığı üstüne yazı yazmak olanaklı oluyor elbette. Kavramları bilmeyince "tek"lik... "çoğul"luk birbirine mutlak üstün tutulması gereken kavramlar olarak algılanır. Tek yöntem içinde çoğulluğu bulmak yerine çok yöntem içinde güzel aranır. O zaman, bir yöntemin güzel olarak saptadığını diğeri güzel olmayan diye gösterirse ne yapacak güzel arayıcısı... güzele özlem duyan insan. Söyleyeyim. Güzeli hiçbir zaman bulamayacak. Meta kültürünün güzel diye sunduğunu güzel belleyecek... Kendine karşı olana güzel... güzel diyerek tüketecek kendini. Susma insan. Sana saygı duyulacak yöntemler sunan

yazara hayır de. Yönteme saygı duyma... Onun doğruluğunu... güzelleştirdiği hakikatleri sına. Başını dik tut her zaman... Sana karşı olan bütün değerlere. Güzeli bulacaksın. Bir gün. Mutlaka bulacaksın. Bulacağız.

OCKHAM'IN USTURASI

Bu durumda şunu düşünüyorum. Enis Batur yöntemin ne olduğunu bilmiyor. **Estetik Ütopya** adlı kitabının "Tartışma merdivenine basamak olmasını bekliyor..." ama bu yöntem bilgisizliği... bu berbat dille nasıl bir merdiven olacağını kestirmek pek de zor değil. Bu olsa olsa basamaksız bir merdiven olabilir.

Böyle düşününce bir an için büyük bir sıkıntı içine düşüyorum... bir karamsarlık kaplayıveriyor içimi. Yoksa biz bugüne kadar insanlığın hep ileri gittiğine inanırken yanıldık mı... bu bir yanılsama mıydı... diye. Sonra Enis Batur'ların dışındaki insanları anımsıyorum. Hayır. Üzülmüyorum şimdi. Tarih bilincinden... birikiminden yoksun Enis Batur bana Ockham'ı anımsatıyor. Seviniyorum. Sevgili Ockham... iyi ki dolaştın usturanla... diyorum... iyi ki. Sevinci ve üzüntüyü bir arada yaşıyorum.

Ortaçağda bir "tümeller" kavgası var. Filozoflar şunu tartışıyor... tümeller gerçek midir, değil midir. Ockham, bu tartışmaya "tümel nesneden bağımsız ya da nesneye içkin değil nesneden sonradır" diyerek katılmış, bugünkü anlamda bir madde tanımı yapamasa da bu kanalda düşünce üretmiştir. Tümel gerçek mi değil mi tartışmasına usturasını vurarak tümel mi gerçek maddi dünya mı tartışmasının başlamasında bir birikime yol açacak bakış açısını ortaya koymuştur. Ockham'ı anımsadığımda sevinmenin nedeni bu.

Ockham'ın Enis Batur ile ilgisi şu. Aytunç Altındal Ockham'ın usturası konusunda **Siyasal Kültür ve Yöntem** adlı kitapta şunları yazıyor... "Ockham, gereksiz uzatmalarla belirli görüşlerin içinden çıkılamaz hale getirilmesine karşıydı. Oysa kilise'ye tam bağlılık duyanlar bugün hipokrasi denilen lafazanlığa meraklıydılar. Hemen her olayı **'çoğul'** olarak ele almak bahanesiyle, karmakarışık ve içinden çıkılamaz hale getiriyorlardı. Ockham ise **'Tümeller'e** karşı olduğu gibi, yersiz **'Çoğullaştırmalar'a** da karşıydı ve daima sadede getirici cümleler kullandığından onun bu tartışma tarzı çok ünlenmişti." Ortaçağdan bu yana değişen bir şeyler olmalı. Bir zamanlar feodal ideologlar... kiliseciler... şimdi kapitalist kültürünün star yazarları insanlık tarihinde bilinci kelepçelemeye devam ediyor. Yüzlerce yıl sonra biz hala bunu tartışmak zorunda kalıyoruz. Üzülmemin nedeni bu.

Ama sevinmesin star sistemi yazıcıları... Üzüntümüz mutlaklaşmayacak. Bu konudaki üzüntümüz mücadelemizde bize güç verendir çünkü. Biz üzülmeyi severiz.

Ne demeli... Bay Enis Batur... sadede gelin. Marksist estetiğin de maddeci yöntemin de yakasından çekin elinizi. Gidin burjuva yöntemlerini birleştirin ama... tarihsel diyalektik maddeciliği bunlarla bir göstermeye... yakın göstermeye kalkışmayın.

Bunu bekliyorum.

ENİS BATUR'UN HAKKI

Ama yine de bir konuda hakkını teslim etmek gerekiyor Enis Batur'un. Şu çoğul okuma yöntemini yazarlığında... yaşamında pek iyi kullanıyor.

Enis Batur, 1970'li yılların sonuna doğru, Kültür Bakanlığı'nın çıkardığı **Ulusal Kültür** adlı dergide yazıyor. Batur, 1980'lerin hemen başında devlet memurluğundan medya memurluğuna soyunuyor ve sermayenin sanatsever patronunun çıkardığı **Gergedan...** daha sonra altın postu bulmak üzere **Argos**'un başına geçiyor. Medya memurluğu Enis Batur'a yetmiyor... daha çoğul olmak için holding memurluğunu da buna ekleyerek Yapı ve Kredi Bankası'nın kültür dergisini çıkarmaya başlıyor. Bu çoğulluk da yetmiyor **2000'e Doğru** dergisinde de yazmaya başlıyor. Böylece en çoğul oluyor Enis Batur. Başarılı da oluyor bu çoğullukta.

Bu bakımdan hakkını teslim etmek durumundayız. Bu tutarlığından ötürü kutluyorum Enis Batur'u.

DERSİNİ ALIRSIN

Dış dünyayı parçalı algılamak bir sorundur. Bütüncül bakamaz... dünyayı bütüncül kavrayamazsanız her şeyi tek başına algılar... onu oluşturan koşulları... varlık nedenlerini... nasıllığını kavrayamazsınız. Ya da anlık çıkarlarınız yüzünden kavramamak işinize gelebilir. Bu son derece acı sonuçlar doğurabilir. Dikkatli olmak gerekir. İlkeli olmak gerekir. Neyi savunduğunu iyi bilmek gerekir.

Estetik algılamada çoğul okumayı öneren Enis Batur, yayıncılıkta tek çözümü idealize etmeye çalışıyor. **Gergedan**'ın bir sayısında ileri sürdüğü şu..." Güçlü, kalıcı, eklemlenebilir bir yayın etkinliğini ancak güçlü bir sermaye akışı sağlayabilir." Ama kapitalist üretim biçimi Enis Batur'u çok çabuk tekzip ediyor. "Güçlü bir sermaye akışına" dayanan... "Güçlü, kalıcı, eklemlenebilir" yayın organı **Gergedan** 17 sayı sonra patron Dinç Bilgin'in buyruğu ile kapanıyor. Gerekçe zarar. Böylece eklemlenebilir dergilerin eklemlenebilir editörlerine tarihsel bir ders veriyor Dinç Bilgin "Güçlü bir sermaye akışına" dayanmayan... eklemlenmez dergi **İnsancıl** ise 3. yılına giriyor

Bunun anlamı şu. Ya kapitalist üretim biçimine eklemlenip dersini alırsın... ya da sistem dışı bir kanalda mücadele edersin.

ÖRÜMCEKLİ... AVLI BİLİNÇ

Önce şunu belirtmeli. Estetik, insanın.. insanın koşullarının... toplumsallığının dışında bir şey değil. Estetik, bir idea değil. Bir sanat yapıtının yaratım sürecinde, onu yaratandan... onu yaratanın koşullarından bağımsız.. ondan ayrı onun dışında bir oluşum değil.

Alşar Timuçin, Süreç Yayınları'ndan çıkan **Estetik** adlı kitabın giriş bölümünde, Sanatçı bir yerin ve bir zamanın koşullarına göre yaratan adamdır, sanatçının toplumsal-tarihsel bir varlık oluşu yapıtın toplumsal tarihsel niteliğini getirir. İnsan neyi yaşıyorsa, neyi nasıl görüyorsa yapıtta o vardır. Her yapıt özel olarak yaratıcısını, genel olarak bütün insanı içerir. Yaratmak kendini yarattığına katmaktır." der.

Şu anlatılamadı. İnsanlar dış dünyayı algılarken algılamalarında bilinç durumları... içdünyaları... bilgi birikimleri bu algılamaya doğrudan etkide bulunur. Burjuva ideolojilerinin, kapitalist ilişkilerin, kaçgun döneminin meta kültürü etkisindeki insanın dış dünyayı algılayışında belirleyici olan, sistemin doğruları... hakikatleridir. Böyle algılayan sanat-

BAKSAYDIK GÖRÜR MÜYDÜK?

baksaydık görür müydük, dağın eteklerini
bitimsiz acıları?

baksaydık görür müydük, kısa pantolonlu çocukları
düş kırgını yoksulları?

baksaydık görür müydük, çürük dişli dizeyi
sığınaklarda mevzilerini kaybetmiş şairleri?

baksaydık görür müydük, geneleve giden yolu
etin enflaşyona baskın çıkışını?

baksaydık görür müydük, şiirin düştüğü kör kuyuyu
poetika ile politika arasındaki uçurumu?

baksaydık görür müydük, son halini çağın
son halini son halini son halini... çağımızın?

Alaattin TOPÇU

Cemile Çakır

çı, eserinde kapitalizmin temel hakikatlerini... sistemin doğrularını güzelleştirir. Kaçgun estetik yaratır. Metalaşmayı... yabancılaşmayı... insansızlığı güzelleştirir. Estetize eder. Ne diyor Afşar Timuçin... insan neyi yaşıyorsa, neyi nasıl görüyorsa yapıtta o vardır.. net... açık bir dille oraya gönderme buraya göndermeler yapmadan. Altını çizmeden. Birtakım adlara sığınmadan koyuyor sorunu ortaya.

Estetik, güzeli aramaktır. Güzeli yaratmaktır. Güzeli nasıl algılıyorsa... hangi bilinçle... hangi yöntemle bakıyorsa dünyaya ve o dünyada neyi güzel görüyorsa onu yaratıyor sanatçı. İşte bu kadar net.

Türkiye'de pek çok yazar tüccarca düşündü. Okuru müşteri derkesinde gördü. Böyle olunca pazar aradı kendine. Pazarı da buldu kapitalist sistem ona. Uzağa gitmeye gerek yok. Enis Batur'un **Estetik Ütopya** adlı kitabı bu sava iyi bir örnek..." Yazar ile okurun ilişkisi, pek çok açıdan örümcek ile avının ilişkisini andırır. İki kümede ortak bir düzlemde karşılıklı temaslarını geliştirirler. Yazar okuru metnine, örümcekse avını ağına düşürmek için çaba harcar.(...) Metin bir çıkar uzamı'dır öyleyse:. Orda yazar okurun, okur da yazarın kanını emer: İki kutup da birbirinin canından beslenir onun aracılığıyla." (a.g.e. s. 93-94)

Enis Batur'un meta kültürüyle oluşmuş kaçgun estetik bilinci ancak böyle bir estetiği yaratabilirdi. Bu. bu anlamda doğru bir estetiktir Bu, kapitalist kültürün oluşturduğu dilin tarihsel bir belgesidir. Tarihe böyle geçecektir. Eğer toplumcu bir bilinci... insani gerçekçi bir bakış açısı olsaydı Enis Batur'un, okurla yazar arasındaki ilişkiyi örümcekle avı arasındaki ilişkiye benzetmezdi. Örneğin hidrojen ve oksijen atomları arasındaki ilişkiye benzetirdi. Onların, birbirini yoketmeden... birbiriyle yaratıcı bir bütünleşme içinde bir üst aşamaya geçerek suyu oluşturmalarına benzetirdi. Yazarla okur böyledir. Birbirini varederek yeni bir güzellik yaratır. Böyle olmak zorundadır. Birbirini varetmek... bir üst oluşumda ortak bir insan kültürü yaratmak zorundadır.

Ne yazar... ne de okur kan emici değildir. Kendini av görmeyen... örümcek görmeyen yazardan... okurdan özür dilemelidir Enis Batur İnsandan özür dilemelidir.

"Metin bir çıkar uzamı" imiş. Bu bakış açısıyla vardığı nokta bellidir Enis Batur'un. Eğer eser bir çıkar nesnesi ise sanatın da sanat eserinin de metalaşması kaçınılmazdır. Metalaşan sanat etkisindeki insanın yabancılaşması kaçınılmazdır. Böyle de oldu. Oluyor Yazar eserine yabancılaşıp 'metin' diyor okuru av derkesinde görüyor. Yöntemleri birbirine karıştırıyor. Herşeyin... herkesin birbirine yabancılaştığı yerde sağda... solda gezinip duruyor.

Star sistemi yazarı medya memuru Enis Batur burjuva ideolojilerinin tek... mutlak doğruluğunu dikte etmeye çalışıyor. Sistemin pazarı için mal üretiyor. İşte tam bu yüzden geçersizdir Enis Batur.

GÜZEL GELECEK ÜTOPYA DEĞİL

Ütopyaları severim. Benim pek çok ütopyam var. Ama güzel gelecek ve geleceğin güzel insanı benim için ütopya değil. Kesin olarak varılacak nokta. Biz, güzeli yarata... yarata... birbirimizi varede ede yürüyoruz o güzel geleceğe. Bu yolda seviniyor... acı çekiyor... kırıyor... kırılıyoruz. Ama asla nesneleşmesine... nesneleştirilmesine izin vermiyoruz insanın. Vermedik. Vermeyeceğiz.

İnsanı... güzel geleceği... kavgamızı sevdik. Seviyoruz. Seveceğiz.

KARGIŞLI ZAMAN RESİMLERİ

sonun başlangıcı
1
siz,
dilinizde kum sancısı ve yüreğinizin acısıyla
bana düşman durdunuz
yüzünüz çöl doğumlu peygamberleri gizler,
içinizde lanetlediğiniz gündüz ve şiir
ama yine de
evet yine de konuşunuz. Çünkü bu şiir,
ben ve benim'in toplamında aşka bir yüzde çıkar.

şehvetin sultasında rutin bir bedduadır
boynu kırık söz
o öpüş şelalesinin önüne çıkar
ve düşünür: yolu yok, yolu yok... yolum ölüme çıkar

zamanın dumanlı akışında kalbime
eşgali mahçup talanlar,
şakağımdaki çığlığa ağır hasta karanlıklar,
sokaklarıma şehba yağmurlar
ve yüzümü tanınmaz kılan ayrılık çıbanları çıkar.

bazı gecelerde kimliksiz sızılar döner,
kötürüm yasaların bünyesinde
döküntü yürekler döner,
kavgasız ve sessiz münferit bir aşk
fedai panjurlu evine döner
dilim, ah küskün güzelim,
dilim dilim küsur kaldığım güzel!
söyle bundan ne çıkar?

bir dağ bir dağı gölgeler,
gölgeler döner
bir dağ bir dağı gölgeler,
dönen gündüzü çalınmış içimin akşamıdır
döner ve sevdadan caymış yüzünü gölgeler.

ellerim kuşatılmış
bir çığlık albümüdür ovalarım;
yel vurur sayfalar döner
ve çığlık çığlığa çarpar kalbimin kapıları,
içimden özensiz adımlarla bir gidiş çıkar.

ey safsata meftunu afet,
kalbini kavlimle ölç,
kalbini kavlimle ölç,
ve çıkar kendini şiirden,
çıkar kendini benden
girevine zam yapılmış bir bahis gibi
yüzdeyüz bağıran ve fakat keyvani ömrün çıkar.

sonun başlangıcı
2
sesimin anahtar denediği dizeler,
siz... siz,
sokaklar ve toprak yan tutarsa neylersiniz
ve neylerim ben...

kendi cehennemine ayna tutmaktan muzdarip ve hayhayda,
duvarlarımda el ele maktul aşklar,
yol kesen cüce sevişmeleri,

tevatur öpüşlerle beni sınayan ve eriyen gözler,
itibarımda esrarlı tahribatlar,
esirliğimi örten burjuva hümanizmi,
beni kendime korkak kılan sıtmalı iştahım
yan tutar
ve içten içe kayırdığım o yalnızlığın önüne çıkar.

susar yüreğimdeki kuş sesleri
iç kanamalı bir yazının içinden ömrümün heba yazları
geçer,
elmastan oyulmuş anıların içinden belkiler,
gözlerimde anlaşılmaya muhtaç pırıltılar
-seven, şaşkın, budala-
toplarım: yekununda melez ihanetler çıkar.
muhtariyeti sürmenaj olmuş bir hayatta
bir elimde ipek ve bir elimde yangın
nakkaş-i ezel serabı değil bahtımda salınan
sürgünler silsilenamesi,
atar damarlarımda sürtük sızılar,
gölgeme tebelleş afi hüzünler
ve yaşanamamış gün batımları
yıl be yıl toplasak
Membağından El Değmeden Hazırlanmış
bir Sentetik Sevdalar Cumhuriyeti çıkar.

döner gölge,
döner gece,
döner söz
şafak dilim dilim ayırır yolları,
anlaşılamamış bir şiir kendi yarasına kapanır
yolcusunun yangınıyla kaplanır yollar
ve alevler yüreğe çıkar.

ey safsata meftunu afet,
seni dize yapandan çıkar kendini
imgesi harabe bir bakış, kendine küskün bir sabah,
yere eğik bir gülüş,
ve kimsesiz kalabalıklarıyla
kalbi düşmana teslim
güya bir şehir çıkar.

Tevfik TAŞ

MÜZİKSEL YİTİŞ

Ferda ERER EN

İnsanlık günümüzde en ilksel toplumsal düzeylerle, en gelişkin, ileri toplumsal düzeyleri bir arada yaşıyor. Tarihsel gelişim sürecini baş döndürücü bir hızla kateden toplumlarla, daha geri ekonomik ve kültürel ilişkilere dayalı toplumlar iç içe. Uzlaşmalar, çatışmalar, savaşlar yaşanıyor. Bir yandan "fiziksel" olarak var olma mücadelesi veren insan, diğer yandan edindiği kültürel mirasın sınırlarını zorluyor. Ekonomik yapılanmalar arasındaki farklılıklar, kültürel düzeylere de yansıyor. Her toplum insanlığın tarihi boyunca edindiği birikimlerden payına düşeni alabilme çabasının sancılarını yaşıyor. Eşit olmayan şartlarda ve eşit olmayan düzeylerde.

Müzik, kültürel olguların içinde belki de en çalkantılı, en çok tartışılan ...en yüce ya da en bayağı olabilen sanatların başında geliyor. Nedeni de müziğin tüm soyutluğuna karşın oldukça somut olarak yaşanması, olsa gerek. Her insanın, hiçbir araca gerek duymadan yalnızca gırtlağı ile yapabildiği, aynı zamanda da en gelişkin senfoni orkestralarının yetersiz kalabildiği bir sanat. Hem çok kolaylıkla ve kopmaz bağlar kurabilen, hem de aşılması olanaksız duvarlar arkasında kalabilen bir sanat. İnsanın önüne düşüp yeni ufuklar açabileceği gibi, insani yaratıcılığın en büyük engeli de olabiliyor müzik.

Hem bireysel hem de topumsal düzeyde insanla doğrudan bağlar kurabilen müziğin önemini kavrayan toplumlar, müzik eğitimine de önem veriyorlar. Eğitimli insan müziği sorgulayabiliyor. Müziği sorgularken kendini ve toplumu, toplumsal ilişkileri sorgulayabiliyor. Müzik eğitimini toplumsal değişimin itici güçlerinden biri olarak değil, yozlaşmış, köhnemiş toplumu ayakta tutacak bir şartlandırma aracı olarak gören anlayışlar, eskiyi mutlaklaştırıp bir kısır döngü yaratıyorlar ve bu kısır döngünün girdabında müzik de insan da boğulup gidiyor.

Müzik eğitimi yirmibirinci yüzyıla giren insanın temel gereksinimlerinden ve haklarındandır. Var olma gerekçesi ne olursa olsun tüm devlet yapılanmaları bu hakkı insanlara tanımak ve olanaklarını yaratmakla yükümlüdürler. Müzik eğitimini ileriye dönük olarak temellendiremeyen toplumlarda müziksel yitişin yaşanması kaçınılmazdır. Müziksel yitiş hem bireyin müzik duyarlılığının aşınmasını hem de toplumun müzik belleğinin yok olmasını kapsar. Sanatsal duyarlılığı yokedilmiş, kültürel belleği silinmiş insan yabancılaşmış insandır. Yabancılaşmış insanın en bayağı, kaba çağrışımlara dayalı müziği benimsemesi, ideolojik olarak savunması ve onu üretmesi beklenilen bir gelişmedir. Bu tür müzik üretim ve tüketimi tam da anamalcı toplum yapısının her şeyi metalaştırdığı üretim, tüketim ilişkilerine denk düşer. Anamalcı düzen bir yanda sanatçıyı piyasa koşullarına göre üretim yapmaya zorlarken diğer yandan dinleyicileri ya eğitimsiz bırakarak ya da "eskiyi ezberletme" düzeyinde bir eğitim vererek sanatçı ile dinleyici arasındaki ilişkiyi tümüyle denetlemek ister. Böylece toplumunu ve çağını sorguluyan sanatçı bu koşullara boyun eğmediği gibi, dinleyicisini eğitmek görevini de üstlenmek zorunda kalır. İnsani değerler ancak bu çabalarla ayakta kalabilir ve geleceğe aktarılabilir.

Uzak Asya'dan Alaska'ya, Güney Afrika'dan Sibirya'ya kadar insanın var olduğu her yerde müzik üretildi, üretilmekte. Bugün bu müziklerde ilkel insanın sesini duymak da olanaklı, gelişmiş toplumların sağlıklı bireylerinin duyarlılıklarını ayrımsamak da. Bu geniş mozaik içinde Batı müziğin incelenmesi, diğerlerinin incelenmesine ışık tutacaktır. Batı müziği tüm gelişmişliğine karşın dışında kalan müziklerin alternatifi ya da hedefi olarak görülmemeli, onun geçirdiği çok seslilik serüveni kılavuz edinilmelidir. Batı'nın çok sesliliğini bilmek diğer müziklerin küçümsenmesini gerektirmeyeceği gibi, Osmanlı Divan Müziği'nin tek sesli müziklerin en gelişkinlerinden olması da diğer tek sesli müziklerim küçümsenmesini gerektirmez. Tarihsel gelişim süreci toplumların kendi koşulları içinde özgün müziksel açılımlara varmasına olanak verdi. Asya halklarının pentatonik müziğinin, kara derili halkların bugünkü caz'a kaynaklık eden müziğinin... Hint, Kızılderili, Arap ya da başka halkların müziklerinin kendine özgü nitelikleri vardır. Fizik yasalarına göre oluşan seslerin

SEN YANILGIM DEĞİLSİN

Leyla Sabah

gün kırksekiz saat seni göremediğim
de ki gel, kanda olsun iki elim
ya da gel
dilediğince yansın kandilleri gecenin

istersen yalınayak
soyunarak bütün anılarından
ya da ne varsa biriktirdiğin
adı üzünç, sevinç veya neyse o olan

ellerini bırakma, onlarsız olmaz
emektir tarihçesi bütün aşkların
akşamın terkisinde tutuşurken saçların
gözlerin gelmeden bu aşk yaşanmaz

şu "seni seviyorum"lar çatlatacak beynimi
nasıl kekemelik bu, yüreğimin sesinde
eskimemiş sözlerle nasıl söylenir sevda
nasıl yaşanır bir aşk med-cezir ülkesinde

belki benim bu düş, bir yalan daha
bu kalp ağrıları, bu çırpınan gün
dolunay suretinde içine yürüdüğün
ah nasıl direnmeli alışmalara

bilsin dokumacılar, söyle onlara
şimdi senden başka hiçbir şeyim yok benim
bir ipek iplik kaldı yüreciğimde
bir başıma düğümleyemediğim
bu ürkek kuşların, savruk kuşların
darmadağın, bu kırık dal kuşların
kanatları bendedir ve yığınla acının
hadi durma, aç üstünü utançlarımın

ellerimde mor çiçekler biteydi
yıldızlar devşireydim ıssızlığından
saçlarım toprağının koruganı olaydı
sana güller dereydim varsıllığımdan

gel hadi, çocukluğum bekliyor kapılarda
bu kavaklar, bu utangaç fırtına
el değmemiş bitekliğimdir bu aşk
bırak korkularımı anızlarda beklesin
hadi öp yüzümün kuytularını
sen yanılgım değilsin

Ayten MUTLU

belirli biçimlerde bir araya gelmesiyle müziksel karakteristikler ortaya çıkar. Doğayı denetim altına alma çabası içindeki insan, ses dünyasına da hükmederek doğal sesleri olduğu gibi kullanmak, onlara öykünmek yerine, disipline ettiği, bir anlamda kendi yarattığı sesleri özgün toplumsal ve bireysel şartları içinde bir araya getirerek müziğini üretmektedir. Bu yaratılmış sesler dünyasından psikolojik ve toplumsal duyarlılığını ifade edebilmek için ya tamamen özgürce ya da koşullanmış bir biçimde sesleri seçer, müziksel bütünlük içinde yeni baştan üretir.

Müzik tek başına ne ezgi, ne armoni ne de ritmdir. Müzik yatay ve dikey boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınmalıdır. Yatay boyutu ritm ve ezgi, dikey boyutu ise armoni oluşturur. Ritmsiz ezgi var olamayacağı gibi, ezgisiz armoni de armonisiz ezgide var olamaz. Yalnız kültürlerin bu üç bileşeni önemseme bakımından farklılıkları olabilir. Afrika müziği ritmi ön planda tutarken, Osmanlı Divan Müziği ezgi boyutunu abartmış, Batı müziği ise diğerlerini bir kenara bırakmadan armonik boyutta gelişme göstermiştir. Halk müzikleri tek seslilikle çok seslilik arasında bir süreçte bulunmaktadır ve çok seslilik yönünde gelişme eğilimi ağır basmaktadır.

Hangi açıdan ele alınırsa alınsın, müzik tartışmaları çok seslilik tek seslilik konusunda düğümleniyor. Batı müziği tek seslilikten çok seslilik uzun süreçlerden geçerek ulaştı. Ezgisel çok seslilikten armonik çok seslilik geçiş yüzyıllar aldı. Bugün atanol müzikten elektronik müziğe dek uzanan bir yelpazede yeni arayışlar içinde. Ülkemizde ise çok seslilik mi tek seslilik mi tartışmaları sürüp gidiyor. İnsanın sanatsal faaliyetinin süreçlere dayalı olduğu gözardı edilerek ya tek seslilik mutlaklaştırılıyor ya da çok seslilik. Sorun giderek daha da içinden çıkılmaz bir hal alıyor ve müzik ortamımızdaki yıkım önüne geçilemez bir hızla sürüyor. Bize çok şey kazandıracak olan zaman bizden geri gelmesi olanaksız değerleri alıp götürüyor. Yaşadığımız müziksel yitiş sürecinin önüne geçilebilmesi görevi ise aydın müzikçilerimize düşüyor.

TÜRK HAFİF (KAPİTALİST) MÜZİĞİ

Ozan YILMAZ

Son yıllarda "yükselen" değerlerle birlikte Türk hafif müziği de "sıçrama" yaptı. Kasetlerde, radyoda, televizyonda sık sık duyduğumuz bu şarkılar neyi anlatıyor, adeta üretilip, parlatılıp "piyasaya" sürülen şarkıcılar ne söylüyor hiç düşündünüz mü? İstesek de, istemesek de öyle çok duyuyoruz ki bu şarkıları, zamanla "dilimize bulaşıyor" mırıldanmaya başlıyoruz farkında olmadan. Sinsice ve alçakça yükseltilen kapitalist değerlerin müzikteki temsilcisi de "hafif" müziğimiz şimdi... Günlük yaşantımızın her alanında bizi kuşatan, var olan ve oluşturulmaya çalışılan kültürümüzü çarpıtan, yozlaştıran kapitalist (sermayeden, zenginden, çıkarcılıktan, adeletsizlikten yana) anlayış, en çok politika dışı gibi görülen müzik, sanat, eğitim, sağlık gibi alanlarda etkin oluyor. Böylece hangi fikri savunuyor olursak olalım "kapitalist" bir anlayışla yaşıyoruz çoğumuz. Bunu en çok müzikle ve en çok çocukların-gençlerin bilincini etkiliyerek yapıyor sistem. Tabi önce "medya" ve "kapitalist batı kültürü" (dizi film, sinema, sanat, teknoloji, reklam, propaganda vs.) aracılığıyla insanlar hazırlanıyor. Şarkılar bu hazırlanmış, politikadan korkutulmuş, düşünmekten uzaklaştırılmış sorunlara duyarsızlaştırılmış, yabancılaştırılmış ve bencilleştirilmiş insanlarda karşılığını buluyor sadece. Bu yüzden 10-15 yıl önce popüler olamayacak şarkılar bugün popüler olabiliyor ve bu şarkılar "kapitalist anlayış" içinde çeşitli durumlara uygun önermeler/çözümler sunuyor:

Birisinden borç mu isteyeceksin, şarkısı hazır; **"Hey corc versene borç".** Amarikanvari yanıtı da aynı şarkıda; **"olmaz maykıl bende de yok".** Borç isteyeni esprili bir şekilde ve çoğunlukla yalan söyleyerek atlatma anlayışı şarkılaştırılmış oluyor böylece. Tabi "corc" derken "Bush" (ya da Clinton), "may-kıl" derken de ABD'den borç isteyipte atlatılan az gelişmiş ülkelerin "kıl" ya da "kul" liderleri kastedilmiş olabilir. (İngilizcede "my", may okunur, bana ait anlamına gelir. "Kıl"ı biliyorsunuz zaten...)

Birisine birşeyler mi anlatmaya çalışıyorsun, söylediklerinin bir kulağından girip bir kulağından çıkması için hazırlanmış plak beyinde dönmeye başlar; **"Aynı nakarat, hep aynı aynı, yarısı bayat anlat anlat..."** Tam da sistemin istediği gibi davrandığını; birçok şeyi dinler gibi yapıp dinlemediğini, anlar gibi yapıp anlamadığını böylece duyarsızlaştırıldığını farketmez bile. Aklınca dalga da geçer; **"anlat anlat"** dinleyen kim?

Bir sorunun var, salt sözle anlatamıyorsun. Davranışınla; açlık grevi, gösteri, yürüyüş gibi yöntemlerle anlatmaya çabalıyorsun. Yasal değilse cop, yasalsa "damga" hazır; "şov yapıyorlar" Şarkısı da hazır tabi; **"Şov yapma şov yapma, fark etmez anladık seni."** Böylece sebepler sıfırlanıp sonuç yargılanır. Hem de kökü dışarda bir sözcükle... (Show ingilizce bir sözcük olup, gösteri anlamına gelir.)

Canın mı sıkılıyor? Bu hastalığını Ufuk-Ercan "vitamin"le tedavi ediyor; **"Boşver sıkma canını, okşa patlicanini".** Şarkı hem boşvermeyi öneriyor (sisteme uygun), hem erkeklerin cinselliğine sesleniyor (erkek egemen ve cinsel açlık çeken topluma uygun), hem doğu şivesi kullanıp "kırolarla" aklı sıra dalga geçiyor (ilkel milliyetçi anlayışa ve herkesin birbirini maganda gördüğü eğilime uygun), sonuçta kaset "iyi" satıyor, alıcı hariç herkes "iyi" para kazanıyor (ticari amaca da uygun). Ne demeli? Bir taşla kuş katliamı... Kuşlara yazık!

Giderek sinirleniyor musunuz olup bitene, sakın ha! Sistem sinirlenmenizi bile istemez, ardından birşeyler yapmaya kalkarsınız; **"Hişt hişt sakin ol, sinirlerine hakim ol"** Zaten sonunda ölüm olduğuna göre "birşey" olmaya kalkışmadan uslu uslu durmalısın; **"Ölümlü dünya, ölümlü insan, ha alim olsan, ha zalim olsan."** İşin kötüsü "alimler" (aydınlar) bu öğüde uyarken, zalimler duymuyor bile...

Deşarj olmak, eğlenmek mi istiyorsun? "ABD kökenli blue-jean" fetişli şarkı yol gösterir sana; **"Yırtık pırtık bulucin gidelim parka... dolmuşa binmem, dolduruşa gelmem ooo yeee".** Uyanık olması öğütlenen gence eğlenmek için dansa, diskoya, çılgınlığa, içkiye, sekse davet eden şarkılar da çok. Kısaca "insani ve toplumsal sorunlarla uğraşma, politikaya bulaşma da ne halt yersen ye" deniyor genç insana. Bazı politikacılar da "bulucinlerimizi çeker, birlikte pikniğe gideriz" diyerek bu anlayışa adeta tuz-biber ekiyor.

Döneklik mi kafanı kurcalıyor? Darkafalılığın lüzumu yok! Dönekliğin modern adı değişim şimdi. Bu da yeni dünya düzenini kavramaktan ve "düzülenleri" boşvermekten geçiyor Dün parkasıyla 1 Mayıs marşını, bugün Karabağ şarkısını seslendirerek değişimini gerçekleştiren Cem Karaca, dönekliğin savunmasını şu şarkısıyla yapıyor; **"Yurduma dönmek döneklikse, döndüm, döndüm oh bee".** Başbakanının "dün dündür, bugün bugündür" dediği ve yine de destek bulduğu bir ülkede bir sanatçının(?) bu kadarcık tutarsızlığı çok mu?

Sevgi mi? Şarkılar en çok bu

AŞK İKİNDİLERİ -2-

Gözlerinde fırtınalar ve binbaşlı
kasırgalarla dolaşıyordu
günışığında çocuk; yıldızlar
gövdesine düşünce kadındı.
Önce çocuk
sonra kadın.

Dokundukça, gövdesi büyürdü
sağnak yağmurlara benzeyen sesi
yağmur sonrası dinginliğine dönerdi.
Öptükçe, bir istiridye gibi
ağır ağır açılırdı;
Önce çocuk
sonra kadındı.
Yıllarca önce yitirdiğim şeytan uçurtmamdı.

Bense, kırık bir masal suyuyla yıkanıyordum
aşk ikindilerinde.

Metin SEVER

Haydar Özay

alanda insana müdahale ediyor, yol gösteriyor. İşin kötüsü şu ki yanlış yol gösteriyor; sevgi şarkılarında da kapitalist anlayış hakim; dostluk, doğruluk değil, sahip olmak, bencillik, kıskançlık ön planda; **"Ufak tefek yalanların mühim değil olur canım, sen benimsin, her şeyimsin".**

Bir genç kızın nasıl birini sevebileceğini Yonca kızımız "Abone şarkısıyla anlatıyor, şarkı medya'nın da katkısıyla dillerden düşmüyor. Oğlan zengin olmalı; **"Hanlar, hamamlar, saraylar"** tahsilli olmalı; **"şaştım, üç lisan biliyor, okumuş çocuk boru mu"** yakışıklı, popüler olmalı; **"kızların hepsi peşinde..."**, ailesi de onaylamalı; **"annem bu iş olur dedi",** ve nihayet hayırlı uğurlu bir "kısmet" olmalı; **"hadi bakalım hayırlısı"** Erkekte insancıllığın değil maddi zenginliğin, dürüstlüğün değil kariyerin önemli olduğu, seçimde ise kendisinden ziyade, ailesinin ve uğur-hayır gibi soyut faktörlerin ön planda olduğu bir anlayış...Bir genç erkeğin nasıl bir genç kızı seveceği de belirleniyor şarkılarla, en önemli faktör güzellik; **"oynatmaya az kaldı, doktorum nerde, bir güzel kız yüzünden çıldıracağım..."** Kız yüz vermiyorsa, ona "sahip olamayan" erkek çıldırmaya başlıyor, üstelik sebep olarak kendini değil kızı görüyor! Sebebi değil, sonucu tedavi için "ona ait" doktorunu arıyor. (Söyleyene de, dinleyene de geçmiş olsun.) Kız çeşitli yöntemlere rağmen elde edilemediyse son çare evlilik; **"Gir kanıma, hani bekarlık sultanlık derler yetti canıma..."** Şarkıyla kıza "kanına girmek olumsuzluğunu yakıştırırken, erkeğin arzusu kader aldatmacasıyla destekleniyor; **"Yazılmış inan kaderime..."**

Kapitalist sistemde, dinde, arabesk müzikte ve toplumda yoğun olarak var olan "erkek egemen mantık" ve "kader-kısmet" inanışları hafif müzikte de "meze" olarak yer alıyor böylece...

Bilmek, anlamak, konuşmak mı? Aman gençliğimizden uzak olsun; **"Bana ne aman ben anlamam, pek hesaplı ince iş.. Sen seni bil sen seni, sen sıkı tut çeneni, eline diline sahip ol, sonra öcüler yer seni..."** Mesaj şöyle; çeneni sıkı tutmaz, olur olmaz konuşursan soyut öcüler ya da somut (üniformalı) öcüler yer seni. (Ya da yemekten bin beter eder) "Bana ne aman ben anlamam" demek varken sorunları irdelemek, çözüm üretmek sana mı kaldı? Haktan hem kimin haklı / adaletli olduğu değil, kımın güçlü/büyük olduğu önemli artık; **"En büyük kim? Hadi bakalım kolay gelsin bir acayip zor yarış..."** Bu şarkıda yanlışa övgü değil, hiciv yoluyla yergi var denebilir belki, fakat böyle yorumlayan kaç kişi? Sezen Aksu'ya haksızlık etmemek için, duygulu sesi, güzel yorumu ve birçok şarkısı ile olumlu yönlerinin daha ağır bastığını düşündüğümü söyleyebilirim. Tük hafif müziğine alışılmışın dışında (ve sistemin de dışında) insancıl bir anlayışla emek ve ürün veren Fikret Kızılok gibi sanaçtılar, Ezginin Günlüğü gibi gruplar da var, ama azınlıkta ve sistemce desteklenmiyor, köstekleniyor Çoğunluk şiirsellikten, estetikten müzikaliteden yoksun şarkıları, ticari amaçla üretip, sistemin depolitizasyon politikasına hizmet ediyor; **"Bom bom bili bili bom" Sonuçta, insanca yaşam ve sevi özlemi ya şarkılarda kalıyor ya da yanlışlara takılıyor.**

Asım Can Gündüz "sonuçlara ilişkin" şarkısında durumu "kendince" şöyle özetliyor; **Sonunda hepimiz boku yedik"** Müzik ruhun gıdasıdır. Gıdamıza özen gösterelim.

MÜZİK ve SİMGE – I

Özkan MANAV

Yaşamdaki ilişkiler kimi zaman yalın ve bir çırpıda anlaşılıverirmiş gibidir. Kimi zamansa kendini hemen elevermekten, kolay kavranılır olmaktan uzaktır. İlk kez karşılaştığımız bir durum, bir olay ya da kişi karşısında kısa sürede anlamanın, uyuşmanın, tanış olmanın getirdiği rahatlık duygusunu da, içine kolay girilemez bir giz gibi duruyor olmasının uyandıracağı şaşkınlık, merak, tedirginlik, daha ötesi korku duygusunu da yaşayabiliriz. Kimi zamansa ilk anda karşı karşıya kaldığımız ikinci türden duygular zamanla yerlerini birincilere bırakır.

Sanat da yaşam gibidir. Ona benzer, ona yakındır. Aslında tek kaynağı da odur. Kimi kez yaşamın ötesinde birşeyler ortaya koyuyor gibi dursa da yaratıcısının bu dünyalı oluşu, anlattıkları ne kadar doğaötesinden bir şeylermiş gibi gözükse de sanatçının onları her zaman buralarda bir yerlerden görüyor olması sanatı zorunlu olarak yaşamla ilişkili, onunla içlidışlı kılar. Yaşam, sanat için gereklilikten öte zorunluluktur, onun varoluş nedenidir. Onun, içine girilmez gibi olduğu, kalın duvarların ardında bir yerlerde gibi durduğu, giderek neredeyse bütünüyle anlaşılmaz izlenimi bıraktığı ayrıcalıklı durumlar olsa olsa şu nedenlerin birinden ya da birkaçından kaynaklanacaktır. O, ya gerçekten yaşamın çok ayrı, özellikli, son derece özgül bir yönünü ele almış, böyle bir noktadan yola çıkmıştır, ya çok zaman olduğu gibi herkesin gözü önünde olanı başka bir bakışla görüp aktarmış, ayrıcalıklı bir açıya yerleşerek o şeye, o şeyin gerçekliğine yeni bir boyut getirmiştir, ya kullandığı dil kolay kavranılır bir dil olmaktan uzaktır, kendiliğinden öyle olabileceği gibi sanat tarahindeki ilişkilerin, daha ötesi evrimin onu böyle bir noktaya ulaştırdığı düşünülebilir, tartışılabilir-özel olarak-belki de özentiyle-öyle kurulmuş da olabilir, ya da doğrudan doğruya ortaya koymaya çalıştığı şeyi anlatmaktan yoksun, kavram ve dil kargaşası içinde beceriksizce üretilmiş bir üründür, yerine göre bir renk, çizgi, sözcük ya da ses yığınıdır yalnızca. Özellikle bu sonuncu durum için önce toplumların sonra tarihin acımasız yargıları yerine getirilmiş, pekçok ürün dünyaya ölü gelmiş gibi savrulup gitmiştir. Öte yandan ne sanat adamı ne de sanat izleyicisi yaşamdaki sıradan yönleri, gelişigüzel, yüzeysel ve özelliksiz bir açıdan ele alıp duran, estetik düşünceden uzak durarak ya da doğrudan yoksun olarak üretilerek anlatımda bayağılığın sınırlarını zorlayan, sanatın kıyısındaki hastalıklı ürünlere, hasarlı bilinçlerin üretimlerine yüzvermemelidir Kaldı ki bilinç düzeyi yüksek bazı bireyler ve bazı toplumlar böylesi yaklaşımlara zorunlu bir uzaklık duyarlar kendilerinde. Yetkin bir sanat ancak özel bir gözle ve özel bir dille ortaya konacaktır. André Gide'in şu sözleri bir görme becerisi, giderek görme yetkinliğinin sanat adamı için vazgeçilmezliğini ne güzel özetlemektedir: "Önem bakışında olsun, baktığın şeyde değil."

Sanat her zaman yaşamla ilişkilidir ve onun yaşamla arasındaki uzaklığı sanatçı belirler.

SİMGE GEREKSİNİMİ YA DA SİMGE ZORUNLULUĞU

En eski çağlardan, sanatın, ilksel anlamda sanat duygusunun ortaya çıkmaya başladığı ilk zamanlardan beri insanoğlu anlatmak istediği şeyin en belirgin, en çarpıcı yönlerini vurgulamak amacıyla doğrudan simgeye başvurmuştur. Bakılan nesnenin, ele alınan konunun yapısal özellikleri kadar kişisel duyumlar belirler simgenin oluşumunu. Nesnenin bir özneye göre belirlenmesi, o öznenin özel bakışıyla kendi dışına taşması, bir anlamda yeniden beden bulmasıdır bu. İlkçağ insanının duvar resimlerinde aslında hiçbir zaman orada göründüğü biçimiyle varolmamış altı ayaklı ya da iki başlı vahşi kediler, patlak gözlü kartallar, dört kanatlı kuşlar ilk anda bizleri yadırgatsalar da yakından baktığımızda bu durumun tarih öncesi insanının basit bir yanılgısından öte birşey olduğunu görürüz. Altı ayaklı hayvan iyi bir koşucudur, iri gözlü kartalın görme yetisi çok gelişkindir, dört kanatlı kuş ise iki kanatlıdan daha iyi uçmaktadır. Mitoloji böylesi simge kullanımının sayısız örnekleriyle doludur. Mısır resimlerinde kralın her zaman insan boyutlarını aşan bir oranda çevresindeki kimselerden iri çizilerek yukarılara bir yerlere yerleştirilmesi de benzer bir yoldan büyüklük niteliğinin altını çizmekte, saygıyı, yetkeye bağlılığı ve boyun eğişi belirtmekteydi.

Simge, belli bir anlamı dışlaştırmak adına özel olarak düşünülmüş, tasarlanmış, oluşturulmuş ve kapsayıcı olmak adına anlattığı şeyle azçok uzaklığı bulunan anlam bütünlüğüdür. Çalışılan sanat alanına göre bir renk, bir çizgi, bir sözcük, bir biçim, bir devinim, bir davranış, bir duruş ya da bir sestir, kimi zaman da bunların bir bileşimidir o.

İlk kez fransız şairleri arasında ortaya çıkarak öbür sanatlara ve öbür ülkelere yayılan, simge kullanımının, en ileri boyutta, yoğunlaşmış olarak simgeyle anlatımın başta gelen amaçlardan biri olarak alındığı, XIX. yy'nın sonu ile XX.yy'ın ilk yıllarını kapsayan kısa zaman dilimine yerleşen, akım olarak **simgecilik** bir yana simgesel anlatım, sanatta zorunlu bir yönelim olarak binlerce yıldır varlığını sürdürmektedir. Denilebilir ki sanat simgeyle var olmuştur ve ancak onunla var olabilirdi. Yaşama ne kadar yakın olsa da sanatın asla onunla özdeş olmaması simgenin sanattaki zorunlu varlığından ileri gelir. Sanatı yaşama yaklaştıran da uzaklaştıran da simgedir.

MÜZİĞİN ÖZELLİĞİ

Müziği öbür sanatlardan başka türlü kılan öncelikle onun gerecidir. Müziğin yapı taşları seslerdir. Nasıl sözgelimi bir masa, ressam tarafından özel olarak görülüp tuval üzerine taşınıyorsa, bir tartışma özel olarak izlenip ya da tasarlaıp bir oyuna dönüşmüşse, sevgiyi ya da özlemi belirten bir devinim nasıl özel olarak dansla anlatımını buluyorsa sesler de benzer biçimde, aynı ya da benzeri kavramları, olayları, durumları, ruhsal devinimleri yansıtmak adına besteci tarafından biraraya getirilir. Bu biraraya geliş çağdan çağa, türden türe, çevreden çevreye değişebileceği gibi kişiden kişiye de değişir, tıpkı öbür sanatlardaki, daha ötesi insanlığın tüm kütlürel oluşumlarında ve üretimlerinde olduğu gibi. Yerine göre bir sonat olur, bir senfoni olur, bir semai olur ya da bir şarkı olur. Sonat diyelim bir XVIII.yy sonatıdır, senfoni bir alman senfonisidir, semai Zekai Dede'nin semaisidir, şarkı Debussy'nin bir şarkısıdır.

Öfke duygusu şiirle olsun, resimle olsun, dansla olsun, müzikle olsun her yoldan anlatılabilir. Ancak seslerle anlatım çok zaman sözcüklerle, biçimlerle, devinimlerle anlatımda olduğu kadar açık gözükmez gözümüze. Bir müzikçinin "başka yerlere gitmek istiyorum"unu şairinki, ressamınki ya da dansçınınki kadar iyi duyamayabiliriz. Birçokları sesin bunu anlatmak için kaygan bir gereç olduğunu düşünebilir. Ancak ardarda olsun üstüste olsun, her ses ve her ses bileşimi belli ruhsal durumlara karşılık olma eğilimindedir. Sözgelimi piyano üzerinde tek bir tuşa güçlüce basarak titreşim tümüyle yitip gidene dek parmağın tuş üzerinde tutulmasıyla elde edilen bir ses ile aynı sesin aynı süre boyunca ancak bu kez ardarda yinelenmesiyle ortaya çıkan sesler arasında, seslerin şiddeti yine giderek azalıyor, azaltılıyor olsa bile anlam bakımından önemli ayrımlar olacaktır. En azından birisi sesin işitilme anından sonra hemen hemen mutlak bir dinginliği öbürü ise kesin bir tartısal (ritmik) devinim içinde rahatlığa doğru gidişi, çözülüşü duyurur. Seslerin, bu çok yalınkat örneğin de ortaya koyduğu üzere, tıpkı bir tablo ya da yontudaki gibi, neredeyse bir tiyatro ya da romandakine benzer biçimde görünür anlamlar taşıdığını söylemekle onlara bu yönde hak ettiklerinden çok önem vermiş olmayız. Birkaçı biraz sonra sıralanacak olan müzik tarihinin sayısız örnekleri bu görüşü doğrulayan açık yanıtlardır.

Her ses ve her ses bileşimi simgesel değer taşır, yaratıcısı onu özel olarak tasarlayıp kurmuş olsa da olmasa da ve dinleyici olarak bizler onu duyuyor olsak da olmasak da. Ancak bilinçsiz üretim kargaşık yapısıyla kendini hemen eleverir. Yetkin bir sanat yapıtı hiçbir zaman raslantısallığa yüz vermeyecek, becerikli bir sanatçı raslantısallığın tehlikeli kolaylıklarına, sakıncalı dağınıklığına bel bağlamayacaktır. Maurice Ravel'in şu sözü ne güzeldir: "Sanatta hiçbir şey şansa bırakılmış değildir."

Bu noktada ilk bakışta raslantısallık izlenimi uyandıran, aslında son derece ayrıntılı ve ince bir tasarımla kurguya dayalı yapıtları kötülemediğimiz belli olsa gerek. Öte yandan müzik sanatında son elli yıl içinde korkusuzca kullanılarak bir ad'a dönüşen (raslamsal müzik) bu nitelemenin kimi durumda azçok başka birşeyleri ortaya koyduğunu (ses yoğunlaşmaları içinde renk niteliklerinin öne alınması, ayrı ayrı incelikli bir tasarımın ürünü olan fikirlerin birbirlerine bağlanışlarında ya da biraraya gelişlerindeki dönüşümsel olasılıkların belli anlamları dışlaştırmak adına belirlenmesi gibi), bu başlık altında toplanan bütün yapıtları onaylamasak da söylemek isteriz.

İLK AŞAMA: ÖYKÜNME

Doğa seslerini, yaşamdaki sesleri öykünme müzikte simge arayışının, özel anlamları seslerle taşımanın, duyguları, heyecanları seslere yüklemenin ilk yolu olmalıdır. Tarihöncesi müzikçisi de, eskiçağ müzikçisi de, Ortaçağ'dan, Röneşans'dan, klasik, duygucu ve izlenimci dönemlerden geçerek daha az olmakla birlikte bugünkü müzikçi de bu yola başvurma gereksinimi duymuştur ve duymaktadır. Ancak bu yol tarihöncesi müzikçisinin temel anlatım biçimini oluşturmaktaydı. Doğa olaylarının ve canlıların sesleri ilk insan için en baskın, en etkin, duygulara en güçlü ve en çok devinimi kazandıran ve elbette ilk öykünülecek olan seslerdi. Bu seslerin ve doğadaki tartısal oluşumların yarattığı çağrışımlar kuşkusuz müzikteki ilk anlatım yolunu belirlemişti. İlkçağ insanının kafasında sonraki çağların insanlarında olduğundan daha çok gök, daha çok toprak, daha çok ateş, daha çok canlı ve daha yüklü, daha yoğun bir ses karmaşası ile uçsuz bucaksız bir düşsellik vardı.

Doğadaki sesleri öykünerek ondaki oluşumları, ondaki devinimleri seslerle anlatmanın, onu müziğe taşıma yollarının geçirdiği değişimler müzik tarihinin gözlemleyebildiğimiz dönemlerinin ilgi çekici sayfalarını oluşturmaktadır. Sözgelimi insan yüreğini hemen her zaman heyecanla devindiren bir fırtınanın eskiçağ ve ortaçağ müzikçileri tarafından nasıl tanıtlandığını iyi bilmesek de böylesi devingen bir sahnenin son üç yüzyıllık süreçte ayrı ayrı bilinçlerle yeralan bestecilerin yapıtlarındaki anlatım biçimlerinin çeşitliliğini genel özellikleriyle de ayrıntılı ayrımlaşmalarıyla da karşılaştırmak olanağımız var. Birkaçına gözatmak bile geniş bir duyuş paleti sermektedir önümüze: Antonio Vivaldi'nin **Mevsimler** adlı keman konçertoları dizisinin bir bölümünde, Joseph Haydn'ın aynı adı taşıyan oratoryosunda orkestrayla sunulan bir aramüziği'nde, Ludwig van Beethoven'ın **Kırsal** başlıklı 6. senfonisinin dördüncü bölümünde, duygucu dönemin önde gelen yaratıcıları olarak böyle bir doğa tablosunu ele almamalarını düşünemeyeceğimiz Hector Berlioz'un **Truvalılar** adlı geniş boyutlu operasında yer alan bir orkestra müziğinde ve Franz Liszt'in İsviçre gezilerini anlattığı piyano albümünden **Orage** (fırtına) adlı parçada, yine Giuseppe Verdi'nin **Otello**'sunun ilk sahnesinde, Rimski-Korsakof'un pek sevilen programlı senfonik süiti **Şehrazat**'ın son bölümünde ve Richard Strauss'un hem **Don Kişot**'unda hem de **Bir Alp Senfonisi**'nde fırtına anlatımının kimi dehşete düşüren, kimi daha ılımlı ölçüde yükseliş ve patlamalarla ortaya konan, kimi kullanılan çalgılar nedeniyle doğa seslerine oldukça yakınlık gösteren, kimi de ince masalsı bir düşsellikle örtülü, birbirinden çok ayrı, türlü ses dünyalarının yankılarını duyarız.

Öte yandan opera sanatının ilk büyük yaratıcısı ve temellendiricisi olan Claudio Monteverdi, **Il combattimento di Tancredi e Clorinda** ("Tancredi ile Clorinda'nın savaşı") adlı dramatik kantatında savaş sahnelerini dört kemanın **tremolo** (ses yinelemesi) ve **pizzicato**'larıyla anlatmıştır. Yaylı çalgılarda yay yerine tellerin parmaklarla çekilip bırakılarak ses çıkarılması olan pizzicato tekniği ilk kez bu yapıtta kullanılmış ve müzik çevrelerinde büyük heyecan yaratmıştır. Onun bu çabası çalgıların ses renkleriyle simge oluşturma yolunda atılan ilk önemli adımlardan biridir. Çağında hiçbir besteci çalgılardaki türlü ses renklerinin değişik duyguları, değişik ruhsal durumları, değişik olayları yansıtabileceğini savunan Monteverdi kadar bu konuda öncü olmamıştır. Bu belki de onun müzik tarihindeki en önemli yönüdür. Monteverdi'nin orkestrası dönemin en zengin çalgı topluluklarından birini sergilemektedir. Geleceğin senfoni orkestrasının habercisidir onun bu topluluğu.

Bu arada müzikte gerçek anlamda simgenin yaşamdaki seslerin kabaca öykünülmesinden çok, sesin tartı, ezgi, armoni, tını, güçlülük gibi oluşumlarından giderek, daha ötesi sessizlikleri gözönünde bulundurup değerlendirerek ortaya konan azçok karmaşıklaşmış ciddi bir tasarım, ciddi bir kurgu olduğunun altını çizmek isteriz. Bestecinin özel ve öznel bakışı çağının ve çevresinin özelliklerini içererek yapıta katılır ve onun kulağıyla gördüğü şeyler kimi zaman bir tül perdenin, kimi zaman kamıştan setlerin, kimi zamansa azçok karanlık, loş geçitlerin ardında duyurur kendini.

ORTAK DİLİN OLUŞMASI

Sesin doğasından giderek zamanla belli duygular belli anlatım yollarıyla dışlaştırılmış, belli kavramlar ve konular hemen her besteci tarafından benzer yollardan anlatılır olmuştur. Rönesans'dan başlayarak XVIII. yy'ın ikinci yarısına dek, yaklaşık üç yüzyıl boyunca **kromatik** gidiş, sözlü müzikte olduğu kadar çalgı müziğinde de hemen her zaman acıyı ve hüznü anlatmaktaydı. Yine aynı dönemde dinsel metinler üzerine bestelenen pekçok yapıtta, sözgelimi **missa** ve **motet**'lerde korodaki seslerin inceden kalına doğru soprano, alto, tenor ve bas dizilişiyle girişi-elbette konuyla ilişkili olmak kaydıyla-meleklerin gökten yeryüzüne inişini belirtmekteydi.

Bu tür müzikten verilebilecek bir başka ilginç örnek de İsa peygamberin acı yazgısının nota sayfası üzerinde simgesel olarak resmedilmesiyle ilgilidir. Aslında tümüyle görüntüye dayalı olan ve özellikle sözlü müzikte karşımıza çıkan bu çabada koronun ince seslerinden biri, soprano ya da alto bir sesi uzatırken geri kalan sesler o sesin girişinden biraz sonra hep birlikte kısa birer ses söylerler; önceki ince ses bir süre daha uzamasını sürdürür. Sonuçta nota üzerinde ortaya çıkan görüntü bir uzun çizgi ile onu dik olarak kesen bir başka çizginin oluşturduğu biçimdir: çarmıh. Bu belki seslerin notaya dökülmesiyle ortaya konan bir şaka ya da oyundur yalnızca. Ancak bu gibi buluşlara kantat'larında sıklıkla yer veren Johann Sebastian Bach'ın **Si minör Yüce Missa**'sının 15. ve 16. bölümlerinde anlatılmak istenenin önce doğum sonra da bir ölüm olduğunu sözleri bir yana bıraksak da ilk anda sezebiliriz. Ses ve simge ustası Bach birincide insan seslerini önce kadınlar sonra erkekler olmak üzere bir bir kalınlara doğru devindirerek yerleştirmiş, gerek ağır adımlı **arpej**'ler gerekse birinci ve ikinci kemanlarla basların oluşturduğu yaylı çalgıların katılımıyla desteklenen armoni bileşimleriyle bir genişleme, bir dünyaya gelme, bir bedene kavuşma duygusu uyandırmıştır. Yine kemanların korodan bir kat hızlı olarak bölümün başından sonuna dek teküze sürdürdükleri devinim ve baslarda dirençle yinelenen sesler sanki nefes alıp vermeyi yansıtmaktadır. Sonraki bölüm baslardaki kromatik yürüyüş ve üst partilerde armoniyi uyuşumsuz kılan seslerin kısa süreli etkinlikleriyle anlatımını bulan bir ölüm tablosudur. Bölümün sonunda kalınlara inen sesler beklenmedik bir biçimde umutlu armonilere dönüşürerek noktalamaktadır müziği. Aslında bu bizi şaşırtmamalıdır, çünkü sözkonusu edilen yine İsa peygamberin ölümüdür ve sonuçta, bir bakışa göre sonsuz mutluluğa açılan bir ayrılıştır onunki. Bach'ın yapıtları dinsel olsun dindışı olsun müziksel anlatımın en yetkin örnekleri arasındadır.

Bach'dan sonra gerek söz gerekse çalgı müziğinde ortak dilin en belirgin yönü bir müzik parçasının temelini oluşturan dizilerin **majör** ve **minör** olmak üzere iki ayrı töre'de (mod'da) toplaşması ve bunların hem kendi başlarına hem de karşılıklı olarak, özyapılarına dayanan belli ilişkileri ortaya koyması, azçok belli düzenlemeleri olanaklı kılıyor (en azından o gün için) olmasıydı. Her iki töre de bir sekizli içindeki on iki yarım perde üzerinde kurulabiliyor, böylece yirmi dört dizi elde edilmiş oluyordu. İki yüzyıl boyunca sayısız yapıtı temellendiren ve önceki etkinliğini yitirmekle birlikte bugün de şu ya da bu biçimde karşımıza çıkan bu diziler Batı'nın müzikteki en büyük keşiflerinden biridir. Majör diziler hemen her zaman aydınlık, sevinçli, huzurlu, gönençli bir ruhsal durumun anlatımını koşullarken, minör diziler özlemin, hüznün, acının, sıkıntının, tutkunun ya da yerine göre öfkenin anlatımına elverişli olmuştur. XVIII. yy boyunca armoni kullanımı her zaman bu iki tür diziden biri üzerinde, belli yönlere doğru giderek yerleşmiş, neredeyse kalıplaşmıştır. Batı müziğinde klasik dönem olarak adlandırılan bu süreç anlatım yollarındaki kalıplaşmaya doğru gidişle ve az çok katı, yerleşik bir biçim anlayışıyla belirgindir. Bu dönemin en yetkin yaratıcıları olan Haydn ve Mozart çağlarının geçerli olan hemen her tür ve biçiminde çok sayıda yapıt vererek, o anlayış içinde ortaya konabilecek en güzel, en anlatımcı örnekleri bırakmışlardır bizlere.

NOTA YAZISIYLA SİMGE, AD YAZMA

Daha önce de sözettiğimiz gibi Bach'ın ve kendinden önceki bestecilerin nota sayfası üzerindeki bazı arayışları doğrudan duyuşla ilgili olmaktan çok görüntüyle ilgiliydi. Çok zaman sayfa üzerinde, anlatılmak istenen, anlatılmakta olan şeyin biçimi gizlenmişti. Aslında birçoğunun duyuş olarak doğrudan bir karşılığı yoktu ve anlaşılmak için elbette notaya bakmayı, nota yazısını bilmeyi, giderek dikkatli bir inceleme ve araştırmayı gerekli kılıyorlardı. Müzikbilimcilerin ortaya koyduğu kimi veriler o dönemdeki bazı yaratıcıların şaşkınlık yaratan ve ilgi uyandıran zekalarına, bir yönüyle de şakaseverliklerine tanıklık etmekterdir. Bunlardan en göze çarpanları yine Bach'ın yapıtlarında çıkıyor karşımıza. Dinsel konulara tutkuyla sarılan Bach, söy-

lendiğine göre bazı müziklerinde on iki küçük ve bir büyük değerdeki nota ile İsa'yı ve ardından giden havarilerini anlatmak istemiştir. Öte yandan notaya bakılsa bile kolay kolay sezilemeyecek olan bu oyunu bestecinin akıp giden müziği içinde duymak ve anlamdırmak iyiden iyiye güçtür. Yine onun **Füg Sanatı** adlı son yapıtının yarım kalan son bölümünde, müzik tarihinin sonraki dönemlerinde de belli ölçüde etkili olan bir çaba ile buluşmaktayız. O dönemde görme ve duyma yetisini iyice yitiren besteci nota adlarının Almancadaki harf karşılıklarından giderek son parçaya şu motifle imzasını atmıştır.

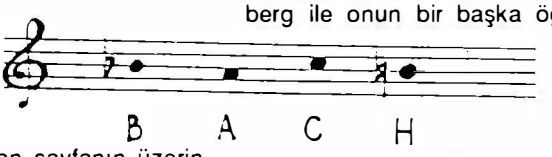

Yarım bırakılan sayfanın üzerinde, bestecinin yine müzikçi olan ve klasik dönemin oluşumunu etkileyen oğullarından Carl Philipp Emanuel'in şöyle bir notu bulunmaktadır: "Bu füg üzerinde çalışırken, B A C H'ın **karşıkonu** olarak geldiği yerde, yaratan öldü." (Yıllar önce, sevdiğim bir büyüğüm seslerle atılan bu imzayla ilk karşılaşmasında -büyük bestecinin uzun süre tanınmamasının ve yoksanmasının etkisiyle de olacak- gözyaşlarına engel olmadığını ve yine her dinleyişinde etkilendiğini söylemişti.) Bach'dan sonra birçok besteci onu saygıyla anmak adına bazı yapıtlarında bu motife türlü biçimlerde yervermiştir.

Notaların Almancadaki karşılıkları şöyle sıralanmaktadır: la-A, si bemol-B, do-C, re-D, mi-E, fa-F, sol-G, si-H ve mi bemol-S. Notayla ad yazma konusunda verebileceğimiz birkaç başka örnek de şunlar olabilir. Robert Schumann'ın kontes Pauline Abegg için yazdığı piyano çeşitlemelerinin ilk notaları:

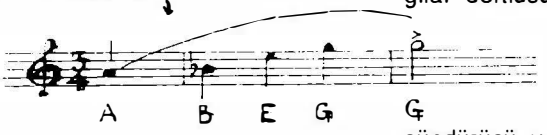

Dmitri Şostakoviç'in (Almanca, Schostakowitsch) 10. senfonisinde ve 8. yaylı çalgılar dörtlüsünde yerverdiği bir motif:

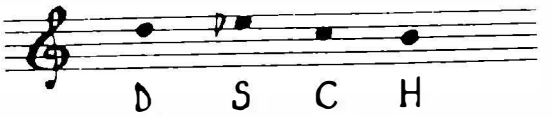

Bu motifi bugünkü bestecilerden Alfred Şnitke 3. dörtlüsünde, Edison Denişof da yine bir oda müziği olan D S C H adlı yapıtında kullanarak yurttaşı oldukları verimli besteciyi anmaktadır. Bu arada Alban Berg 1923-25 yılları arasında yazdığı ve ellinci doğum günü için hocası Schönberg'in adına sunduğu **Oda Konçertosu**'nun başına şu notalardan oluşan bir müzik tümcesi yerleştirmiştir: A-D-S-C-H-B-E-G, A-E-B-E-A-B-A-B-E-G. Bunlar Arnold Schönberg ile onun bir başka öğrencisi, Berg'in kader ortağı Anton W bern'in ve kendisinin adlarında notaya uyarlanabilen harflerdir. Bestecinin **motto** (belgi) başlığıyla sunduğu ve piyano, keman, korno sıralamasıyla üç solo çalgıya seslendirdiği bu tümce yapıtın ezgisel motiflerinin bir özetini oluşturmaktadır.

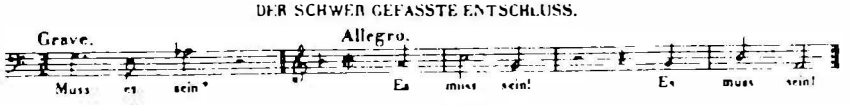

Bu noktada şunu söylemeliyiz: bir anlamda oyun olan bütün bu uğraşlarda bestecinin müziksel seçimi sözkonusudur. Anlatıma birşey katmayan, anlam yükü kısıtlı motifsel kurgularla böylesi bir oyun adına didinip durmak müzik sanatına hiçbir katkı sağlamaz; onu belki eksiltebilir. Estetik karşılığı olmayan yaklaşımlar, biçimci temeller üzerinde uzun süre duramayacak, şöyle ya da böyle yıkılıp gidecektir.

Beethoven'in sonuncu yaylı çalgılar dörtlüsünden vereceğimiz düşündürücü ve çok tartışılan bir örnekle, konuyu daha çok uzatmadan noktalayalım. Besteci dördüncü bölümün başına "zor kavranılan karar" başlığıyla eklediği müziksel açıklamada müziğin söze dönüşen ya da sözün müzikleşen bir diyalektiğini sunmaktadır. Ağır başlı girişte (Grave ma non troppo tratto) viyola ile viyolonsel bir sekizli aralıkla adım adım yükselerek dirençle sorar: "Muss es sein?" (Şart mı?). Güçlü bir atılımla hızlanarak (Allegro) yine sekizli aralıklarla birinci ve ikinci keman üstüste yanıtlar: "Es muss sein! Es muss sein!" (Şart! Şart!). Müzik bu motifin gelişimiyle sürer. Birincisi armoni kuruluşu yönünden ne kadar belirsizliği, havada kalışı, yanıt bekleyen bir soru etkisini, daha ötesi kuşkuyu duyuruyorsa öbürleri de ardarda o kadar kesinleşmeyi, sağlamca yere basmayı, açıklığı ve doğrudanlığı yansıtmaktadır. Gençliğinden beri felsefe ve edebiyatla yakından ilgilenen bestecinin bu soru yanıt ilişkisiyle felsefi bir tutum mu aldığı yoksa gündelik yaşamla ilgili herhangi bir olaya gönderme mi yaptığı bugün de bilinemiyor. Ancak böylesi bir çabanın onu müzik tarihinde bir kez daha ayrıcalıklı kıldığı bellidir

Beethoven'in sanatındaki büyük gelişimin en iyi izlenebileceği alanlardan birini, belki de başta gelenini oluşturan yaylı çalgılar dörtlüleri, müzikbilimci Joseph Kerman'ın sözleriyle söylersek "temelinde ruhsal ilerleme yatan müziksel imgedir" Her ne kadar "en büyük dörtlünüz hangisidir" diye soran Holz'u besteci "herbiri kendi yolunda!" diye yanıtlasa da, sağırlığındaki ağırlaşmadan da pay alan bir içselliğe dönüşü yansıtan ve düşünsel, ruhsal ve estetik bir üst noktayı belirleyen son dörtlüleri, gerek yapı gerekse içerik olarak belirgin bir ayrımlaşmayı getirmektedir. Bu nokta, oda müziği geleneğini Brahms'a ulaştırırken, müzikte klasiklikten duyguculuğa geçişin aldığı yolu bir büyük sanat adamının kişiliğinde, Beethoven'de sergiler.

KAYSERİ'DE ŞAİRLER VAR

Afşar TİMUÇİN

"Gözünü aç, başka İstanbul yok!" derlerdi eskiden. İstanbul, demek ki, terbiyelenmek için bir olanaktı. Eskilere bakarsanız İstanbul'un iti kopuğu bile belli bir çaptan geçmişti. Şimdi İstanbul'da insan terbiyesini elden kaçırabilir. Ne yapalım, hızlı dönüşümler yaşıyoruz. Her dönüşüm rahatsızlık verir. Değişmeyen bir dünyada yaşasaydık hiçbir ciddi sorunumuz olmayacaktı. İstanbul eskiden tek merkezdi, Ankara ve İzmir de onun Karagöz perdesinde iki sönük gölgesi gibiydi. Şimdi Türkiye'de merkezler var. Ankara ve İzmir erkenden merkez oldu, onlara Bursa, Kayseri, Adana, Samsun, Erzurum gibi yeni merkezler eklendi. Bu arada yepyeni merkezler oluşuyor. Şimdi eski yıkık dökük kasabaların yanıbaşında çok çirkin yapılarıyla da olsa yeni kentler oluşmaya başlamış. Kayseri'ye ilk olarak 24-25 nisan 1991'de yapılan **Türk kültürü ve felsefe panelleri** için gittim. Orada bilgili, saygılı, aklı başında gençlerle tanışıp görüştüm. O gençlerin ilgisini ve heyecanını anlattım İstanbul'da. İstanbul'un köyleştiğini görüyor aydınlarımız, ama Anodulu'nun kentleştiğini görmüyor. Anadolu'nun kentleştiğini görebilmek için mavi yolculuklar yeterli değil, mavi yolculuklarda ancak kıyılarımızın ölümünü görebilirsiniz. Anadolu'nun yeniden doğuşunu toprağı göre göre gittiğiniz sarı ya da kahverengi yolculuklarda görebilirsiniz.

Kayseri'ye ikinci gidişim geçenlerde oldu. Kayseri'li şairlerden aldığım çağrıya uyarak yola düştüm. Kayseri'de şairler var, şimdi **Eşik** dergisini çıkarıyorlar. Ahmet Ada Kayseri'li şairlerin öncüsü. Yıllar önce İstanbul'da karşılaşıp görüşmüştük Ahmet Ada'yla. Ondan beri şöyle karşılıklı geçip doyasıyla konuşmak fırsatı çıkmamıştı. Bu defa uzun uzun dertleştik bu çelebi insanla. Şiir sevgimizde ve klasik müzik sevgimizde ortaklaştık. (Bazı ilkellerin televizyonda yaptığı gibi ben de buradan Ahmet Ada'ya bir mesaj yollasam ayıp olur mu? Ahmet Ada, Sarasate'nin kasetini bulamadım, aramayı umutsuzca sürdürüyorum.) Evet, Kayseri'de Ahmet Ada var ve şairler var. Ayhan Gülsoy, Levent Alpüren, İbrahim Berksoy, Halim Şafak, Mehmet Uçar, Emin Akdamar Kayseri'li edebiyat adamları. Bursa'da değerli şair İhsan Üren'le gene değerli şair kardeşim Nahit Kayabaşı'nın çıkardığı **Biçem** dergisi kadar nitelikli bir dergiyi, **Eşik** dergisini çıkarıyorlar. Mehmet Uçar ayrıca **Susku** diye azçok gizemci bir çizgide güzel bir dergi yayımlıyor, dergisinde şiire öncelik tanıyor, pekçok genç şairin şiirini yayımlıyor. Diyorum ya Kayseri'de şairler var.

Kayseri'den üç değerli şiir kitabı edinmiş olarak döndüm. Bunlardan biri ya da birincisi Ahmet Ada'nın **Vakit yok hüzünlenmeye** adlı kitabı. Son on yılda yayımladığı **Gün doğsun gül üstüne, Acıyla akran, Yaz kırlangıcı olsam, Aşk her yerde** gibi kitaplarıyla tanıyıp sevdiğimiz Ahmet Ada bu yeni kitabında olgunluk döneminin izlerini sürüyor. Gençlik duyarlıklarının usta işi heyecanlara dönüşmeye başladığı noktada şiirsel anlatımın güçlendiğini, sözcük kullanımında tutumluluğa yönelindiğini, iç yapı sorunlarıyla çokça ilgilenildiğini, yürekli çıkışların ölçülü biçili tutumlarla dengelendiğini görüyoruz. Ahmet Ada bu yeni kitabında benim pek de beklemediğim bir biçimde soyutun ölçüsünü arttırıyor. Anlatmak istediği şeyi bize hemen göstermiyor, ustaca seçilmiş sözcük dizilerinin arasında aratıyor. Ancak bu sözlerim Ahmet Ada'nın salt soyutun dar alanlarında çabaladığı anlamına alınmamalı. Kitabın ilk bölümünü oluşturan ve "gazel" görünümünde olan şiirler soyuta daha çok yatkın.

Soyuta da somuta da ağırlık verse, onun şiiri ince sezgilerin şiiridir. İçinde anıların izlerini taşır bazen: **"Annem örgü örerdi pencere önünde / Mürekkep ve ev ödevi çocukluğun / Yittiği yerde kaldım / Menekşe güneş ister ah benim güzel ablam / Menekşenin sessizce akan sesi / Seni ister kapasam gözlerimi / Duyarım pencere önünde kuşlarla birlikte / Sen nerdesin bir gül solarken kendi sesinde"** Anıların apaçık görülmediği, tanıtmaların gizleri arasından kırık dökük, azçok bulanık bir biçimde sezildiği de olur: **"Karanfillerden geçtik güzel bir yazdı / Ben buraya daha önce de gelmiştim / Gül saatleri gelincikler vardı / Düşlerimden kaçırılmış faytonlar vardı / Uzun bıyıklı faytoncular / Tambur çalan faytoncu çocukları / Belki hiçbiri yoktu kasketlerimizin sesi / Sam gibi bir şeydi belli belirsiz esen / Yıllar eskidi elimizde çiçeklerle..."** Böylece Ahmet Ada giderek daha ince simgelere yöneliyor, daha da inceltiyor şiir gücünü, fırça vuruşları. Yalından çok büyülüyü arıyor, ince duyarlıkların peşinde dolanıyor, lirikliğin sınırını iyi bildiğinden hiçbir zaman duyguculuğun aldatıcı çekiciliğine kapılmıyor.

Halim Şafak bir bilge kişi, genç bir bilge. Düşünen, tartışan, bildiğini iyi bilen bir aydın. Kayseri'de bir Ege'li. Kendini koyvermiş o bildik şair tipiyle iyi ki hiçbir yakınlığı yok. Bugünkü türk edebiyatının gelişimini hepimizden iyi biliyor, çünkü iyi izliyor. Veteriner sağlık teknisyeni. Gündüz işinde akşam evinde. Onun **Kendini kanatan düşler** şiir kitabını o sabah Kayseri'de bir solukta okudum. İlk kitaplar az da olsa hamur

BEN O ŞARKIYI ÇOKTAN UNUTTUM

geceyi dağlayan sesim
içer ağulu karanlığı
kalbim
umarsız ölülerin son sığınağı

ufkun gergefine işledim acıyı
her yıldız bir sürgün
gözlerinden uzak
mevsim içime döküyor yapraklarını

nasıl tutkunduk ilk saatlere
dudağımız tenine mühürlenirken günün
avuçlarımızda turunç kokulu rüzgâr
nasıl sevişirdik nasıl
düşerdi ışığımız köhne evlere

ben o şarkıyı çoktan unuttum
silindi ayak izlerim tenha parklarda
göçmen bir kırlangıç son çılgınlığım
ezberimde kuşların dönüş vakti

Çiğdem SEZER

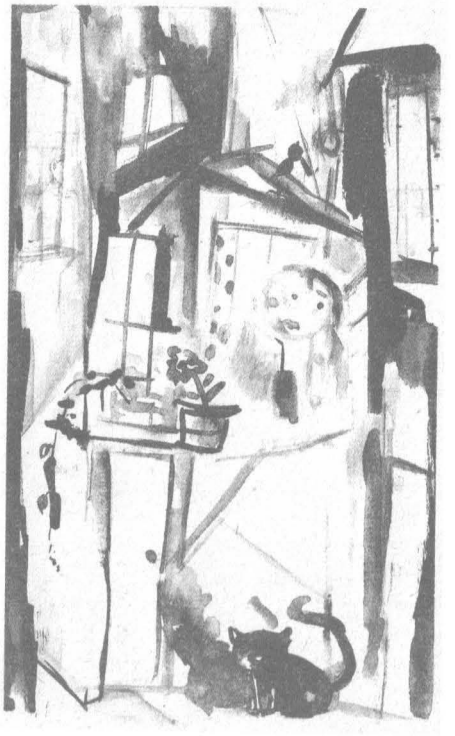

Emine Bora

kokar, üstü yanmış içi pişmemiş olur, Halim Şafak'ın kitabı öyle değil, hiç hamur kokmuyor. Şairin akıp giden, hiç takılmayan bir şiir dili var: **"ben acının sevdalısıyım dağlar / onsekizinde yavuklusu sürgünlerin / hüzünlerin bağ bozum günü / yalım yalım yanan öpüşü üzümlerin / ben ağaçların yeşeren çıvgını..."** Halim Şafak, ne güzel, azla çok şey anlatan bir şair. Hemen bir fırça vuruşuyla bir şeyleri çiziyor, bir gerçeği sunuyor, hatta bir konuyu tartışıyor: **"ameleler ay ışığına baktıkça / çoğalır elleri / gömleğini giymiştir, makinaların paletlerin kardeşleri / umutları halaya durmuştur / akşam üstleri fabrika önleri / ameleler yalnızlık kaldırılmıştır / örgütleyin grevleri".**

Mehmet Uçar'ın **Yarına tarih düşülmez**'i de Ahmet Ada'nınki ve Halim Şafak'ınki gibi dumanı üstünde bir kitap. Mehmet Uçar kırık dökük ve çoğu kısa dizilerle kuruyor şiirlerini. Anlamı açık açık duyurmak yerine, bir imge zenginliği içinde, örtüler altında anlam kuyumculuğu yapıyor. Onun şiirini okurken zaman zaman duraladığımız, ne diyor acaba dediğimiz olmuyor mu? Oluyor Ancak, hoş bir esinti, güzel bir sıcaklık bizi tutup götürüyor, bize hoş şeyler düşündürüyor Şairi **"bir sara nöbeti sana tutkunluğum/ıslak solukları-mı salacağım kış göklerine"** dediği zaman ya da **"Artık ellerim apansız titriyor/düşünmekler dindirmiyor devingenliğimi/şehrin meydanın-da her gün/bir doluyorum -hurraa-bir boşalıyorum"** dediği zaman anlıyoruz ama her zaman bu açıklıkta çıkmıyor karşımıza. Gençler şiirde dolaylı anlatımı çok seviyorlar. Şiir elbette simgelerle örüldüğü için belirli bir dolaylılığa zorunludur, ancak dolaylılık her zaman iletişimi olanaklı kılan bir dolaylılık olmalıdır. Bu söylediklerim Mehmet Uçar'ın şiirini sevmediğim izlenimini vermesin. Tersine, severek, beğenerek okudum yazdıklarını.

Evet, Kayseri'de şairler var. Gönül ister ki çıkardıkları dergi Türkiye'nin her yerinde satılsın. Bu yayılma bugün olmasa bile bir gün olacak, kesin. Yeni oluşan merkezler birbirlerine kültür ürünleri yollayacaklar Yıllardır Anadolu'daki genç sanatçıların yakınmalarını dinleriz ya da okuruz. Hep "İstanbul dükalığı" dedikleri vurdumduymazlığından ve kendine kapalılığından yakınırlar, bu ortamı son derece bencil ve hatta saygısız bulurlar. Hayır diyemem, büyük ölçüde haklıdırlar. İstanbul'da en kıytırık adam bile kendini bir şey sanır ve ilişkilerini iyi kurduysa büyük sanatçı yerine geçer. Ben de Anadolu'daki genç sanatçılarla görüşmemde kendi güçlerini ortaya koymaları gerektiğini söylerim. Kayseri'deki şair dostlarım da yakındılar, "Siz İstanbul'da olanaklar içindesiniz, biz burada yoksunluk içindeyiz" dediler. Ben de şöyle dedim onlara: "Evden işe işten eve gidip gelmekten başka bir şey yapmayan bir adam İstanbul'da olsa ne olur Kayseri'de olsa ne olur?" Kim ne derse desin, sanat tek kişilik tezgahta pişer, o tezgahı da ister İstanbul'a kurun ister başka yere kurun, bir şey değişmez. Önemli olan insanın kendini sanata adaması. Görürsünüz yakında Anadolu'nun şairleri çabalarıyla ve tutarlı yaşamlarıyla İstanbul'un şairlerini geride bırakacaklar.

AHMET HAMDİ TANPINAR

Berrin TAŞ

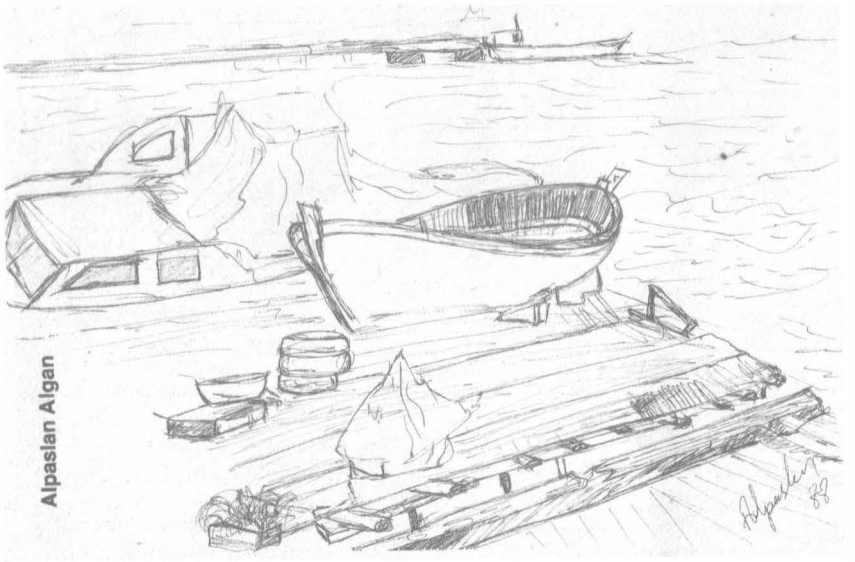

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1930-1957 yılları arasında şiir üzerine yazdıklarını okuyorum. İlk yazdıklarıyla son yazdıkları arasında ufak tefek değişimler olsa da temelde şiire bakışının değişmediğini görüyorum. Yaşadığı dönemin kendi içine kapalı sanatçısının fikir, his, imaj... vs. her faniyi zaman zaman ziyaret eder demesi metafizik bakış açısının açık bir göstergesi.

Ahmet Hamdi Tanpınar, serbest şiire karşı çıkmış, vezin, kafiye ve şekli savunmuştur. İşlevi olmayan yalnızca ruhun hallerinin vezin, kafiye ve şekil ile dışavurumu olan bir şiiri... Şiiri yaşamdan kopuk yalnızca kendisinin ifadesi olarak ele alması şiirin kendiliğinden ilhamla yazılan bir şey olduğunu düşünmesinden kaynaklanıyor.

Şair kendi eserine güvenemiyor diyor. Yeni bir teknik ve anlatım olanaklarının zorlandığı sanatta eskinin değişim geçirip yeninin arandığı dönem şairi ürkütüyor. Şairin kendi şartlarının dışına çıktığını söylüyor. Oysa bu, o dönemde sanatçının kendi dışına açılmasını açıklar.

1930'larda şiir kendisinde başlar kendisinde biter, şiirde fikir yoktur diyen Tanpınar şiirin yaşam alanını öteki yaratımlardan ayırarak daraltıp, ve fikir için nesir vardır der. 1938'de şiire bakışı değişmiş görünüyor kendiliğindenliğinin yerine sanatçının bozarak yaptığını söylüyor ama yine de güzeli eskide buluyor. Yenide güzeli bulmak için değerlerin değişmesi gerektiğini düşünüyor. Bu da ona olanaksız göründüğünden eskinin devamında ısrar ediyor. 1939'da fikre itiraz etmiyor, değişimi reddediyor bir anlamda sanatçının yalnızca varolanı yaşamasını güvenli buluyor. Diyalektik düşünmediğini 1940'da yazdıkları belirgin bir biçimde açıklar.

"Tanzimattan sonra başlayan edebiyatımız büyük bir hamle ile bir çok yenilikler edebiyatımıza getirmişti fakat bu yenilikler şiirin yeni baştan tesisinden ziyade eskinin yıkılmasını temin etmişti."

Oysa eski yıkılmadan yeniyi oluşturmak olanaksızdı.

1943'de düşler girer. Zaman zaman düş ve düşlemek aynı anlamda kullanılır, kadere inanış kaderin düşlerle gerçekleştiğini söyler. 1944'de gerçekçilikten sözeder, düşler uyanık bilincin şiiri haline gelir. Şiiriyle kendi dışındaki dünya arasındaki ilintiyi kurmaya başlar ama şiir bir tecrittir mutlakın peşinde koşar demekten de vazgeçmez.

Şiirde tekniğe içerikten daha fazla önem veren şairin 1949'da şöyle yazması anlaşılabilir.

" Mana dediğimiz afete kendini kaptırmadan şiirin ve dilin kaderi üzerinde düşünmek..."

"Şiir dildir."

1957'de herşey dildedir bir anda varoluruz onunla şekil alırızdır.

"Şiir ve alel umum sanat herşeyden evvel bir zanaatkarlık madde üzerinde çalışma işidir. Parmaklarının arasında dili şekil vereceği, bir madde gibi görmeyen şair şair olamaz." diyen Tanpınar'ı düşününce bugün yeni bir dilden sözettiğimizde aslında yeni bir şey söylemediğimizi anlıyorum. Toplumların değişim aşamalarında sanatın da bu değişimden soyutlanamayacağını ve değişim gereksiniminin zorunlu bir sonucu olacak yeni bir dil arayışına girmenin olağan olduğunu görüyorum. Oysa bugün yeni bir dilden sözettiğimizde sanki nesnel gerçekliği olmayan hayali bir oluşumdan konuşuyoruz gibi algılanması şaşırtıcıdır.

İNSAN İNSANA DOST MU BİR BAKALIM

Bir insan, bizden biri denizler aştı
Yeni bir kıta keşfetti
Ardından insanlar
Kentler kurdular
Uzun çabalarla, akılla
Ama ekmek ucuzlamadı

Bir insan, bizden biri, bir makine yaptı
Buharıyla tekerleği döndüren
Makinelerin anasıydı bu
İnsanlar çalıştılar bu işte
Günlerce
Ama ekmek ucuzlamadı

İnsanlar, bizden birileri düşündüler
Dünyanın güneşin çevresinde dönmesini
İnsan ruhunu, toplum
Yasalarını, havanın oluşumunu
Ve derin denizlerin balığını
Büyük şeyler buldular
Ama ekmek ucuzlamadı

Tersine
Yoksulluk arttı kentlerimizde
Ve çoktandır bilmiyor artık kimse
Artık kimse, insan nedir
İşte: uçarken siz
Sürünüyor yerde bir benzeriniz

Sanki insan değil
Söyleyin dost mu insan insana
Hayır.

Bertolt BRECHT
Çev: Necdet NEYDİM

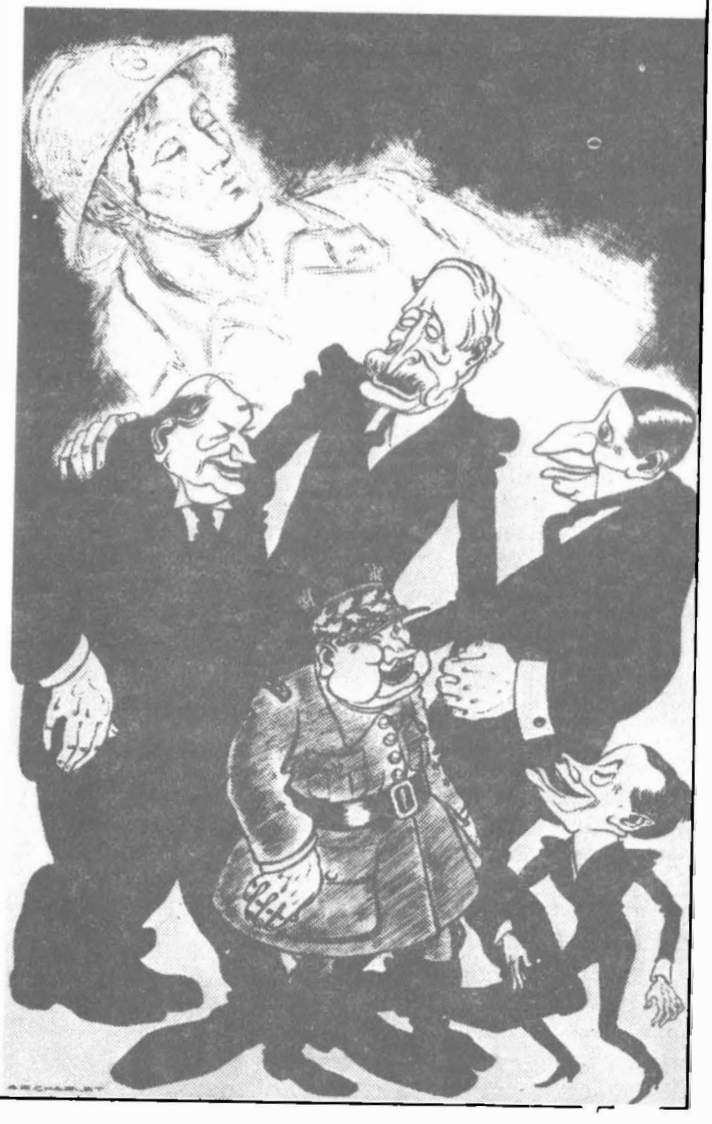

CEMREYE ÇAĞRI'NIN OZANI CEMİLE ÇAKIR'A SELÂM

Ayhan HÜNALP

Hatice Nalbant

Bir rastlantı sonunda edindiğim Lütfiye Aydın'ın **Senginsemai Bir Ölüm** öykü kitabını kendim yazmışcasına sevmiş, hemencenecik bir övgü yazısı döşemiştim. İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin aylık yayın organı **Bizim Gazete**'deki köşemde çıkacak olan yazıyı Lütfiye'ye ulaştırmaları için **İnsancıl**'a uğradığımda Cemile Çakır çoğu sanatçıda bulunmayan bir duyarlılıkla aşırı bir vefâ duygusuyla karşılayıp beni tanıdığını söyleyerek gönlümü çiçek bahçesine çevirmişti. Sanattan gazeteciliğe dek çok uzun bir yolun vurgunlarıyla dolu, karınca kaderince bir yorgun savaşçı olarak, Cemile'nin kısa kapsamlı da olsa izini sürdüm. Bizim Işıtan Gündüz'ün Sarmal Yayınevinin yayınlarından çıkan **Çocuklardan Tanrıya Mektuplar**'ın kapağını ne güzel yapmış. Işıtan'ın dörtdörtlük çevirisinin yanısıra her halde kitapdaki bütün el yazmaları da onun. Cemile Çakır'ın **İnsancıl** Dergisinin 21. sayısındaki "Devekuşu Rosa" için yazdığı eleştiriyi de çok ilginç, çok tutarlı, çok da düşündürücü buldum. Bir masada döndürülerek duran şişe kimleri gösteriyorsa onların cinsel yönden eşleşmelerini, hele rastlantı aynı cinslere rastlasa da bunu uygulayan gençleri yadırgayarak eleştirirken ne güzel diyor: "Ben XVIII. yüzyıl romantik aşk romanlarını okuyarak büyüdüm. Kerime Nadir'in romanlarında bile öğretilen bir sevgi vardı." Günümüzde yozlaştırılan, yitirilen sevgiyi vurgulamış.

Yaşamımıza, çevrenize; en yakından en uzağınızdaki insanlara kadar olan ilişkilerinize bir bakın. Bir plaket çağını alabildiğine, sorumsuzca, cömertçe parsellediğimizi göreceksiniz. Beyaz pelerinli şövalyeyi bırakın bir yana atını koşturan bir tek babayiğiti görmekte ne kadar zorlanacaksınız...

Önce çiçekleri yolup, saplarını atarak, cenazelere çelenk, düğünlere sepet yaparak başladık. Sonra güzelden yana, şiirden yana, yeşilden yana ne varsa onları boğazlayıp, gırtlakladık. Daha iyi günler gelecek diye birbirimizi aldatıp durmayalım, bu günleri de arayacağız, hiç kuşkusuz olmasın.

Günümüzün ünlü "Aboneyim abone-Ballı lokma tatlısı" şarkısını söyleyip genç kuşaklarımız için bir şiir tanımlaması yaparak görevimi yapayım. Bir gün olup da şiiri ararlarsa, gerçek şiiri ararlarsa zorluk çekmesinler...

Şiir, Leandr'ın dediği gibi güzelliğin nefes alışı, ya da rahmetli Hocamız Nurullah Ataç'ın sorduğu gibi "Matematiğin şeması mıdır?" Bir başka deyimle şiir yazıldığı dilden bir başkasına çevrilemeyendir Bu bilimsel tanımlamaların yanında şiir bana göre; bir martının uçuşu, denizin köpüğüdür. Şiir boğaziçinde dinmiş lodosların uğultusu içinde bir yalıdır. Şiir bir ananın oğlunun dönüşünü bekleyişidir. Şiir bir buluttur, bir vapur düdüğüdür. Şiir bir liseli kızdır, bir uttur, bir tanburdur. Şiir ekmek kavgasıdır, hayatın kendisidir. Bir küçük istasyon şiirdir. Giden bir gemi, sallanan bir mendildir Şiir hayallerimizdir, rüyalarımızdır. Gençliğimiz, yenilgilerimiz, hüsranlarımızdır. Şiir uzaya ve gönüllere sığmayandır...

Bizim Cemile'nin küçücük şiirleri benim bu tanımlamalarımdır. Bâbıalimizin çilekeş emekçilerinden Cemile Çakır **Cemreye Çağrı** şiir kitabında alıp yıldızları yürümüş, şehir küçülmüş. Sonrası tarlalar, sonrası ekin, sonrası ağaçlar, yüreği. Şehrin ışıkları uzanmış bulutlara. Biri mısır ekmiş güz vaktı gökyüzüne. Guguk kuşları illeri terketmiş. Akşam güneşi vurunca parmaklıklara bir sevdanın kıpırtısını duymuş. Yaşamdan çok şey de beklemiyor. Evinde bulacağı bir denizle bir küçük tekneye fit olmuş! Nisan yağmurlarıyla çiçeklenmeğe tutkun. Gün oluyor kaldırımlara adını yazdığı üşüyor. Yerin altından gelip güneşle sevişen aydınlıklardan yeni şiirler yapıyor. Dallara sevginin yürümesini beklerken cemreyi erkenden çağırıyor. Doğa mı acımasız, cemreler mi? Belirgin sürelerini hiç de değiştirmiyorlar.

Cemreye Çağrı/İNSANCIL YAYINLARI Cemile ÇAKIR'ın Şiirleri/ 64 sayfa.

Cemal SOREL
1970 doğumlu. Şiirleri ilk kez İnsancıl'da yayımlanıyor.

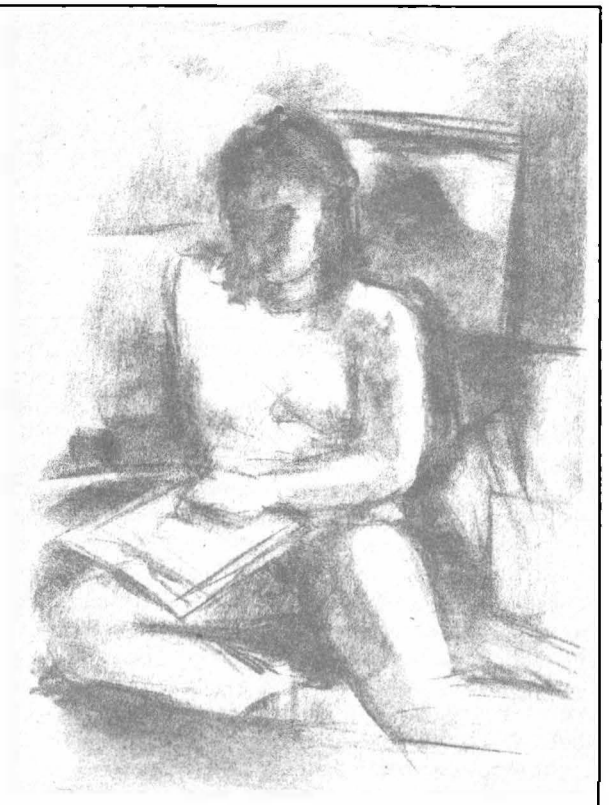

SORULAR YOLCULUKLAR

I
Bir fırtınayı yaşamak ister misin?
Dağıtan, bozan, bir adaya çıkılan.
Issızlık- yanına ne almak istersin?

Değer mi anakaradan bin kez kaçış, hayata?

Fırtına!.. İstersen sonsuz boğan
Gel yanıma, gir koynuma usulca
Acıdır sol kaburgam her sarılışta
Buymuş işte bana Adem'den miras kalan.

Her sarılışta zaten binlerce fırtına.

Ben bereketliyimdir; koynumda binlerce fırtına
Hâlâ çoğaltamadığımız yalnızlıklar varsa
Sevdiklerim de kalsın, radyom da, kalabalıklar da...
Her şey kalsın, benden başka, benden sonraya.

Ülkemi, tek kendimi götürdüm yanımda.

Kendimi kendimde bir uzak sonluluğa
Götürdüm umutlardı asıl geride kalan
Verin umutlarımı yoksul çocuklara

En çok onlar yakışıyor hayata.

GÜN

Ana avrat sövülür
Utandırılmış gün
Gülün hesabı dürülür.

Gün dönende Kara 'ahmet'te
"Güldür Gül" semahı dönülür
Bahtımız dönmez güne.

SU

Nurhan Tunakan Ateş

Kendimi buldum.
Mahpus ettim ateşi gövdeme
Dondu kabuğum.

İşte
gecenin ayazı
Sus!
Islandı sesim
Uçurumlar ünler adımı.

Kendini bul.
Evren adalar çoğalsın gövdende.
Uyanıp su
ağıyorsa gökyüzüne
-gizlice-
iyileşir zaman.

Yıldızlı karanlığına ulaştım.
Su
Sığdırabilir gözlerine her çocuk
göğsündeki kuşu.

Bulut-
su...

ŞİİR VE BİLGİSAYAR

Sennur SEZER

Sanırım bir kaç yıl önceydi, genç bir ozan, şiir yazmanın bilgisayarla ne kadar kolaylaşacağını yazmıştı. Bir bilgisayara dünyanın en güzel dizelerini, imgelerini yükleyecektiniz, sonra bütün bu güzel dizelerden, bilgisayar yepyeni, güpgüzel dizeler, şiirler üretecekti. Üstelik de bu şiirler, insan elinden çıkmadığından olacak, kusursuz olacaktı. Sanatta insan sıcaklığının, duyarlığının payının, kusursuzluktan daha önemli olduğuna inanan bu yazıya o zamanlar gülüp geçmiştim. Teknolojiye tutkun ozanların da olması gereğine inanmıştım belki. O yüzden ne yazıyı yazanı, ne dergiyi çok önemsememişim. Adları silinmiş belleğimden. Oysa bu günlerde, o yazıyı sık sık anımsıyorum. Bilgiyasayarın yaşamımızın başköşesine geçip kurulmasından değil. Kimi şiirler yüzünden. Daha doğrusu, bir ozanı usta seçtiklerinde, onun geçirdiği evrimi gözardı edip, yalnızca "deformasyonları" (imge ve söz çarpıtmalarını), dil cambazlıklarını kopya eden, ya da yansılayan daha genç ozanların kimi şiirleri yüzünden.

DEFORMASYON USTALARI

Hadi bu ustalardan ikisinin adını anayım. Biri Can Yücel, öteki Ece Ayhan. Can Yücel, hem sözcük deformasyonu yapıyor, (bu yolla imge'de çoğaltıyor) hem de başka şiirlere "göndermeler"de bulunarak okurun ufkunu genişletiyor. Bu göndermeler her zaman şiirlere olmuyor, kimi deyimlere, olaylara da yaptığı göndermeler var. Bu göndermeler onu bir başka sözcük cambazı ozandan ayırıyor. Metin Eloğlu'ndan. Metin Eloğlu'nun öfkesi, eleştirisi, alaycılığı, bu yüzden Can Yücel ile akraba bile olsa, "ikiz" olmuyor.

Ece Ayhan'ın deformasyonu daha farklı. O imgelerle oynuyor. Sözcükleri tersyüz ediyor kimi zaman. Ters yüz etmediği tarihsel, masalsı ya da argo sözcüklerin çağrışım ve anlamlarıyla yeni bir imge yumağı kuruyor. Bu sözcüklerden birinin diyelim "anka"nın ansiklopedisel anlamda geniş tarihini bilmezseniz elinizde bir yumak söz kalıyor.

Bu iki ozanımızın da izleyicileri, yansılamacıları var. Dikkat çekenleri, ünlenmeye başlayanları da. Bu izleyicilerin hemen hepsinin (belki bir ikisi dışta tutulabilir) gözden kaçırdıkları önemli bir olay var. Can Yücel ve Ece Ayhan'ın şiir serüvenleri. Bu genç ozanlar biraz da yaşları yüzünden, her iki ozanın da yaygınlık kazandıkları yıllardaki şiirlerini yansılıyorlar.

Dikkatli bir okursanız anımsayacaksınız, Can Yücel **Sevgi Duvarı** ve **Bir Siyasi'nin Şiirleri,** Ece Ayhan **Devlet ve Tabiat** ile yaygınlık kazanmıştı. Bu yaygınlık, bir dönemin tarihsel koşullarına denk düşmüş şiirlerle değil, bu ozanların seslerinin, o dönemin sesiyle örtüşmesindendi. Aynı dönemin biraz öncesinde de, yine bir başka usta, Enver Gökçe anımsanmıştı. Kimi zaman okurlar, kendilerini ifade etmek için yeni sesler ararken, bu sesin, edebiyatın bir köşesinde durup beklediğini görüverirler.

Ancak, okurlar ne yaparlarsa yapsınlar, genç ozanlar dikkatli olmalı, sevdikleri, beğendikleri, ya da ününü paylaşmak istedikleri ustanın tüm şiir serüvenini gözden geçirmeli. Hele bu ozan yaşıyorsa... Çünkü yaşayan bir ozanın serüveni tümüyle saptanamaz. O denize kavuşmuş bir ırmak değildir ki. Yeni yollar çizecek yeni değişimler yaşayacaktır. Onun bir dönemini yansılarken, kendi şiirinizin kural ve temellerini çizmezseniz, bir bilgisayardan ne farkınız kalır. Üstelik bilgisayar, sırasında "yeterli veri yok" demesini bilir. İnsanoğlu kendine yakıştıramaz bunu.

YANLIŞ BİLGİSAYARLIK

Kötümser olmayı hiç sevmem. Ama günümüzde kimi şiirleri okudukça hep yanlış kurgulanmış bilgisayarlar şiir yazmaya kuruldular sanıyorum. Bir tutam Can Yücel "argosu", bir tutam da Ece Ayhan "argosu" (Oysa bu iki argo bir araya getirilemez, ayrı dünyaların, bakış açılarının "gerekli olduğunda kullanılan" dilleridir) üç kaşık özenti bohem, biraz "divan eşcinselliği" biraz da "hava" Sonra bir "tekke dayanışmasının" yorumları. Hani, kapitalizme geçiş sürecinin bunaltısında kabul görmeyecek şeyler de değil. Ama "eğreti giysilerinden" sıyrıldıklarında bu genç ozanların kendi yüzlerini, yüreklerini göremiyoruz. İçtenliği eksik de ondan mı? Yoksa, dilim varmıyor ama, özgün mü değiller? Özgünlük içtenlikle "mümkün" Cambazlıkla değil.

Ece Ayhan ve Can Yücel üstünde durup onların izleyicilerini eleştirmem yanlış değilse de eksik bir değerlendirme olur. Bilgisayar gibi davrananlar yalnız onların izleyicileri değil. Toplumcu şiirle toplumsal şiiri ayırmayı düşünmeyenler, toplumcu tüm ozanlardan tavır yineliyorlar. Bir bakıyorsunuz, Nazım Hikmet'ten bir özleyiş esintisi, üç satır sonra bir Ahmet Arif nağrası, iki satır sonra değilse aynı ozanın bir başka şiirinde Rıfaz Ilgaz'la A. Kadir kolkola. Bu ustaların kendi seslerini, şiirlerini nelerin oluşturduğunu iyice incelemek gerektiğini bilmeden yola çıkınca, daha doğrusu, kendinin ne yapmak istediğine karar vermeden, kimliğini tanımadan başlayınca... sonuç "hüsran"

Ustaların hünerlerini bilecek, irdeleyeceksiniz. Bu çok önemli. Ancak kendinizi de tanıyacaksınız. Kimsiniz siz? Ne istiyorsunuz? Neden yazıyorsunuz? Kimin sesisiniz?

İNSANCIL DERGİSİ FELSEFE SEMİNERLERİ

Genel Danışman: **AFŞAR TİMUÇİN**

OCAK AYI PROGRAMI

14
Machiavelli ve Öbürleri (Joan Boden Thomas Morus Campenalla)
Hazırlayan: Bülent Coşkun 2.1.1992 Cumartesi Saat: 10.00
15
17. yy Fransız Edebiyatı (Moliere Racine, Corneille)
Hazırlayanlar: Hıdır Geviş, Berna Durmaz 9.1.1992 Cumartesi Saat: 15
16
Fransız Düşüncesi La Rochefoucauld
Hazırlayan: Necmettin Borçetin 16.1.1992 Cumartesi Saat: 10.00
17
La Bruyère Karakterler'i
Hazırlayan: Ayhan Ergün 23.1.1993 Cumartesi Saat: 10.00
18
17 yy. Felsefesi
Hazırlayan: Necmettin Borteçin 30.1.1993, Cumartesi Saat: 10.00

ŞUBAT AYI PROGRAMI

19
Gassendi
Ayhan Ergün 6.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00
20
Bacon
A. Necmettin Borteçin 13.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00
21
Hobbes
Necmettin Borteçin 20.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00
22
Descartes'in Bilgi Kuramı 27.2.1993 Cumartesi Saat: 10.00
Fuat Özdinç

Yer: İnsancıl Okuma Tiyatrosu Salonu

Ya da bir sesiniz var mı? Bunları yerli yerine koyduğunuzda, kişiliğinizle yeralabilirsiniz edebiyatta. Edebiyatta yer almak demek, seçkilerde, sözlüklerde dergilerde yer almakla, şiir söyleşilerinde boy göstermekle sağlamlaştırılabilen bir şey değildir. Okur bu yolla adınızı öğrenebilir. "Ünlü" olursunuz belki. Ama şiiriniz gününüzü, çağınızı ve sizi yansıtmıyorsa bu ün çok kısa sürecektir. Garanti verebilirim. Örnek göstermek istemem.

SAĞLAM BİR ŞİİR

Burada Memet Fuat'ın bir değerlendirmesini anmak istiyorum. (Yazılı bir değerlendirme değildi belki, bir söyleşiden aklımda kalmış olabilir) "Akımlar gelir geçer... Kimi ozanlar olay olur unutulur. Bir bakarsınız Behçet Necatigil'in şiiri sapasağlam, pırıl pırıl yerinde duruyor" (M. Fuat, bu dayanaksız alıntım yüzünden beni bağışlar umarım. Çünkü özü böyle bir yargıydı) Bu yargı beni Behçet Necatigil üstüne düşünmeye zorlamıştı. Neydi Necatigil'i özgün kılan. Ustalığı kadar içtenliği. "Kendi" olmaktan korkmayışı. Ustasını (Ziya Osman) anmaktan, açıklamaktan çekinmeyişi...

Günümüzde, ozanların birbirlerinden neler "aldığıyla" uğraşanlar var. Sözcüklerin peşine takılıp sayfalar doldurup, başka ozanların "özgün" olmadığını kanıtlayanlar da! Ama özgünlük biraz da "edada"dır. Siz siz olun şiirde yapmacılıktan kaçının. İçten olun.

BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİNİN GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE

Dr. Halidun ŞEN

Sayın dostum Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in **İnsancıl**'ın, Temmuz 1992 sayısında yayımladığım **Dil-yetisi-bilimleri ve felsefe birliktelliğinin gerekliliği,** sorunları, başlıklı uyarı amaçlı yazımın eleştirisini yaptığı **Felfese dilbilim bağlamında eleştirinin eleştirisi** (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 8-12) başlıklı yazısını ilgi ve özenle okudum. Bu yazı, bilimsel nedensiz disiplinin gerekliliği üzerine bir yazı yazmağa itti beni.

Dil-yetisi-bilimleri yüksek-öğrenimimi görmüş olduğum (uzmanlık dahil süresi on yıldır) "Sorbonne" Üniversitesi Genel ve Uygulamalı Dil-bilim ve Ses-bilgisi Öğretim ve Araştırma Ünitesi'nin "ünité" (üniteyi bu bağlamda birim ya da kurum olarak Türkçe'ye çevirebiliriz) ilk dört yılında kırk-altı ders, zorunlu, seçmeli zorunlu, seçmeli olmak üzere okutulur. Bu derslerden bazıları şunlardır (hepsinin adını aktararak okuyucuyu sıkmak istemiyorum): **bilimselliğe yaklaşıma giriş; dillere bilimsel yaklaşım;** ses-bilgisi (tüm düzeyleriyle); dil-bilimsel iletişim; anlatım/anlam; dil çeşitleri, dil düzeyleri; biçim-tümce-bilimsel çözümleme: kuramlar ve yöntemsel-liklerde yönelme/yöneltme; ses-bilim; dil ve dünyayı kavrayış (tutuş) toplumda dil; dil-bilimsel yapılar, genel ve çeşitlilik (farklılık) özellikleri; tümce-bilim; genel tümce-bilim; sözlük ve anlam-bilim; anlam-bilim; dünyada diller; dil-bilimleri (buradaki çoğulluk durumu dil-bilimin düzeylerinden doğmaktadır, yoksa dil-yetisi-bilimlerinin alanlarından değil belirtirim bilgi yetersizliğinden doğacak yanılgılı düşünceleri önlemek amacıyla -Doç. Dr. Betül Çotuksöken adı geçen yazısında dil-yetisi-bilimleri yerine "Genel Dilbilimleri" önerisini, dil-bilimin bu inceliğinden habersiz olduğundan yapmıştır, doğaldır ki ciddiye alınamaz bu bilgisizliğin tanığı olan öneri-) kuramlarının tarihi; **dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme;** çeşitli dillerin ses-bilgisel ve ses-bilimsel; gösterge-bilim; lehçe-bilim; toplum-dil-bilimde verilerin toplanması sorunları; dil-bilim çözümleme yöntemleri; üretici dil-bilgisi, üretici ses-bilim coğrafyasına giriş ve alan çalışması; tarihsel ve karşılaştırmalı dil-bilim (bu ders bana her zaman betik-bilimsel kokmuştur çeşitli nedenlerden dolayı, bu düşüncemi paylaşanların yanı sıra bu kokuya önem vermememi tavsiye edenler de çıkmıştır ki haklılar, biz dil-bilimciler için bu bilgiler kendi çalışmalarımızda çok gerekli, bunu kimse yadsıyamaz); işlevsel ses-bilgisi; siyah Afrika'da sözlü dilleri araştırma yöntemleri; dil-bilim araştırma yöntemleri vb.

Öğretim yılının ilk dersinde hocalar kendi dersleriyle ilgili (%90'ı Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'ne bağlıydı, yani orada Prof. araştırman, Doç. araştırman vb. olarak çalışıyorlar, araştırmalarını yürütüp elde ettikleri sonuçları bizlere taze bilgiler olarak aktarıyorlar, üstünde tartışma açıyorlardı derslerde) on-beş, yirmi kitaplık bir liste verirlerdi. Bizler, bu kitaplarda, yaptığımız çalışmaları, araştırmaları ilgilendiren bölümleri bulur incelerdik. İncelenen bölümlerde listede adı olmayan başka dört, beş kitaba başvurma gereksinimi doğardı. Bizlere, çalışmalarımıza, araştırmalarımıza yarayan bölümleri içeren kitap sayısı 4 ya da 5 çarpı 15 ya da 20 çarpı 46 olmuştur ilk dört yıllık dil-yetisi-bilimleri yüksek-öğrenimimizde. Görmüş olduğumuz öğretim sistemi buydu. Sınav sonuçlarını bir-çok hoca tartışmaya açık bırakarak açıklardı. Farklılık(lar) gerektirdiğinde okulun kitaplığına hemen içimizden birini yollar, gerekli kitapları getirtir, tartışmaya devam ederdik, bu farklılık(lar) kendi aramızda olduğu gibi, hocayla ya tümümüzün ya da bir bölümümüzün arasında olurdu. İncelenen kitaplar dil-yetisi-bilimleri alanlarındaki tüm dünya literatürünü izlememize olanak sağlardı yaptıkları göndermeler ve bilgiler aracılığıyla (burada anlatmak istediğim şu: bu göndermelerden kasıt, kitabın dip-notla yaptığı klasik göndermeler değildir sadece, onların dışında bir de bizlerin elde etmiş olduğu bilgiler sonucunda gereksinimine karar verdiğimiz, başka bilgilere yollayan göndermeleridir verdiği bilgiler aracılığıyla kitabın bu göndermeler), yani salt İngiliz Dili'nde yazılmış yabancı literatürde kalınmazdı (Doç. Dr. Betül Çotuksöken yazımı eleştirdiği yazısında İngiliz Dili'nde yazılmış literatürü de izlememi tavsiye ediyorlardı. Bu tavsiyenin, yukardaki ve aşağıda devam eden açıklamalar sonucunda bilgi yoksulluğundan doğduğu açıklık kazanıyor içinde bulunduğumuz bağlamla ilgili olmak üzere. Sorbon'da görülen öğreniminin ne seviyede bir öğrenim olduğunu "tahayyül" edememişler, bu da çok doğaldır Türkiye koşullarında), sözü edilen kaynaklar Fransızca'ya çevrilmişti Rusça'dan, Almanca'dan, İngilizce'den vb.. Bu kitaplara dil-yetisi-bilimleri alanlarındaki bilimsel dergileri, yayınları, laboratuvar, alan çalışmalarını eklemeyi unutmamak gerekir. Tüm bu

BİLİMSEL ÖZGÜRLÜĞÜn yanı sıra bizlere verilen BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİN gereği hiç-bir zaman kendi alan(lar)ımızın dışında yazılar yazıp yayımlamama, yorumlar yapmama, kısacası "ukalalık" etmeme en başta öğretilmişti. O alanların öğrenimini görmeden, okunulan bir, iki kitaba dayanarak, o kitaplardan yapılan alıntılara/aktarılara dayanarak yazılar yazıp yayımlamanın, bilimsel toplantılarda, söyleşilerde alanımızın dışındaki alanlarda yorum(lar) yaparak ya da yapmayarak öneri(ler) de bulunmanın ne denli bilimsel nedensiz disiplinden uzak kalmışlığın ifadesi olduğu anlatılmış, her fırsatta gösterilmişti örnekleriyle. Özellikle bu tür tutumun sağlıklı sonuçlara ulaştırmayacağı anlatılmış, kanıtlanmıştı bizlere (bu bilimsel nedensiz disiplinin bize verilmesi birinci sınıfta okutulan **bilimselliğe yaklaşıma giriş** dersinde başlamış okuldaki öğrenim yaşamımız boyunca sürmüştü).

ÖRNEK:

Anlam-bilimsel alanda anlam-birimciliklerin "sème" seçim "choix" ortaya koydukları durumları vardır her zaman olmayabilir- (tümce-bilimsel ve biçim-tümce-bilimsel düzeylerin terimi olan **"seçim"** terimi, anlam-bilimsel alanda da eş-değerlilik kavramı üzerine oturtularak kullanılır -eş-değerlilik kullanım yöntemi **dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme** dersinde gösterilir, bu dersi Sorbon'da Boris Rybak veriyordu- bu kullanım doğaldır ki dil-yetisi-bilimlerinde, Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in yoksun olduğu, en azından temel bilgi ve kavramları bilmeyi tanımayı gerektirir, yoksun olduğu diyorum, eğer yoksun olmasaydı yazımda anlam-bilimsel alan düzeyinde ne yaptığımı anlar ve eleştirdiği biçimde eleştirmezdi, ama anlamasına olanak sağlayacak temel bilgi ve kavramlardan yoksun oluşu yanılgılı eleştirisine kaynak oluşturmuştur "4 ayaklı iskemle" konusunda ki anlam-birimcik değeri üzerine). İskemle örneğinde anlam-birimciklerden biri olan ayakları üzerine yükselmek "sur pieds" işte bu "seçimi" veriyor. Bu "seçim" nedensizdir "arbitraire" Ben bu seçimi yaparken dört ayak olarak yaptım. Gereğine göre bu 3, 6, 10, 12 ola-bilirdi. Ama nedensiz olan "seçimin" gereği (anlatmak istediklerim bağlamında) dört ayak olduğundan ben de dört ayaklı iskemle diye belirledim "nedensiz seçimimi" Doç. Dr Betül Çotuksöken NEDENSİZ SEÇİM "choix arbitraire" olgusunu bilseydi, tanısaydı, varlığından haberdar olsaydı" (yoksa Dr. Şen özel sözlüğünde anlambirimciğe ayak mı diyor?)" gibi bir cümle ile yazısında sayfa 10, sütun 2'de yorum yapmağa kalkmazdı. "FESEFİ SÖYLEM NEDİR?" yapıtının bir ayağı kırık 4 ayaklı iskemle oluşu bilimsel bir gerçektir. Bu, burada bir kez daha kanıtlandı; yineliyorum kırık olan ayak, dil-yetisi-bilimlerinin bilgilerine dayanan ayaktır. Ayrıca "nedensiz seçim" olgusu dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları içinde yer alır belirtirim. Bir kez daha Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in dil-yetisi-bilimleri yönünden temel bilgi ve kavramlardaki eksikliği görülmüştür. BU ÖRNEK BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİNDEN UZAK KALANIN DÜŞTÜĞÜ DURUMU GÖSTEREN BİR ÖRNEKTİR, DİKKATE ALINMASI TAVSİYE OLUNUR.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in, dil-yetisi-bilimleri fakülte ya da/ve de yüksek-öğretim kurumları bir gün Türkiye'de açılırsa misafir öğrenci (serbest dinleyici de dene-bilir) "auditrice libre" olarak bu okullara eksiklerini gidermek üzere devam etmesi tavsiye olunur (ilk üç yılındaki bazı derslere hiç olmazsa). Bu hem kendisi, hem de öğrencileri için yararlı olur, zira dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları eksik olarak dil felsefesi dersleri vermek (üniversitede) oldukça sakıncalıdır düşüncesindeyim. Bunu hiç-bir batı üniversitesinde göremezsiniz. Dil felsefesini uğraş yapmış felsefeciler, dil-bilimciler kadar dil-yetisi-bilimlerinde kendilerini ilgilendiren alanlara, düzeylere hâkimdirler batıda; bu da Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e önerdiğim en

AY IŞIĞI SERSERİSİ

Kaçgun İstanbul sokaklarında
Bir serseri büyüyor şimdi:
Karanlığın umut bohçasında
Geceden saklayıp uykusunu
Ay ışığında kuruturken
Islak kibritleri
On parmağı toprakta...

Müfit GÜRGÜN **İclal Erentürk**

DİK

Yağmurların soluksuz boşandığı günlerdi
Yağlı sokak taşlarının pırıltılı tüfeklerin
Ağulu sözcüklerin
Kapıların kilitlerin gıcırdadığı günlerdi

O bütün bir kıt'ayı sarmış yapraklar vardı
Yapraklar savrulurken kente kayıtsızlıkla
Parmaklıklar arkasında o vardı
Soluk ve sessizliğin külrengi saçlarıyla

Gülümserdi... ışıl ışıl gözleri
Gözleri yolculuğun karşı kıyılarında
Bilir - bilmez, ertesi gün ölecekti
Gülümserdi yaşı belirsiz gözleri

Utancın insanlardan utandığı günlerdi
Bir limandı hapishane köşesi-
Hücreler adamlara, yaşayan adamlara

Ve o dimdik yürüdü... hâlâ dimdik yürüyor

Philippe JONES (Ixelles, 1924)
Çeviren: Güngör TEKÇE

azından kısmi öğrenimi görmekle oluşmuştur batıdaki **günümüz** felsefecilerinde. Ancak ayrıksı durumlar ola-bilir, bunları göz ardı edemeyiz; bunlar üstün yetenekli olanlardır, dehalardır, dil-yetisi-bilimleri alanlarında (değerlendirme bağlamımız içidir), belki Doç. Dr. Betül Çotuksöken (tutumuna bakılırsa dil-yetisi-bilimlerinde) kendisini öyle görüyor, kim bilir?

Kendi alanları dışında yazılar yazıp yayımlayanlar zeytin-yağ dökülmüş mermer bir zemin üzerinde çıplak ayaklarla yürümeğe çalışanlardır. Sonuçta muhakak ayakları kayar ve düşerler, çünkü yürümeğe alışık olmadıkları, tanımadıkları bir zemindir bu zemin. Yukardaki örnekte görüldüğü gibi bir felsefeci olan Doç. Dr. Betül Çotuksöken dil-yetisi-bilimleri zemininde (alanında) yürümeğe kalkışmış, ama bunu başaramamıştır, yani ayağı kaymış ve düşmüşür. Yazım bu konuda örneklerle doludur. Bu sonuç çok doğaldır öğrenimini görmediği bir alanda yazıp yayımlayanlar için. Şaşılacak hiç-bir şey yok bunda (bu değerlendirme içinde bulunulan bağlama göre yapılmıştır).

Doç. Dr. Betül Çotuksöken yukarda anlatılan öğrenimin kaçta kaçını görmüştür ve nerede görmüştür ki dil-yetisi-bilimleri konusunda (sözü yazımın başında edilen yazılarında) yorumlar yaparak bazı önerilerde bulunuyor? Bu yorumları, önerileri yapa-bilmek için dil-yetisi-bilimlerinde derin bilgilere gereksinim vardır; okunulan bir iki kitapla bir bilim dalında yorumlar yapmak, önerilerde bulunmak ve bunları yayımlamak bilimsel nedensiz disiplinden uzaktır (bu işi, okunan bir iki kitapla yapabilecek olanlar bel**ki dahilerdir.** Acaba dil-yetisi-bilimleri alanında Doç. Dr. Betül Çotuksöken onlardan birimi diye sorası geliyor insanın). Kendilerinde daha dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramları eksikken bu yorumları, önerileri yapması ciddiyetten uzaktır, bu yorumlar, öneriler ciddiye alınamazlar bilimsel açıdan. Laf ebeliğine sapmadan, yazım boyunca, bu düşünce, örnekler verilerek, bilimsel tanıtlar desteğinde kanıtlanmıştır.

Acı gerçek, dil-yetisi-bilimleri fakülte ve yüksek-öğretim kurumları açılmadığı sürece bu tür düşüşlerin çok sayıda olacağıdır Türkiye'de. Bu okulların açılması konusuna Türkiye'de, ilgili herkes susmaktadır (suskunlar hakkında tek bir sözcük dahi yok Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in -Üç değinme ve Cinayet İnsancıl, Eylül 1992, sayfa 16- sözü yukarda edilen yazımın yaptıkları eleştirisinde hazır yeri gelmişken, acaba onlardamı bu suskunlardan?) Bu konuda bana destek veren, dil-yetisi-bilimleri dünyasında ünlü iki Fransız (diğerleri arasından) dil-bilimcinin destek yazılarını (mektup ve belge biçiminde) yayınlıyorum, belki Türkiye'de bir utanç yaratır da hareketlenme sağlar diye. Belki bu da bir tür "ütopya" sözü edilen okulların açılması uğraşını vermem gibi, ortak dil önerim gibi, kim bilir? Destek yazılarını yayımladığım, dil-yetisi-bilimleri dünyasında ünlü bu iki dil-bilimci de bu okulların açılması türü "ütopya"lar içindeler kim bilir? Zira Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e göre bu tür ana-savlar insanlara neler yaptırmıyor ki, yazılarında sayfa 8, sütun 1'de başlayıp sütun 2'de devam eden "Bacon örneğinde olduğu gibi bir ütopya **(Nova Atlantis)** bile yazdırabilir" Birinci yazılı destek Prof. Dr. Luc Bouquiaux'ya aittir. Belge biçiminde düzenlenmiştir. Belgenin bizleri ilgilendiren bölümlerinin çevrisini belgenin fotokopisiyle birlikte yayınlıyorum.

BELGE

Türk Üniversiteleri, dil-yetisi-bilimleri öğretim ve araştırma birimlerine bu-güne değin sahip olmadığından bu tür bir birimin oluşturulması güçlü bir biçimde dilenir...

Jürisinin üyesi olarak, kalitelerini ve "istidadını" takdir etmeğe muktedir olduğum (takdir ede-bildiğim) Yeni "Sorbone" Üniverkitesi Genel Dilbilim ve Türk Dil-bilim doktoru Bay Halidun Şen'in böyle bir öğretim ve araştırma biriminin oluşturulması önerisini canlı bir biçimde desteklemeğe çok önem veriyorum...

Paris 21 Ocak 1992
Luc BOUQUIAUX

Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi
Araştırma Müdürü
Paris III Üniversitesi öğretim
görevlisi
Uluslar-arası İşlevsel Dil-bilim
Kurumu Başkanı
Paris Dil-bilim Kurumu İkinci Başkanı

Les universités turques ne possédent pas jusqu'à aujourdhui des U.E.R. (Unités d'Etude et de Recherche) centrées sur Les sciences du Langage. Il serait éminement souhaitable de créer une Unité d'Etude et de Recherche de ce type,

Je tiens donc à appuyer chaudement la proposition de M. Halidun ŞEN, docteur en linguistique générale et linguistique turque de la Sorbonne Nouvelle, dont j'ai pu aprécier les qualités et la compétence, en tantque membre de son jury, en faveur de la créatlon d'une telle U.E.R.

Fait à Paris Le 21 Janvier 1992.
Luc BOUQUIAUX
Directeur de Recherche au CNRS Chargé d'enseignement à Paris III Président de la Société Internationale de Linguistique Fonctionles de Linguistique Fonctionelle Vice-Président de la Société de Linguistique de Paris

İkinci yazılı destek mektup biçiminde düzenlenmiştir. Prof. Dr. Claude Hagège tarafından 5 Şubat 1992 tarihinde yazılmıştır. Prof. Dr. Claude Hagège "Collège de France" 'da dil-bilim kuramı kürsüsü sahibidir. Dil-bilim alan çalışmalarını Afrika'dan Okyanusya'ya, Avrupa'dan Arap Dünyası'na ve de Çin'den Amerika yerlilerinin korunduğu yerlere "rèserve indiennes d'Amérique" kadar olan bölgelerde gerçekleştirmiştir. Mektubun bizi ilgilendiren bölümlerinin çevirisini, mektubun fotokopisiyle birlikte yayınlıyorum.

COLLÈGE DE FRANCE
CHAIRE DE THÉORİE LINGUISTIQUE
Paris, le 5 février 1992
Cher Monsieur,

et il serait souhaitable que, dans ce cadre, puisse prendre place préclsément une U.F.R. des Sciences du Langage, afin que cette Importante discipline puise s'épanouir dans votre pays.

En conséquence, je ne puis gue soutenir pleinement votre démarche et souhaiter que vous soyez entendu.

Avec tous mes voeux de succés, Claude HAGEGE

Sevgili Bey-efendi,

ve ülkenizde bu önemli alanın gelişe-bilmesi için bu çerçeve içinde bir dilyetisi-bilimleri eğitim ve öğretim araştırma biriminin yer alması arzu edilir.

Sonuçta, sadece, sizin başvurunuzu tamamen destekler (desteklemekten başka ne yapıla-bilir ki anlamında) ve dinlen(il)menizi (anlaşılmanızı) dilerim.

Tüm başarı dileklerimle...

Claude HAGEGE

Süreyya Evren'in "Üç Değinme ve Cinayet" başlıklı yazısının, "Şaşırtmaca" bölümü oldukça ilginç (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 16).

Eleştirilerinin yanıtları yazılarıma dağılmış olduğundan, yazılarımı çok özenle okumalarını tavsiye ediyorum Süreyya Evren'e (yayımlanmış yazılarım: İnsancıl: Mayıs 1991, Ekim 1991, Şubat 1992. Temmuz 1992, Eylül 1992. Varlık: Eylül 1991, Ekim 1991, Şubat 1992, Haziran 1992, Ekim 1992. Milliyet Gazetesi 19 Ağustos 1991 Düşünenlerin Düşünceleri köşesi). Yazılarımda daima alanlar arası birlikteliğin koşulunun, alanların bir-birlerine egemen olmama tutumundan geçtiğini belirtmişimdir. Alanlar arası yöntem farkını elbette Süreyya Evren'in dediği gibi geçiştiremeyiz. Geçiştirdiğimi söylüyorlar. Hiç-bir zaman geçiştirmedim, (konusu geldiğinde), çünkü ortak dil kavramını öne sürdüm sürekli, yeri geldiğinde. Ortak dil, ortak yöntem anlamını da içerir, ortak yolu / yolları içerdiği gibi; "Amaçları Ne?" (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, sütun 3) yazımı okudukları takdirde ortak yol(lar) düşüncesini bulurlar. Alanlar arası birleşmelerde, bilim dünyasında (bu dünyayı pek tanımıyorlar galiba), bu bilinen, tanınan bir kavramdır. Ancak, koşulları vardır, örneğin üstünde özenle durduğum temel bilgi ve kavramlar konusu gibi. Burada dil, "dil" "langue" anlamında değil, bütünlük, ortak dil ise bir ortak bütünlük anlamında kullanılır. Kapladığı alan çok geniştir. "Sorbonne" 'da bizlere "Bilimselliğe yaklışıma giriş" (birinci sınıfın ilk döneminde okutulur) dersinde öğretilen budur kavram olarak. Sözünü ettiğim kavram Süreyya Evren'in bilgi dağarcığında yok. Eleştirisinden ortaya çıkan bu. Şunu da anımsatmakta (kavramı bilenler için) / bildirmekte (kavramı bilmeyenler için) yarar görüyorum: Karşı alanın temel bilgi ve kavramlarının, diğer alandan gelenin bilmesi / tanıması gerekir, ortak çalışma yapmak, ortak yol(lar), yöntem(ler) bulmak, bula-bilmek isteniyorsa.

"Demek ki dilbilimin verileri dilbilimcide değil dilde saklıdır" (Süreyya Evren aynı yazı, sayfa 16, sütun 2), beni mutluluğa boğan bir yorum, nihayet bu gerçeği anlayan birine rastlıyorum Türkiye'de. Bu ayrıca demektir ki dil-bilimcide olan yöntemler (dil(ler)i incelemek üzere) dil(ler)in özellikleri ve gerçekliklerinden kaynağını alarak oluşur. Ancak aynı yazı, sayfa 16, sütun 2'deki diğer düşüncelerini paylaşamayacağım. Şöyleki: İlklerin üstüne eklene, eklene bu-güne gelinmiştir. Soruna ilk felsefeci, ilk dil-bilimci vb. açısından değil bu-günün felsefecisi, bu-günün dil-bilimcisi vb. açısından yaklaşılmıştır; soruna yaklaşışta dinamik eş-süremlilik kavramı vardır, eğer bu kavramı tanısaydı Süreyya Evren, yazımdan hemen anlardı bunu ve "ilk" düşüncesinden hareketlendirmezdi eleştirisini. Yukarda sözünü ettiğim dinamik eş-süremlilik "synchronie dynamique", art-süremlilik içindeki "diachronie" eş-süremlilik değildir, diğer bir deyişle art-süremlilik içi eş-süremlilik "synchronie diachronique" değildir, fark önemlidir. Bu farkı göre-bilmek için kavramları tanımak (bilmek demiyorum, tanımak diyorum, bilimsel düşüncede bu iki eylemin kullanılışı büyük özen ister) gerekir. Soruna yaklaşışım yazımda,yukardaki kavramları tanıyanlar için, açık ve seçik ortadadır; tanıyan anlar, ama bilen anlaya-bilir de, anlamaya-bilir de, işte çok kabaca blimsel düşünce içindeki farkı sözü edilen iki eylemin.

Süreyya Evren belki yukardaki kavramları biliyor, ama tanımıyor, yineliyorum, eğer tanısaydı bu kavramları, benim dinamik eş-süremlilik içinde olduğumu hemen anlardı. Dinamik eş-süremlilik içinde oluş bağlamımızı, 20. yüzyıl sonlarına oturtur, zira her hangi bir tarih ya da 20. yüzyıl içinden bir tarih verilmemiştir içinde bulunulan bağlam da (her zaman böyle olmaz), örneğin 1920'den bu yana gibi. Olaylar bağlamları dışında ele alınırsa varılan sonuçlar Süreyya Evren'in vardığı sonuçlar gibi sağlıksız olur. Ayrıca birleşen alanların (toplum-bilim + dil-bilim = toplum-dil-bilim, budun-bilim + dil-bilim= budun-dil-bilim vb.) temel bilgi ve kavramlarını bilme/ tanıma koşulu etkileşim alanlarında geçerlidir, alanların kendi içlerinde derin bilgiler söz konusu edilir içinde yaşamakta olduğumuz bilgi çağında.

Süreyya Evren aynı yazı sayfa 16 sütun 3'de " felsefenin felsefe olmayı bırakıp bir bilime dönüşmesini istiyor" diyor benim için. Yukardaki açıklamalarımı ve de eleştirdikleri yazımı, ayrıca diğer yazılarımı dikkatlice, acele etmeden okuduklarında bu düşüncenin yanılgılı olduğunu göreceklerdir. Böyle bir-şeyi nasıl isterim? Bu bindiğim dalı kesmek olur. Felsefenin bir bilime dönüşmesi düşüncesi dahi "tahammül" edilebilecek bir düşünce değildir. Bu düşüncelerim bir-çok kez dile getirilmiştir yazılarımda, özellikle eleştirdikleri yazımın 9. sayfa, 2. sütununu 17. satırdan paragraf sonuna kadar yeniden bir kez daha okuma "zahmetine" katlanırlarsa, yukardaki düşüncelerimi en açık biçimiyle bulacaklardır. Süreyya Evren aynı yazı, sayfa 16, sütun 2'de " Halidun Şen'in önerdiği felsefe tanımı çelişkilidir." diyor. Önermediğim bir tanım nasıl çelişkili olur anlayamadım. Yazımı tekrar, tekrar gözden geçirdim, felsefe tanımını değil, felsefeyle ilgili, felsefecilerimiz tarafından düzeltilmelerini istediğim düşüncelerimi buldum. Örneğin, eleştirilen yazımda sayfa 8, sütun 2, satır 27, 28, 29, 30'da şöyle diyorum: "Şunu anlamalılar ki felsefe bir ağız kalabalığı değildir. Yer-yüzündeki her şeyi konu edinen, dolaysız olarak kendini sorgulayan tek alandır." Bu sözce "énoncé" içinde bulunduğu bağlamda ele alınırsa, bir düşüncedir sözcenin düzenlenmesi düzeyinde (acaba bu düzeyi biliyorlarmı?); diğer sözcelerimi, (sözcenin düzenlenmesini bilmedikleri eleştirilerinden anlaşıldığından) neye göre hangi bilgiyle bu sözce da değerlendiriyorlar? Bir cümle, bir düşünce, bir yorum vb. eleştirilirken bağlamlar arası, ve bağlam içi ilişkiler dikkate alınmalıdır. Metin-bilimsel çözümlemeler burada gereklidir işte. Bu çözümlemeleri yapabilmek için de dil-bilimin, hiç olmazsa, ilk dört düzeyini bilmek, tanımak gerekir. Yaptığı yanılgılı eleştiri neticesinde Süreyya Evren'in yazısının bu bölümünden çıkan sonuç: Süreyya Evren dil-bilimin ilk dört düzeyini doğru dürüst bilmiyor / tanımıyor, yani bu düzeylerde çözümleme(ler) yapacak temel bilgi ve kavramlara dahi sahip değil ki metin-bilimsel çözümlemelere geçsin, metin-bilimsel çözümlemelerden yararlansın. **Bazı bağlamlarda,** buradakinde olduğu gibi, eleştiri yapıla-bilmesi için ben bir dil-bilimci kadar bu düzeyler **tanınsın** demiyorum, sadece yararlanacak kadar **bilinsln,** daha doğrusu temel bilgi ve kavramları **bilinsin** yeterlidir diyorum. Kazanmış olduğum bilimsel nedensiz disiplin "Felsefe: " diyerek ya da başka bir biçim kullanarak felsefe tanımını önermeme olanak sağlamaz. Zaten hiç-bir yazımda bunu kimse bulamaz. Buldum deyip örnek olarak öne sürülecek cümlelerimin, yorumlarımın, düşüncelerimin felsefe tanımı olduğunu kanıtlayacak (en azından dil-bilimin ilk dört düzeyindeki çözümlemeler desteğindeki) metin-bilimsel çözümlemelerin bilimsel (ya da bilimsel yaygınlaştırma yazısı "vulgarisation scientifique" içinde) açıklamalarını istemek her halde çok şey istemek olmasa gerek. Bu tür açıklamalar olmadan, getirilecek örnekler üzerine, yapılacak eleştirilerin, bir bilim adamı olarak benim için ve de bilimsel düşünce açısından laf ebeliğinden öte bir değer taşımayacağı uyarısını şimdiden yapıyorum. Laf ebeliği olan eleştiri(ler) benden yanıt beklemesin. Zamanımı bu saçmalıklara ayırmamı benden istemeğe hiç kimsenin hakkı yoktur. Kendi alanım dışında bir öneride bulunmuşsam (örneğin kitap gibi), hemen ardından öneride bulunduğum alanın yetkililerine baş-vurup, yanılgım olup, olmadığını sormuş ve eleştirilerini yanılgımı düzeltmek amacıyla beklediğimi belirtmişimdir. Buna en güzel örnek, eleştiriye uğrayan yazımın 14. sayfa, 2. sütunundadır, aktarıyorum: "Bu önerilerim yanılgılı olabilir, çünkü kendi alanımın dışındayım. Felsefe alanındayım. Bu konuda biz dilcilere... önerilerde bulunacak, yol gösterecek olan felsefecilerimizdir. Düşüncelerini bekliyorum. Bu düşünceler biz dilcilere (herkese olduğu gibi) gereklidir."

Süreyya Evren'in yazısında sayfa 16, sütun 2'de yürüttüğü mantık tamamen yanılgılıdır gerçeği yansıtması yönünden. Mantık yürütme biçimlendirmesi "formalisation" doğru ola-bilir (burada olduğu gibi; Süreyya Evren'in mantık yürütme biçimi burada biçimlendirme mantıksal bütünlüklerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan açısından doğrudur), ancak gerçeği yansıtmadığı durumlarda (buradaki gibi; Süreyya Evren'in mantık yürütme biçimlendirmesi gerçeği yansıtmıyor -bu sonuca bizi mantıksal bütünlüklerin dış ilişkileri çözümlemesi götürmüştür-) yanılgılı (aldatıcı) kabul edilir. Bu da, aşağıda sözünü ettiğim, biçimciliğin tatlı tuzaklarından biridir biçimlendirme gerçekleştirilirken düşülen. Örneğin "Kürt" sözcüğü göçüşme "métathése" olayı sonucunda "Türk" sözcüğünden gelmedir, yani Kürtler etnik olarak Türk kökenlidir biçimlendirmesi doğrudur, ancak gerçeği yansıtmadığı için yanılgılıdır (aldatıcıdır). Bu mantık yürütme biçimine göre, eğer bir kendini bilmez (!), örneğin benim gibi birisi (!), çıkıp da, cerrah olmak, cerrahi alana (cerrahinin alanlarına ya da bu alanlardan birine anlamında) gire-bilmek, için o alanın derin bilgilerine (bir alana girmek ya da o alanın yetkilisi "maître" ya da bilimcisi "scientifique" olmak için temel bilgi ve kavramları -sözü edilen alana ait- bilmek gereklidir demedim; etkileşim alanı için geçerlidir dedim alanlar arası yöntem farkını, yazımda, yukarılarda açıkladığım gibi, geçiştirmeden ve bu bir "şaşırtmaca" kabul ediliyor Süreyya Evren tarafından -yukardaki açıklamalarım-

da belirttiğim bilgi noksanlığından kaynağını alarak-, oldukça şaşırtıcı değilmi demiyorum, çünkü açıklamış olduğum bilgi eksikliğinden geldiğini biliyorum bu düşüncenin. **Alanın kendisl İçin derin bilgiler gereklidir.** Yazımı bir kez daha özenle, acele etmeden, bazı duygulardan arınmış olarak okumalarını tavsiye ederim.) sahip olmak gereklidir dedimi, ilgisizlik örneği bir yanıtla, aşağıdaki gibi (Süreyya Evren'in yanıtı), karşılaşa-bilir (Süreyya Evren'in yazısının sayfa 16, sütun 2, satır 20'den paragfraf sonuna kadar olan kısmındaki "felsefeci" ve "felsefe" sözcüklerini kaldırıp yerlerine, sırasıyla, "cerrah" ve "cerrahi" sözcüklerini yazıda başka hiç-bir değişiklik yapmadan koyuyorum): "İlk cerrahın elinde hiçbir temel bilgi ve kavram bulamayız: Eğer cerrahinin alanına girebilmek, cerrah olabilmek için, cerrahinin temel bilgi ve kavramlarını bilmek gerekiyorsa, hiç kimse "ilk cerrah" olamaz. Hiç kimse "ilk cerrah" olamazsa hiç kimse "sonraki" cerrahlar da olamaz, yani dünyada ilaç için bir tek cerrah yoktur." Süreyya Evren her ne kadar (aynı yazı, aynı sütun) "Bir "ilk felsefeci" varsaydığımızda ise farklı bir durumla karşılaşıyoruz." deyip, yukardaki mantık yürütme biçimini felsefe alanında kullandığını belirtiyorsa da, **çok boyutlu mantıksal örüye** göre yukardaki uygulama diğer alanlara da yapılır. Sözü edilen uygulama yöntemleri bizlere "Sorbonne"da, 3. yılda dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme "formalisation" dersinde açıklanmıştı. Bu arada biçimciliğin "formalisme" tatlı gelen (bazı kişilere) tuzaklarına düşmeme de öğretilmişti. Bu uygulama tüm bilim alanları için geçerlidir. SONUÇ ORTADA: Derin bilgileri bir kenara bırakın, temel bilgi ve kavramlar olmadan cerrah oluna-biliyor, cerrahi alana girile-biliyor yukardaki mantık yürütme biçimi mantıksal bütünlükler "entités mentales" (söz konusu olanlar bağlamımızla ilgili dil-bilimsel ve anlam-bilimsel bütünlüklerdir) açısından çözümlendiğinde. TANRI İNSANLARI BU TÜR CERRAHLARDAN KORUSUN. Süreyya Evren **çok boyutlu mantıksal örüyü** de bilmiyor. Eğer bilselerdi yürüttükleri mantığı yürütmelerini bilgileri engellerdi. Süreyya Evren'in bu konuda, bir, iki satırda fikir edine-bilmesi için "Amaçları Ne?" başlıklı yazımda İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 15, sütun 1 satır 41'den başlayıp, 2. sütunda devam eden bölümü okumaları tavsiye olunur.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Felsefi Söylem Nedir?, Ara Yayıncılık, Birinci basım: Kasım 1991, İstanbul, 48. sayfa, 16. ve 17. satırda, "Dilde Varolan" bölümünde şöyle diyor: "Dilbilgisi terimleri, dildeki mantıksal kuruluşların oluşmasını sağlar,..." Üniversitede "DİL FELSEFE" dersleri veren bir öğretim görevlisi için kabul edilemeyecek bir yanılgı ve de bilgisizlik (dil-yetisi-bilimleri temel bilgi ve kavramlarının eksikliği, kendilerindeki, burada girilmiş olan dil-yetisi-bilimleri alanında bir kez daha saptanmıştır) örneğidir yukardaki cümle. Bu konudaki düşüncelerimi eleştiriye uğrayan yazımda açıklamıştım. Burada, bu düşüncelerimi aktararak yineliyorum (Halidun Şen, Dil-yetisi-bilimleri ve Felsefe Birlikteliğinin Gerekliliği, Sorunları, İnsancıl, Temmuz 1992, sayı 21, sayfa 10, "Dilin Mantık Yapısı" bölümü) "Dil, dil-bilgisini dolayısıyla terimlerini (yarattığı kavramları bildirmek üzere) kendisi yaratır. Dil, dil-bilgisini kendi mantık yapısı (dilin mantığı) içinde oluşturur Dilin olgularını yaratan ve bu olgular aracılığıyla gözlemlenen (sözü edilen olguları gözlememiz sonucunda ortaya çıkardığımız, önce anlamağa, sonra anlatmağa çalıştığımız) dilin mantıksal kuruluşları dil-bilgisini oluşturur, yoksa dil-bilgisi dilin mantıksal kuruluşlarını değil. Bu ve diğerleri dil-yetisi-bilimleri öğreniminin hemen başlarında verilen temel bilgilerdir Sorbon Üniversitesi'nde" BİLİMSEL NEDENSİZ DİSİPLİNDEN UZAK KALINDIĞINDA DÜŞÜLEN DURUMA, DİĞER ÖRNEKLER İÇİNDE- YUKARDAKİ ÖRNEK, BİR ÖRNEK DAHA OLUŞTURMAKTADIR, DİKKATE ALINMASI TAVSİYE OLUNUR. Bir kez daha Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in "Felsefi Söylem Nedir?" başlıklı çalışmasındaki bir ayağı kırık dört ayaklı iskemle (kırık ayak dil-yetisi-bilimleri alanındadır. Bu kırık ayak çalışmalarının "DİLDE VAROLAN" sayfa 48'den 53'e kadar bölümüdür) bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Dil-yetisi-bilimleri alanındaki, bu tür temel bilgi ve kavramlardaki eksikliklerini Doç. Dr. Betül Çotuksöken, yukarda yazdığım gibi, eğer bir gün Türkiye'de açılması için uğraşını verdiğim okulların açılırsa, bu okullar ilk 3 yılındaki bazı dersleri izlemekle gidere-bilir. Böylelikle vermekte olduğu "Dil felsefesi" dersleri daha güvenceli olur inancındayım uzmanı olduğum bilim dalının alanlarını, alanlarının düzeylerini ilgilendiren bölümlerde.

Süreyya Evren'e, beni, bilimsel mantık yapımı (gözlemleme, biçimlendirme - biçimselliğe düşmeden biçimlendirme "formalisation" dil çeşitlemelerinin ruh fizyolojisi ve biçimlendirme dersinde gösterilir "Sorbonne" Üniversitesi'nde değerlendirme yöntemlerimi) şaşırtıcı (şaşırtmaca anlayışı içinde) bulanlara, bulacak olanlara tavsiyem, aynı bilimsel mantık yapısına sahip (bu da gösteriyor ki salt "Sorbonne" mezunlarına özgü değil bu mantık yapısı, yani bilim dünyasında genellik kazanmış bir yapı sözü edilen) Stephen W. HAWKİNG'İN ZAMANIN KISA TARİHİ, Büyük Patlamadan Kara Deliklere, dilimize çevirenler Dr. Sabit Say, Murat Uruz, Milliyet yayınları 6. baskı, Eylül 1991, 235 sayfa yapıtını (bu yapıt bilimsel yaygınlaştırma yazı türüne örnek bir yapıttır, herkes anlaya-bilir) okumalarıdır. Bu bilimsel mantık Türkiye için çok yeni ola-bilir, düzeltiyorum, daha doğrusu bazı kişilir için çok yeni ola-bilir. Bunun hiç önemi yok; önemli olan öğrenmektir. Bilmemek (bazı özel durumlar dışında) değil, öğrenmemektir ayıp olan.

Türkiye'de açılması için uğraşını verdiğim dil-yetisi-bilimleri okulları öğretime, araştırmağa, uygulamağa dönük bir yapıya sahip olacak okullardır. Batı'daki adı, genellemede, enstitüdür "Institut" bu okulların. Örneklerle doludur Batı bilim dünyası bu konuda. Bir örnek veriyorum (bu tür okul olan, ürünü olduğum okulu bir kenara bırakıyorum) alıntıya dayanan: "1987'de Albert Michelson... (ki daha sonra fizik dalında Nobel ödülü kazanan ilk amerikalı oldu) ve Edward Morley... Cleveland Case

Uygulamalı Bilimler Okulunda büyük bir dikkatle şu deneyi yaptılar:..." (Stephen W. Hawking'in yukarda sözü edilen yapıtının 38. sayfa son satırı ve 39. sayfa 1., 2., 3., 4., satırları). Bir yüz-yıldan fazla mantık farkı var Türkiye ile aralarında. Ve ben, dil-yetisi-bilimleri alanında Türkiye'de bu tür okulların açılması gerekliliğini, yanılgılı örnekleri öne sürerek, vurguladığımda" "kurbanlar" arıyor "diye eleştiriliyorum öne sürdüğüm (yanılgılarını bilimsel olarak kanıtladığım) yanılgılı örnekler nedeniyle (Bak. Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Felsefe Dilbilim Bağlamında Eleştirinin Eleştirisi, İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 8, sütun 2). YORUM YAPMI-YORUM YORUM OKUYUCULARIN-DIR. Yorum yapsam bile yine son yorum okuyucuların olur, ancak burada yorum yapmamam bu ilkelikten duyduğum acıdan dolayıdır.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in bazı temel bilgi ve kavramlardaki eksiklikleri nedeniyle ortaya çıkmış olan yanılgılı durumlardan oluşan yanlış anlamalar giderilmiştir düşüncesindeyim; yukardaki açıklamalardan sonra, hiç olmasa ümit etme hakkını tanıyorum kendime; acaba bu da bir ütopyamı (!?) Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in ve Süreyya Evren'in deyişleriyle.

Doç. Dr. Betül Çotuksöken'e ve Süreyya Evren'e eleştirilerinden dolayı teşekkür ederim. Bu eleştiriler bana aşağıda aktardığım Mevlana'nın cümlesinin önemini bir kez daha kanıtladı: Ne kadar bilirsen bil, söylediklerin karşındakinin anlayabildiği kadardır. Ancak bu cümle şöyle genişletile-bilir: Ne kadar bilirsen bil, söylediklerin karşısındakinin anlaya-bildiği kadardır ya da/ve de anlamak istediği kadardır.

Yazımdan çıkan sonuç, bilimsel nedensiz disiplinin **gerekliliğinin yadsınamayacağıdır.** Batı bilim dünyasında bu tür ilkel düzeyde tartışmalar çoktan bitti, onlar dev adımlarla ilerlemekle meşgul, biz ise hâlâ kime bir bilim dalının bilimcisi denir, kime denmez (dil-bilimci örneğinde olduğu gibi), temel bilgi ve kavramlar, derin bilgiler nerede, kime gereklidir, nerede, kime gerekli değildir gibi zavallı tartışmaların içindeyiz. Bilimsel nedensiz disiplinin gerekliliğinin yadsınamaycağını **vurguluyorum,** çünkü Türkiye'ye döndüğümden bu yana beni -Batı'da görmediğim (ayrıksı bir-kaç sarsak örnek ola-bilir), daha doğrusu Batı bilim dünyası içinde görmediğim, alışmadığım- şaşırtan aşağıdaki ortamla karşılaştım: Her-şeyi bilirim, özellikle, her bilim dalında (alanında) yazarım diyenlerin ortamıdır bu ortam. İşin acı yanı Türkiye'yi bu ortamın düşünce biçimi çok fena sarmış. Bir deha olan Albert EİNSTEİN'ın, Bertrand RUSSEL için yazdığı önsözün bizi ilgilendiren bölümünü aktarıyorum: "Önce Russel'in filosofluğu ve bilgi kuramı üstüne birşeyler söylemek istemiştim. Fakat, ne kadar kaypak ve sakıncalı bir alana girmeye cesaret ettiğimi anlar anlamaz fizikten dışarı çıkmamağa karar verdim."[1] EİNSTEİN örneği utanmayı bilenleri utandırır inancındayım. Böylelikle ait olmadıkları alan(lar)da yorumlar yaparak, öneriler (o alan(lar)a ait) ileri sürerek yazmazlar, ama bilgi edinmek üzere alan(lar)a ait kişilere yazıp sorabilirler, konumuz içinde benim felsefede bilgi edinmek üzere yazıp, sorduğum gibi felsefecilerimize. Başka bir örnek ve getirdiği yorumları: Yukarda mektubunun bizi ilgilendiren bölümünü aktardığım, dil-yetisi-bilimleri alanında dünyaca ünlü dil-bilimci Claude HAGEGE, bir elini göğsünün üstüne götürüp şunları her fırsatta söylerdi: "Dil-bilim dışımı "extra-linguistique" ne haddimize düşmüş konuşmak" İşte aklı başında olan, kendini bilen insanların tutumlarından bir-kaçı. Bir-azcık dahi olsa ders alınması tavsiye olunur. "Alaylı, mektepli" düşüncesinden artık 21. yüz-yıla girerken kurtulunsun. Ama alaylılar şöyleydi, mektepliler böyleydi ilkel tartışmaları bir kenara bırakılsın. Bu ülke siz aydınlardan, kendi konularında, alanlarında birer değer olanlardan hizmet bekliyor, sizlere gereksinimi var, yoksa bu ilkel tartışmalara değil. Bu ilkel düzeydeki tartışmalara neden oluşturan yanıtlar için İLK ve SON YAZI-ŞIMDIR. Türkiye'den ayrılmadan önce (hiç belli olmaz kala-bilirim de) yapacak çok işim var kendi alanımda. Böyle ilkel düzeydeki tartışmaları sevenlerine bırakıyorum, benim bunlara ayıracak zamanım yok. Ama meslektaşlarım, eğer varsa Türkiye'de (sözü edilenler Türkiye dışında dil-yetisi-bilimleri öğrenimi görüp dönmüş olanlardır, zira Türkiye'de bu öğrenim yok, bir, iki yıl süren ana-bilim dalları ya da bölümler dışında, yani Türkiye'de dil-yetisi-bilimleri alanında, bilim dünyasının anlayışına göre, bilimci yetişmiyor.), bilimsel kanıtlarla yazdıklarında yanıt veririm. Uzmanlık alanımla ilgili konularda bilgi aktarırım seve, seve. Bu bilgi aktarımlarının tanığı olan değerli dostum Yusuf Çotuksöken bu tarafımı çok iyi bilir. İsteyen yazarak, isteyen sözlü olarak alanımla ilgili konularda benden bilgi istediği anda, bu bilgiler, elde etmiş olduğum kadarının izninde, kendilerine aktarılır. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın. Bilgim ("Savoir" anlamında) benim irinimdir, dışa atmazsam rahat edemem. Yani, bilgim bende, bana ait olarak kaldığı sürece beni rahatsız eder. Başkaları da muhakkak bu bilgiden "Savoir" yararlanmalıdır. Ben de onların bilgisinden "Savoir" yararlana-bilmeliyim. Yer-yüzünün güzelliklerinden biri değilmidir bu bilgi alış-verişi?

Dil ile dil-yetisi arasındaki fark basit bir çeviri sorunu değildir. Bir kavram sorunudur.

DİL YETİSİ: Dil-yetisi insan türünün tanımlayıcısı davranışıdır (davranış sözcüğünden anladığım: İletişim için araç olarak kullanılan, insana özgü yeti ve yetenektir); nesilden nesile kalıtımsal yol ile geçer; insan anlığının ve usunun temel bir biyolojik özelliğidir.

DİL: İnsan türünün tanımlayıcısı dil-yetisi yeteneğinin doğal sonucu olan dil, kendine özgü koşulları, gerçeklikleri, özellikleri içinde, işaretler dizgesi aracılığında insanlar tarafından bildirişim/ileşitim kurma amacıyla araç olarak kullanılan, yaşayan, toplumsal ve ekinsel, bir ürün, bir etkinliktir.

Bu tanımlar niçin dil-yetisi-bilimleri teriminini yerine Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in önerisi olan genel dil-bilimleri terimi koyamayacağımızın en güçlü bilimsel kanıtlarından biridir. **Dil, dil-yetisi yeteneğinin doğal sonucudur, yoksa dil-yetisi dilin doğal sonucu değildir;** bu durumda aksini ispat ede-bilirse, önerisi geçerlilik kazanır ve bu, bilim dünyasında bir devrim oluşturur. Bu

tanımlardan habersizdir diyemiyeceğim, haberi olması gerekirdi diyeceim, zira üniversitede dil felsefesi dersleri vermekterdir; ayrıca kendisinin de hazır bulunduğu, sorular sorduğu söyleşimde (Dil-bilim üzerine söyleşi, Fırat Kitap Galerisi, 8 Şubat 1992 Cumartesi) yukardaki tanımları vermiş dil, dil-yetisi farklılığını günümüzden iki milyon yıl öncesinden ele alarak anlatmıştım. **"Dil-yetisi" (biriciktir) karşıt "dil" (çeşitlidir) anımsatırım.** Kısacası bilimsel açıdan biriciklikle çeşitlilik karşıtlığıdır önerisini geçersiz kılan, bu da başka bir bilimsel kanıttır. Kaldı ki ön-dil-yetisinin bundan 2 milyon yıl önce insansılarda kendini göstermiş olduğu, ancak dil-yetisinin eklemliliğinin ise bir milyon yıl önce başlamış olduğu düşünülmektedir; 25.000 - 35.000 yıl önce tam anlamıyla dil-yetisi yeteneği insanlarda dile dönüşmüştür (bu rakamların sağlıklılığının şüphe götürür yanının kalmamasını molekülsel-insan-bilimle dil-yetisi-bilimlerinin birlikte çalışmasına (bağımsız birliktelik ilkesi içinde) bağlamışımdır söyleşimde. Bu düşüncem, düşlediğim ve de dil-yetisi-bilimlerine gerekli olan yeni bir bilim dalı olarak ortaya çıkma gerekliliğindeki molekülsel-insan-dil-yetisi-bilimleri "Anthropo-sciences du langage-moléculaire" diye adlandırdığım bilim dalı fikrine kaynak oluşturmuştur). Dil-yetisi, dil(ler)den çok önce oluşmuştur Dil-yetisi-bilimleri "Anthropo-sciences du langage-moléculaire" diye adlandırdığım bilim dalı fikrine kaynak oluşturmuştur). Dil-yetisi, dil(ler)den çok önce oluşmuştur. Dil-yetisi yeteneğinin dil(ler)e dönüşmesi demek, dil-yetisinin dil(ler)deki tüm olguları içermesi demektir, bunun tersi düşünülmemektedir bu-günün dil-yetisi-bilimleri dünyasında (bu da başka bir kanıttır). Bu durumda genel dil-bilimleri terimi, dil-yetisi-bilimleri teriminin yerini alamaz; örneğin ses-bilgisi (genel) dil-bilim(ler)inin dışındadır "extra-linguistique", ama dil-yetisi-bilimlerinin içindedir. Yani, "ses-bilgisi" karşıt "(genel) dil-bilim (ler)i" gerçeği bilim dünyası tarafından çoktan kabul edilmiştir (Türkiye'de bu ayırımı hâlâ yapamayan, maalesef, üniversitede öğretim üyesi olan dilci bilimcilerimiz vardır; bu konuda yazmış olduğum bir yazı yayımlanma sırasını beklemektedir.) Buna karşın ses-bilim (fonoloji), biçim-ses-bilim (morfofonoloji), biçim-bilim (morfoloji), biçim-tümce-bilim (MORFOSENTAKS), tümce-bilim (sentaks), bazı bilim adamlarına göre dil-bilim dışı kabul edilmeyen anlam-bilim (semantik), sözcenin düzenlenmesi (genel) dil-bilim(ler)inin düzeyleridir, yani (genel) dil-bilim(ler) içidir. Bu bilgi ve kavramlar dil-yetisi-bilimlerinin ABC'sidir. Yukardaki temel bilgi ve kavramların eksikliği Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in dil-yetisi-bilimleri terimi yerine dil-bilimleri terimini önermesine neden olmuştur.

UZLAŞMA

G Dilin gizil-gücü
D Dilin dinamik-gücü
S Dilin saklı öğeleri
G1 Dilin gerçekleşecek öğeleri
G2 Dilin gerçekleşmiş öğeleri
G3 Dilin yitirilmeğe giden öğeleri
G4 Dilin yitirilmiş öğeleri (periferik öğeler "éléments périphériques")
G5 Dilin saklı öğelere dönüşmüş öğeleri
a c bütünlüğünde var-olanlar
b c bütünlüğünde var-olmayanlar (a ve b'nin felsefedeki "var-olanlar" terimi ile hiç-bir ilgisi yoktur)
< salt küçük
≠ eşitsizlik
> içe-alan (büyük anlamında)
= eşit
-> dönüşüm
====> içe-giren (küçük anlamında)
( ) bağımsızlık
[ ] bütünlük
c{ a[(S) + (G1) + (G4) + (G5)]
- b[(G2) + (G3) + (D]} = G,
c { a[(G1) + (G4 kısmen) + (G5) + (G kısmen)] b[(G2) + (G3)+ (G4 kısmen) + (G kısmen) + (D)]}= s, G>S SONUCU ELDE EDİLİR-
c{ a[(G2) + (G3)) - b[(G1) + (G4) + (G5) + (S) + (G)]} = D,
yukardaki biçimlendirmeler başka biçimlerde de yapıla-bilir (sonuç değişmez), ama bu detaylara girmeyi gereksiz buluyorum bilimsel yaygınlaştırma türü bir yazıda.
Elde edilen G≠D ve S≠D sonuçları G>S tanıtlığında eşitsizliğin, eşitsizliği nediniyle (yani ≠ = ≠>≠ ya da ≠ = ≠ <≠) G=S sonucunu asla vermez; aynı zamanda G (kısmen) - - -> D, S (G1 üzerinden) -> D aracılığıyla, gerçeğini de unutmamak gerekir: ANCAK, {[G2) + (G3)] - - -> [(G4) -- (G5)]} - - - - -> S nedeniyle, S G sonucuna varılır, bu da G>S'nin sağlamasıdır. Sonuçta dilde DOLAŞIM fürmülü aşağıdaki gibi ortaya çıkar:

D- - - - -> S ====> G>S - - - -> D

DİLDE DOLAŞIM FORMÜLÜNÜN AÇIKLANŞI:

1) D - - --> S: G2 kısmen- - - > G3 göreceli kısmen - - - -> G4 kısmen - - - > G5, yani S.
2) S ====> G: G>S (yukarda verilen G ve S formüllerinden çıkan sonuçtur G>S)
3) G>S - - - > D: G1 - - -> G2.

Yani, dil(ler)de 1'den 2'ye geliniyor; 2'den 3e geliniyor; 3den, 1e dönülüyor; yeniden 1den, 2ye geliniyor; 2den, 3e geliniyor; 3den, 1e dönülüyor ve bu böyle devam ediyor; böylelikle dil(ler)deki dolaşım dizgesi/dizgeleri oluşuyor

UYARI:

Dil(ler) oluştuktan sonraki dolaşımın formlüdür yukardaki formül. Bu nedenden dolayı hareket noktası "D"dir, "G" değil. Doğaldır ki hareket noktası "G" olan dolaşım formülünü oluşturacak biçimlendirmeler de farklı olacaktır Ancak/ama, dil-yetisi yeteneğinin dilde dolaşım enerjisi oluşunun değişmezliği (bu-günün bilimsel verileri doğrultusunda) yine sonuç olarak karşımıza çıkacaktır Dil(ler)de "Kısmen"lerden dolayı oluşa-bileceği düşünülen ya da düşünüle-bilecek kayıplar, dolaşımın devamlılığı nedeniyle ortandan kalkar.

Yukarda sözü edilen, dildeki bu dolaşımın dolaşım enerjisi İNSAN DİL-YETİSİ YETENEĞİDİR, diğer bir deyişle İNSAN DİL-YETİSİDİR. İnsan dil-yetisi yeteneği olmasaydı, dil (ler) olamazdı, ne de dillere bağlı olgular (en başta dil(ler)de dolaşım olmazdı, dil(ler)de dolaşım yokluğu dil (ler)in yokluğu demektir). Bir kez daha görüldüğü gibi dil-yetisi-bilimleri terimi yerine yapılan genel dil-bilimleri terimi önerisi bilimsellikten uzaktır. Tüm bunlar kanıtlıyor ki dil-yetisi-bilimleri terimi ne salt basit bir çeviriye dayanır, ne de keyfidir. Bir bir kavram(lar) sorunudur. Yukardaki

formülün anlatmak istediklerinden biri de, dil tümüyle dil-yetisi-bilimleri içinde incelenirken, dil-yetisi kısmen (genel) dil-bilim(ler)i içinde incelenir.

Bu ince farkı anlaya-bilmek için dil-yetisi-bilimlerinin temel bilgi ve kavramlarına sahip olma gerekliliği vardır; dil-yetisi-bilimleri alanları ile (genel) dil-bilim(ler)i düzeyleri karşılaştırıldığında bu sonuç tüm açıklığıyla ortaya çıkar. "G", "S", "D" biçimlendirmelerinin, sonuçlarının ve yazımın düzeyleri, alanları belirleyen bölümlerinin özenle okunması tavsiye olunur bir eleştiriye girmeden önce; ayrıca bu özenin, temel bilgi ve kavramların varlığından doğacak olan kaynağa da gereksinimi vardır anımsatırım. Bu anımsatmayı artık bilgisizlik ve özensizlik örnekleri ile dolu olarak önüme çıkılmasın diye yapıyorum. Buna bir çeşit uyarı da dene-bilir. Yineliyorum, yanıtlar bilimsel kanıtlar desteğinde (söz konusu kanıtlar dil-yetisi-bilimlerine ait olan kanıtlardır) olmaz ise benden yanıt beklenmesin.

Demek oluyor ki "Dil-yetisi > dil "olgusu vardır, "Dil> dil-yetisi" olgusu değil. Bu olgu, bize genel dil-bilimleri teriminin, dil-yetisi-bilimleri teriminin yerine kıllanılamayacağını kanıtlayan başka bir kanıtın varlığını bir kez daha göstermektedir. Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in yaptığı gibi, okunan bir, iki kitaptan elde edildiği düşünülen bilgiler ve yapılan aktarılar (alıntılar) ile yorum(lar) yapıp, öneri(ler) de bulunmak ait olunulmayan alan(lar) üzerinde sakıncalıdır, özürlüdür, bilimsel olarak geçersizdir(ler), ciddiye alınamaz(lar).

Yineliyorum, DİL-YETİSİ-BİLİMLERİ bir bilim dalıdır, öğrenim süresi uzmanlık dahil on yıldır ("Sorbonne"da). Kulaktan dolma bilgiler, sağdan soldan okunan kitaplar ile, tüm bilim dallarında olduğu gibi, bu bilim dalı üzerinde de söz sahibi ve bilimcisi oluna-bileceği düşüncesinden, bu bilim dalının öğrenimini (en azından ilk dört yılını) görmeden, vaz-geçilmelidir Türkiye'de. Bilim dünyasının kabul ettiği bu gerçek artık Türkiye'de de kabul edilmelidir, gülünç duruma düşüyoruz bilim dünyası değerlendirmelerine göre. Ancak, Türkiye'nin koşulları gereği başka bilim dallarına ait bilimciler, yazarlar, felsefeciler vb. kısacası dil-yetisi-bilimleri kökenli olmayan dilciler, dil-yetisi bilimlerinde çalışmalar yapmışlardır, yapmaktadırlar. Bu yürekli, iyi niyetli, ama yetersizlik taşıyan atılımlar, alanımın uzman bilimcisi olarak bende hayranlık uyandırmaktadır. Ancak bu hayranlık, yanılgılı durumları ortaya çıkarmayacağım, gerekli uyarılarda bulunmayacağım anlamına da gelmez. Benzetme yerindeyse, eczacıların, kimyacıların (ilaç üreten alanda çalışan) vb., tıp doktorluğu yaptığı Türkiye'deki bu dönem, bir an evvel tıp doktorları yetiştirilerek kapatılmalıdır. Bu istek ve de gereklilik ümit ederim kimseyi rahatsız etmez. DOST ACI SÖYLER, ANIMSATIRIM.

Bulduğu bilimsel doğruların, bulunmuş olan bilimsel doğruların sonsuza kadar geçerliliği olmadığı bilimsel düşüncesiyle araştırmalarım, çalışmalarım, yazılarım gerçekleşmiştir, gerçekleşecektir. Ancak, şu da bir gerçektir ki, başka türlü de olamazdı zaten, günümüz bağlamındaki bilimsel doğrular içinde hareket etmişimdir. Bu arada bana doğru görünmeyenleri de bilimsel kanıtlar öne sürerek, niçin doğru bulmadığımı açıklamışımdır. Doğaldır ki kendi öne sürdüklerim de buna dahildir; örneğin doktora tezimde[2] yanılgılar arayışlarım gibi; bu tür çalışmalar beni ancak ileriye götürür, geriye değil.

"Friedmann evrene ilişkin çok basit iki varsayımdan yola çıktı: hangi yöne bakarsak bakalım evrenin aynı görüneceği ve evreni başka herhangi bir noktada gözlemlerken de bunun doğru olacağı." (Stephen W. Hawking'in yazımda sözü edilen yapıtı, sayfa 64). Hawking aynı yapıtında, aynı sayfada şunu öne sürüyor: "Şurası açık ki, evrenin her yönden aynı göründüğü varsayımı gerçekte doğru değildir." Bu demektir ki Hawking, Friedmann'ın ikinci varsayımını kabul etmiyor, yanılgılı buluyor, kendine göre olan nedenlerini, burada aktarmayı yersiz bulduğum, açıklayarak. Ardından, aynı yapıtın 65. sayfasında Hawking şöyle diyor "..., bundan dolayı Penzias ve Wilson farkında olmadan Friedmann'ın birinci varsayımının olağanüstü kesin bir tanıtını bulmuşlardı" Hawking kabul etmediği ikinci var-sayımla, tanıtlamış birinci var-sayım arasındaki ilişkiyi de göz önüne alarak aynı yapıtın 66. sayfasında şu yorumu yapıyor: "Bu daha önce gördüğümüz gibi Friedmann'ın ikinci varsayımıdır. Bu varsayımın doğruluğunu ya da yanlışlığını gösterecek hiçbir bilimsel tanıtımız yok." Hawking yanılgılı bulduğu ikinci var-sayım için, dikkat edin, "Bu varsayımın doğruluğunu ya da yanlışlığını gösterecek hiçbir bilimsel tanıtımız yok." diyor. Süreyya Evren ve onun gibi düşünenlerin mantık yürütme biçimine göre, aynı, Süreyya Evren'in eleştirdiği yazımda olduğu gibi, bu bir "şaşırtmaca" durumu oluşturuyor. Bu gibi durumlarda Süreyya Evren'in yaptığı biçimde yapıştırılan "şaşırtmaca" etiketi, çok değerli "N Valeur" mantık ile gözlemlemeyi, düşünmeyi, sonuçlara varmayı vb. bilmemekten ileri geliyor.

Çok değerli mantık ile sorunların üstüne gitmek demek, gözlemlerin, incelemelerin çözümlemelerin vb. çok yönlü yapılması (bir-çok yönden bakılarak yapılması anlamında), kendi içlerindeki ilişkin/ilişkilerin, yani iç ilişkinin/ ilişkilerinin, aralarındaki ilişkilerin, yani dış ilişkilerin özenle, çok boyutlu mantıksal örü yardımında, ele alınması demektir kısaca anlatmak gerekirse. Bu, salt bilim alanlarında değil, günlük yaşamımızda da böyle olmalıdır. Bilimsel nedensiz disiplin için de durum aynıdır, yani bilimsel nedensiz disiplin salt bilim alanlarında değil, günlük yaşamda da geçerlilik kazanmalı ve de uygulanmalıdır, eğer bilgi çağı toplumu olmak istiyorsak. Bir olguya iki ya da üç boyuttan yaklaşma alışkanlığından kurtulunması gerekmektedir. Özellikle, kanıtlanan yanılgıların olgunlukla kabul edilmesi, kendi kendini yargılama, yanılgılarını arama vb. en başta gelen koşullarıdır ilerleyebilmenin. Eğer anımsıyorlarsa, çok değer verdiğim (bu değer verişim gerektiğinde onları eleştirmeyeceğim anlamına asla gelmez) zırhsız savaşçı diye adlandırdığım Dr. Ömer Demircan ve Yusuf Çotuksöken önünde, tezimin bir örneğini vermiş olduğum, Dr. Başak Alangu'ya doktora tezimde bulduğum bir yanlışı vermiş olduğum örnekte düzeltmesi için sevinçle, mutlulukla söyleşimdir. Doktora tezini yazdığı günlerdeki Halidun Şen'den, kendi konusunda, bu-günkü Halidun Şen'in daha ileri gitmiş oluşudur (kendi yanlışını bulabilmesi) bu sevinç ve mutluluğa kaynak oluşturan bu-günkü Halidun Şen için. Belki bir gün gelecek, yapmakta olduğum, yapacak olduğum çalışmalar sonucu doktora tezimi kısmen ya da tamamen yadsıyacağım; o günleri iple çekiyorum dersem, acaba bir "şaşırtmaca"mı olmuş olur bu sözle-

rim, düşüncem, isteğim? Süreyya Evren ve onun gibi düşünenler, aynı mantığı yürütenler bir-azcık dahi olsa düşünmelidirler bu açıklamalar üzerine/üzerinde.

Aşağıda verilerini verdiğim başka bir uyarı yazımı eleştiren sayın A. Necmettin Borteçin'in yazısını ("YETKİSİZ BİR YAZARIN DİL YAZILARI YA DA FİLLERİN TARİHİ, insancıl, Ekim 1992, sayı 24, sayfa 14 ve 15) okurken ümit ışığı yandı içimde. Bu ışık da beni mutlu etmeğe yetti. Tüm içtenliğimle teşekkürler Sayın A. Necmettin Borteçin.

"AMAÇLAR NE?" (İnascıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, 14 ve 15) başlıklı bilgi çağının uyarılarını içeren yazımdaki uyarımlarımdan bir tanesini dahi dikkate almaları yukardaki ümit ışığının sonucu olan mutluluğumu oluşturdu. Dikkate aldıkları uyarı, aktardıkları alıntıların verilerini vererek, okuyucuya olan saygısızca tutumun, saygılı tutuma dönüşmesi ve "EGEMEN YAZAR" olmayı bir kenara itmeleridir. Bu da bir kazanç hepimiz, özellikle kendisi için. Diğer konularda (yazısında teşekkür ettiği konu dışında sayfa 14, sütun 3 satır 32-42) beni anlamanın çok ötesine düşmüş Sayın A. Necmettin Borteçin, önemli değil. Değerli dostum Yusuf Çotuksöken'e Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki ("V. DİLBİLİM KURULTAYI" 16 18 Mayıs 1991) dil-bilim kurultayında, öğretmenler Evi'nedeki paylaştığımız odada, bir toplantı sonrası "Beni Türkiye'nin anlaya-bilmesi için daha çok erken" demiştim. Yanılmadığımı görüyorum gelen yanıtlardan.

Sayın Borteçin'in dediği gibi ben SAUSSURE'ün dil-bilimde öne sürdüğü savlara, saptamalara, vardığı sonuçlara sayın Borteçin karşı çıktı demedim, zaten karşı çıkacak bilgiye sahip değiller dil-yetisi-bilimleri alanında, sadece alanları ve düzeyleri bir-birlerine karıştırdılar, ayırmadılar, ayıramadılar dedim, fark oldukça önemli (yazılanları anlamak istediğimiz gibi değil, anlatılmak istendiği gibi ele almak gerekir eleştiri yaparken). Bu nedenle de alanları ve düzeyleri karıştırmadan, Sayın Borteçin'in eleştirdiği konuları ele alıp eleştiren, aynı düşünce de olan Mikhail BAKHTINE'i örnek göstermiştim. Demek ki bir işe yaramamış. İyileşmek istemeyen bir hastaya doktor ne yapa-bilir ki?

Sayın A. Necmettin Borteçin "Ama siz diyalektik mantıktan bihaber bir şekilde Aristoteles mantığını mutlaklaştırırsanız ne olur" (aynı yazı, sayfa 14, sütun 3) diyor ve benim böyle bir mutlaklaştırmaya gittiğimi tanıtlamaya çalışıyor. Yazımı özenle okumadıkları belli. Bu nedenden yazımdan bir aktarıyla yanıtlıyorum yukardaki yanılgıyı, yanılgılı diyorum çünkü yazımda Aristoles mantığı dahil hiç-bir mantığı mutlaklaştırmadım, (bu benim kazandığım bilimsel nedensiz disipline aykırıdır), kendisinin diyalektik mantığı İnsancıl Ekim ayı (1992) sayısındaki yazısında mutlaklaştırdığı gibi. Doğrular sonsuza değin değişmeyecek diye bir şey yoktur, ancak günümüz doğruları içinde hareketlendiririz kendimizi (çok değerli mantık söz konusudur burada), eğer bu doğruları ya da bunlardan birinin yanılgıyı olduğunu kanıtlaya-bilecek bir savımız, kuramımız varsa onu da ortaya atarız. Acaba Sayın Borteçin'in böyle bir savı ya da kuramı varmı? Var ise lütfen ortaya çıkarsınlar, DÜNYA yeni bir şey öğrensin. "Sayın Borteçin'in yaptığı gibi, yazısı bağlamında eleştirdiği, Arsitoles'in iki değerli mantığa dayanan düşünce biçimi ile F. de SAUSSURE'ü ve yapısal dil-bilim eleştirmeye kalkarsanız, çok değerli mantığa dayalı "N. VALEUR" bilgi çağı bilimselliğinin anlayışı içinde düşünceleriniz geçerli olmaz, olmaz" (İnsancıl, Eylül 1992, sayı 23, sayfa 13, sutün 3):

1) Bu demektir ki iki değerli Aristoles mantığı ile F de SAUSSURE'ü eleştirmeyin, eğer eleştirirseniz, Sayın Borteçin'in yaptığı gibi, yanılgılı sonuçlara ulaşırsınız.

2) Bu demektir ki günümüz doğrularından kabul edilen çok değerli mantığa dayalı bu doğrular içinde, iki değerli mantığa dayalı sonuçlar geçerli olamaz.

Kısacası bir mutlaklaştırma söz konusu edilemez burada, tam tersine bu mutlaklaştırmadan uzaklaşmaya davet yatmaktadır yazımda. Yazımdaki hareketlenme noktam çok değerli mantıktır, Aristoles mantığına Sayın Borteçin karşı çıkıyor diye, kendisini eleştirmedim, tam tersine bu iki değerli mantığa dayanmamaları gerekliliğini yazım boyunca yineledim. Tüm yazımı buraya aktaramayacağımdan yazımı lütfen özenle okusunlar bir kere daha, özellikle 15. sayfayı. Ayrıca bağlı bulunduklarını yazdıkları diyalektik mantığa dayalı Mikhail BAKTHTINE'i okurlarsa(sözü edilen yazımda verilerini vermiştim yapıtının) 20. yüz-yılın en önemli yapıtlarından biri olan bu yapıtta DİYALEKTİK MANTIĞIN bir bilim dalını ve adamını (söz konusu SAUSSURE ve yapısal dil-bilimdir) eleştirmede nasıl UYGULANDIĞINI görüp (ki yazımda bu UYGULAMA BİÇİMİNİ kısaca açıklamıştım sayfa 14, sütun 1 ve 3) "Ben, "Porselenci dükkanında bir fil" gibi dolaşmayı sürdüreceğim." çocukça inadından vaz-geçerdi. Benim tanıdığım, bildiğim Sayın Borteçin, Mikhail BAKHTINE'den diyalektik mantık konusunda olsun, dilin felsefesi konusunda olsun, dil-bilim (bu-günkü adıyla dil-yetisi-bilimleri) konusunda olsun daha bilgiliyim demeyecek kadar kendini bilen bir insandır. Mikhail BAKTINE, SAUSSURE ve yapısal dil-bilim konusundaki eleştirilerinde "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmamıştır. Bu durumda sayın Borteçin'e tavsiyem Mikhail BAKHTINE'in bu inceliğini kazanmalarıdır. Ama bu inceliği kazana-bilmek için önce bilimsel nedensiz disiplin, bilimsel saygı, bilimsel olgunluk, bilimsel özgürlük kavramlarını tanımak, kavramak, dolayısıyla bu kavramlara sahip olmak gerekmektir ilgili alanlardaki bilgi eksikliğini gidremenin yanı sıra. Yaşama tek bir pencereden bakmayın sayın Borteçin, bu sizi fakirleştirir; ve zaman haklı olduğumu size gösterecektir.

Bu açıklamamalarım da göstermektedir ki, özensizlikten doğan yanlış anlamaların sonucu olan Sayın Borteçin'in yazısındaki eleştirileri tümüyle geçersizdir. Geçerlidir diye yine çocukça bir inatla, "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşma inadında olduğu gibi, karşıma çıkarlarsa, beni anlamalarını daha doğrusu anlaya-bilmelerini zamana bırakmaktan başka çarem yok demektir, aynı BAKHTINE örneğinde olduğu gibi. Bu inadı yenecek olan zaman zamanın getireceği bilgi birikimi ve bu birikimin sonuçlarıdır.

İyi eser ve ödül konusuna Türkiye bağlamında yaklaşmamı istiyor, yani Türkiye koşullarına göre yaklaşmamı istiyor. Bu konuda yazımda yapmış olduğum bilimsel açıklamalar demek ki Türkiye'ye uygulanamıyor. Demek ki sayın Borteçin'e göre, bilimsel açıklamaların geçerliliği ülkelere göre değişiyor Yani günümüz bilimsel doğruları (bunlar ilerde değiş-

şe-bilir) ülkelere göre oluyor. Bu mantığa bütün bilim dünyası güler. Bu bilimin evrenselliğini yadsımaktır. Bu cümlemi metin-bilimsel (dolayısıyla dil-bilimin ilk dört düzeyini de içine alır biçimde) çözümlemeler yaparak incelensinler, ne demek istediğimi anlarlar. Yanıt vereceklerse bu çözümlemeleri kaba hatlarıyla açıklamalarını istemek benim hakkımdır. Hakkımdır diyorum, çünkü ben de öne sürdüklerimi bilimsel tanıtlar desteğinde öne sürüyorum. Bu da bana yukardaki isteği doğurma hakkını veriyor.

Yinelemeleri sevmem, ama bazı durumlardaki gerekliliklerine inanırım. Özellikle bilgisizliğin, yetersizliğin beslediği kuru inadı, o inat sahibine göstere-bilmek için yinelemeler gereklidir. Bu, toplumlar için de geçerlidir Yazım da başından beri yaptığım budur Yani gerektiği yerde yinelemeler yapmışımdır Yazılarımda da dil-yetisi-bilimleri fakülte ya da yüksek-öğretim kurumlarının açılması gerekliliğini yorulmadan yinelemem bu nedene dayanır Tutumumu anlayacak düşünce yeterliliğine sahip olmayanlar tarafından bu tutum saplantı olarak nitelene-bilir. Örneğin, Sayın Doç. Dr. Betül Çotuksöken'in saplantı olarak nitelindiği gibi. Bu ayrıca insanları alıştırarak zemin hazırlama amacını gütmektedir. Sayın Borteçin için yineleyeceğim bir şey var oda: kendisi gibi diyalektik mantığa dayanarak SAUSSURE'ü, yapısal dil-bilimi eleştiren Mikhail BAKHTINE'i alıp okumalarıdır. Okudukları zaman diyalektik mantığın bu eleştiride nasıl uygulandığını göreceklerdir (söz konusu uygulama içinde bulunduğumuz bağlamdaki uygulamadır), alanların, düzeylerin nasıl ayırımı yapılarak çalışıldığını göreceklerdir. İçinde bulunduğumuz bağlamda, bu eleştirileri yapa-bilmek için bilgi sahibi olunması gereken alanlar, dil-bilim, toplum-bilim, toplum-dil-bilim alanlarıdır. Yürütülen mantık bu alanların bağımsız birlikteliğine uygun bir biçimde yürütülmelidir koşulu ise tutumumuzun temelini oluşturmalıdır. işte Mikhail BAKHTINE diyalektik mantığı uygularken yukarda söylenenlerin hepsini yerine getirmiştir. Bu, akılcı yöntemlerden biridir ve Mikhail BAKHTINE bu yöntemi benimseyerek "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmaktan kurtulmuştur. Ama Sayın Borteçin yukardaki alanların yanı sıra, bilimsel nedensiz disiplin konusundaki yetersizliğinden dolayı da alanları, düzeyleri ayıramamış ve "Porselen mağazasında bir fil" gibi dolaşmıştır ve dolaşacağım diye çocukça bir tutumla inadını sürdürmektedir. Kendisi Türkiye'ye yararlı ola-bilecek beyne sahip insanlardan biridir, lütfen kendisine yazık etmesin duygularına kapılarak, bir-takım olumsuz dış etkenlerin büyülü taraflarının etkisinde kalarak. Bu sözlerimi kabul edip etmemekte elbette ki özgürdür, benimkisi bir dost uyarısı, belki oldukça sert, acı, ama yine de bir dost uyarısı.

Sayın Doç. Dr. Betül Çotuksöken, Sayın Süreyya Evren ve Sayın A. Necmettin Borteçin ve onlar gibi düşünenlerin **çok ama çok özenle okumaları gereken** (Prof. Dr. Ahmet İNAM ODTÜ Felsefe Bölümü, EFSANEDEN BİLİME YOL VAR MI? BİLİM VE TEKNİK DERGİSİ, CİLT 25, SAYI 298, EYLÜL 1992, sayfa 11 sütun 2 ve sayfa 13 sütun 1) verileri verilmiş, Prof. Dr Ahmet İNAM'dan yapılmış olan uzun bir alıntı ile yazımı bitiriyorum. "Hemen söyleyelim, bilim heveslilerinin varlığı, bilim için olumlu bir göstergedir. Bilmek isteyen, düşünmek isteyen amatör, insan, emek harcayarak, yıllarca kafa patlatıp, yanlış ya da doğru kuramlar üretiyor; buna kim sevinmez ki! Oysa, madolyonun bir de öbür yüzü var; "bilgi kimsenin tekelinde olmamalıdır" demiştik. Bilim adamları, yüzlerce yıllık gelenekleri içinde nice zorluklarla elde ettikleri bilgilerinin ışığında, kendileri gibi yetişmemiş insanlarca, kendilerinin yürümediği yollardan yürünerek elde edilen bilgiler karşısında her zaman hoşgörülü olamıyorlar. Bunu da doğal karşılamak gerek. Bir insan marangoz olabilir, postacı da. Ama bir marangoz, belli bir matematik ve fizik eğitiminden geçmeden bir bilim olarak fizik dilini kullandığını sanıp, evren hakkında kuramlar üretmeye kalkınca, ürettiği bilgilerinin dayanakları çürük bir durumda kalabiliyor. Elbette bir marangoz evren hakkında düşünecektir Düşüncelerini yazacak, yayımlamak da isteyecektir. Yayımlayacaktır da. Burada söylediklerimin bilim adamları topluluğu tarafından onaylanabilmesi için, onların konuştuğu dilden konuşması gerekecektir. Bunun için teknik dili öğrenmek zorundadır. Bu dili, bu dilin dayandığı bilgileri öğrenmeden, söylediğinin "bilimselliğini" kabul ettirmesi son derece zordur. Çünkü sorun, bir iletişim ve ona dayalı ruhsal, toplumsal, tarihsel temelleri olan bir ölçüt sorunudur. Herkes her şey hakkında konuşabilir. Konuşulanın belli bir alana ait olması, o alanın o zaman dilimindeki diliyle ilgilidir. Bu dilin öğrenilmesi ise, son derece zor, son derece emek isteyen bir uğraştır. Üstelik, işin bireyle, bireylerle, toplumla ilgili çok önemli bir boyutu da vardır. Odanıza kapanıp kafanıza takılmış bir konuda kitaplar okuyarak, o konunun uzmanı olabilmek çok zordur. Neden zordur? Çünkü, o alanda çalışan, düşünen insanlarla bir arada olup tantışabilmeniz, eleştirileri yanıtlayabilmeniz gerekmektedir. Bu nedenli bilime katkı, yalnızca kitap okumakla sağlanamıyor. Öyle olsaydı, yabancı ülkelere öğrenci gönderme gereksinimini duymazdık. Usta-çırak ilişkisi, bilimin en önemli özelliklerinden biridir Kitaplarla on yılda öğrenemediğiniz bir bilgiyi, yüz yüze ilişkilerle, tartışarak, çabucak öğrenebilirsiniz. Bilim adamlarının ortak yaşayışı, bilimsel bilgi üretiminde, kaçınılmaz bir koşul olarak görünüyor. Ayrıca, labaratuvarları unutmayalım. Labaratuvarlar, dergiler, bilgi üretiminde yapayalnız yaşayan birinin kendi başına çok zor ulaşabileceği bilgilerin tartışıldığı, sınandığı yerlerdir. ...Sağlıklı olarak yapılması gereken, uzmanlar topluluğunun dilini ve bilgisini öğrenmektir. Bu yapılmadıkça söylenen sonuçta haklı bile olsa, büyük bir dirençle karşılaşabilir." Bu son cümleye örnek olarak VELİKOVSKY'i göstermektedir. Ancak VELİKOVSKY ilgilendiği alanda EINSTEIN'nın dahi ilgisini üstüne çekecek üstün yeteneğe ya da dehaya sahipti. Bu tür insanlar gibi yüzde, binde, milyonda vb. kaç kişi çıka-bilir yer-yüzünde? Bana dil-yetisi-bilimleri alanında Türkiye'de bir VELIKOVSKY göstere-bilirmisiniz?

GÖNDERMELER

(1) Bertrand Russel, Batı Felsefesi Tarihi (Orta çağ) İslam Kültürü ve Felsefesi Hıristiyan Felsefesi, çeviri: Muammer Sencer, Cilt II, Kitaş Yayınları, Kitaş Bilim Dizisi:4, yılı verilmemiş, İstanbul, sayfa 9.

(2) Halidun Şen, Les changements Phonétiques et Phonologiques du Turc Standard Contemporain de Turquie (Parler d'Istanbul), ISSN: 0294 - 1767, Numéro de code 88.03.06931, Doctorat Nouveau régime; 88/Paris C.A.N.R.T. Universite de Lille III.

MARXİZMİN BİLİMSEL NİTELİĞİ (devam)

Maurice CORNFORTH
Türkçesi: Mehmet TÜRDEŞ

Harikalar Diyarı dışında, marxist "diyalektiğin", olayları kavramaya, "onların değişimlerini ve iç bağlantılarını" anlamaya, gerçek değişimlerin ve iç ilişkilerin nasıl olduğunu açıklamak için "yasalar" ortaya koymaya yönelik olduğu herkesce bilinir.

Engels'in **Anti-Dühring**'in girişinde dediği gibi, eğer "tekil olaylar ele alınırken, bunların iç bağlantıları gözden kaçırılırsa" ya da var olan durum incelenirken" bunun "oluşumu ve yok oluşu gözden kaçırılırsa", bu yanlıştır; ve devam ediyor, eğer böyle bir yanlış yapılırsa, çelişkinin içine düşülür. Böylece "örneğin, günlük yaşamdan biliyoruz ki, bir hayvanın yaşayıp, yaşamadığını kesinlikle söyleyebiliriz: ama olaya daha derinden baktığımızda, bunun oldukça karmaşık bir soru olduğunu görürüz... ölüm anını saptamak olanaksızdır, çünkü fizyolojik olarak ölüm anlık bir olgu değil, çok uzatılmış bir süreçtir. Aynı, her canlının, her an aynı ve aynı olmaması gibi: her an dışarıdan maddeler özümseniyor ve başka maddeler dışarıya atılıyor· her an vücudun hücreleri ölüyor ve yenileri oluşuyor· gerçekten uzun ya da kısa bir süre içinde vücudun maddesi bütünüyle yenileniyor... bunun için de her canlı bütün zamanlarda hem kendisi, hem kendisinden başka bir şeydir" Dolayısıyla, eğer şeylerin nasıl oluştuğunu ve yok oluşunu, nasıl parçalandığını ve yenilendiğini, nasıl yalnızca başka şeylerle karmaşık ilişkiler içinde var olduklarını göz ardı ederseniz, her şeyin değişimine ve ilişkilerine bakmaksızın her an hangi durumda olduğunu belirtmeye çalışırsanız, çelişkili açıklamalar yapmaya yönelebilirsiniz. Bu şudur... ve şu değildir..."

Bu ne demektir? "(mantıksal) çelişkileri sineye çekmeye hazır olmak" demek değildir. Tam tersine, mantıksal çelişkilerin ortaya çıkması, "şeyleri bağlantılarından", "oluşumlarından ve yok oluşlarından" soyutlayarak yapılan kategorilere işaret eder ve bu "somut koşulların, somut analizi" için yetersizdir. Bu tür soyut ve yetersiz açıklamaların yerine, diyalektiğin ilkeleri uyarınca "bir sürecin derinlemesine ve ayrıntılı bir incelemesi" yapılırsa, mantıksal çelişkiler yok olur.

Örneğin, bir canlının, çevresiyle karşılıklı ilişki sürecinde, vücudunun hücrelerini nasıl yenilediğini anlatmak; onun yaşamını oluşturan çürüme ve yenileme süreçlerinin "çelişkililiğini" belirtmek, mantıksal olarak çelişkili açıklamalar yapmak anlamına gelmez. Tam tersine, bütün analiz genel mantığın, tutarlılık ya da çelişkisizlik ilkesine kesinlikle uyularak yapılmıştır. Diyalektik, tutarsız olmamızı teşvik etmez, tersine, genel mantıksal tutarlılığın en katı taleplerini kabul eder. "Bir şey hem aynıdır, hem de değildir" demek, mantıksal çelişkidir ve hiçbir bilimsel yönelimli kişinin "kaldırabileceği" bir şey değildir "Her an yeni maddeler özümseniyor ve eskileri atılıyor" demek daha yeterli bir açıklamadır ve hiçbir biçimde mantıksal çelişki içermez. Diyalektik, mantıksal çelişkilere izin vermez, onlardan kurtulur.

Eğer birisi "O, aynı ve gene de aynı değil" derse, böyle bilmece gibi bir cümlenin hemen akla getireceği soru: "Hangi bakımlardan aynı ve hangi bakımlardan aynı değil?" sorusudur. Çünkü (Aristo'nun, ilk kez mantıksal çelişkisizlik yasasını ortaya atarken, işaret ettiği gibi) bir şeyin bütün yönleriyle aynı ve bütün yönleriyle aynı olmadığını söylemek, izin verilemeyecek bir mantıksal çelişkidir. "Her an yeni maddelerin özümsendiği ve eskilerinin atıldığı" açıklaması, sorunun hangi bakımlardan bir şeyin değiştiğine ilişkin bölümüne cevaptır; bunun dışında aynıdır. Bir şeyin içinde gerçekleşen süreçlerle ilgili bilgi verirken, bir şeyin dış görünümü aynı kalırken, onu oluşturan madde açısından, aynı kalmadığı açıklanır. Bu noktadan sonra, büyük bir olasılıkla er ya da geç, içsel değişimler nedeniyle, dış özelliklerin de değişime uğrayacağı, sonucuna ulaşılabilir.

Diyalektiğe göre yapılan "bir sürecin kapsamlı, ayrıntılı analizi", onun çelişkili yönlerini ve bütünün değişiminin niteliğinin ve biçiminin, bu çelişkili yönlerle ilişkisiyle belirlendiğini gösterir. Bu sonuç, mantıksal olarak çelişkili olmaktan çok uzaktır ve bütünüyle, bilimsel açıklamaların mantıksal ölçütlerine uygundur. Gelişim sürecinin daha ilerisi için olası sonuçlar çıkarabileceğimiz, kanıtlanabilir ya da çürütülebilir açıklamalara ulaşırız.

Bu nokta genel / formal / mantığın ilkelerine bütünüyle uygun bir biçimde de açıklanabilir. P bir süreci anlatsın, A ve B de onun çelişkili yönleri olsun. Eğer B ile ilişkisini göz önüne almaksızın tek başına A'yı alırsak, B'ye ilişkin bir sonucu şöyle yazabiliriz: "A(P)" ve benzer bir biçimde tek başına B'yi ele alırsak, sonuç "B (P)" olur Bu sonuçlar birbiriyle tutarsızdır Ama, eğer P'nin doğru analizi, onun A ve B çelişkili yönlerinden oluştuğu göz önüne alınarak yapılırsa, o zaman "AB(P)" sonucuna ulaşılır Bu sonuç P'nin çelişkili yönlerinin birbirleriyle ilişkisini ve ilişki biçimini gösterir. Burdan da P'nin olası gelişim çizgisi çıkarılabilir.

Marxist diyalektik, iddia edildiği gibi, mantıksal çelişkilere izin vermez. Gene, iddia edildiği gibi, o, sınanamayan önermelerin üstüne kurulmamış; tam da tersini, **sınanabilir** bilimsel önermeler yapmayı amaçlamıştır. Dr Popper'e gelince, bütün yaptığı, "üçlemeler" ile ilgili sözde bilimsel kuramdan mantıksal saçmalıklar çıkarmak, bundan sonra da okurlarını ciddiyetle, işte Marxizm bu anlama gelir! diye bilgilendirmek olmuştur. İnsan şu soruyu sormadan edemiyor: Acaba Dr. Popper, Marxistler'in mi yoksa böyle saçmalıklar sunduğu okurlarının mı daha aptal olduğunu düşünüyor?

(Devam edecek)

ZERRİN TAŞPINAR ŞAHİN "SEVGİDE HEPİMİZ KORKAĞIZ"

Lütfiye AYDIN

– Sevgili Zerrin Taşpınar, kitabındaki şiirlerin en eskisi 1981 tarihini taşıyor. İstersen şairliğinin geçmişiyle başlayalım söze. Şiire ne zaman, nasıl başladın? Ustaların kimlerdi? Kimlerden ilgi, destek gördün?

– 7-8 yaşlarındaydım. Cahit Külebi'nin Yeşeren Otlar'ını okudum. Bu, gerçek şiirle ilk karşılaşmamdı.

Şiire tutulmam böyle başladı. Şair olma isteği yüreğimi hep zorladı. Şiir yazmayı denemedim ama. Şiir yazabilmek için diğer çocuklardan farklı-hatta insanlardan-yaratılmış olmam gerektiğini sanıyordum. Peygamberlik alâmetleri gibi birşeyler olmalıydı.

İlk denemelerimi ortaokul son sınıftayken yazdım. Lisede (eski adıyla Yenimahelle Kız Lisesi) bir edebiyat öğretmeni vardı. Mithat Atakurt. Ben ve arkadaşım Fatma Murat'la, yazdıklarımızla, okuduklarımızla, aile sorunlarımızı da kapsayan bir biçimde ilgilendi... Bizi okul adına yarışmalara soktu... Şunu da söylemeliyim ki her yarışmada kupayı okula getirdik.

Bunlardan birinde A.R. Ergüven'in dikkatini çektim. Bir yıldan fazla, bana mektuplar yazdı, kitaplar, dergiler gönderdi... yazdığım şiirleri eleştirdi, bazılarını yayınladı. Bir köşe yazısında 'Genç Bir Şair' başlığıyla benden söz etti. TDK'nın çıkardığı dergi evime ulaşınca ne olduğunu öğrendim. A.R. Eğrgüven'in emeği, dürtüsü çok önemlidir...Sonra yurtdışına gitti... iletişimimiz koptu. Liseyi bitirdim ve evlendim... Peşpeşe 3 çocuk... Dikişler, ev işleri, örgütler... İdeal bir ev kadını olma çabaları ile geçen yıllar... Okumayı hiç bırakmadan... Sürekli okuyarak. Kendime ayırabildiğim her kuruşu kitaba vererek... Yıllar geçti... Çocuklar okula başladı. Onların yaşamlarının bir bölümü kendilerine aitti artık. Evde herkesin benden bağımsız bir yaşamı vardı. Benimse onlara sıkısıkıya bağlı 24 saatlerim... Eş ve anne olmaktan öte kendim olmak istiyordum. Şiir, bir iç döküş, bazen bir eski sevgili gibi hep derinlerde, bir sızıydı. Ara ara çalakalem yazdığım şiirler vardı. 79'da, bunca yılın şiirlerine eleştirel gözle baktım. Lisede yazdıklarımdan geriye gitmiştim. Çok kötüydü... 80'de sağlığım bozuktu ve çok umutsuzdum. Hasan Hüseyin'e tutunmam o günlerde oldu... Bana her anını çok ciddiye aldığım yaşama, değişik bir gözle bakmamı sağladı. İçimde yeniden yazma-ama **şiir** yazma-isteği doğurdu... Çok güzel bir duyguydu... Yaşama dönmek gibi, 79-80 kendi şiirimi aradığım, durmadan okuyup yazdığım yıllar... Beynimdeki sansürü ancak 81'de yıkabildim... Yakınlarımın ve benim ördüğümüz duvarları kırabilmem kolay olmadı. Gerçeği istiyordum... Tam gerçeği yazmak, yaşadığım ve tanık olduğum gerçeği... Tabular, sansürlerle kuşatılmış benliğim, incitme korkum gerçekleri hep çarpıtmıştı.

Kırkağaç'taydım o sıralarda... Bir raslantı sonucu birkaç şiirim Ali Cengizkan'ın eline ulaşmış... "Yayınlayalım" diyordu... İçimde önünü kestiğim, sessiz ve kıpırtısız dursun diye gücümün büyük bölümünü harcadığım o ırmak taşmıştı artık... Doğal (!) engelleri, özene bezene hazırladığım setleri aşıyordu yavaş yavaş...

Ben bir sandal yapmıştım çocuk yıllarımda... A.R. Ergüven bir pusula verdi. Gittiğim yönü bilmem için. Ali Cengizkan, başarırsın, dümene geç yelkeni aç diyordu.

Daha sonra da çok destek gördüm... Remzi İnanç değişik dergilerde yayınlanmamı sağladı... Cengiz Gündoğdu, bir arkadaştan öte, sürekli yazmama neden oldu. Öyküde, onun desteğinin, dürtüsünün, yüreklendirmesinin altını çizmek isterim.

Ustalarıma gelince... Çocukluğumda Külebi... Sonra hemen her şair beni etkilemiştir. Bazen bütünüyle, bazen tek dizesiyle... Şunu söylemeliyim, ben sevmediğim şairleri okumam. Ne yazdıklarını da merak etmem.

– Gelelim kitabındaki-bence-ilk şiirin "Kızın elinde Oya" ya. "doğduğu yerde çocuk / gittiği yerde kadın" olan kızları bir de öykücü Zerrin Taşpınar'ın açımlamalarıyla dinleyelim.

– Evet... Bir gece, bir günde bizden beklenen değişmeler... Koşup oynarken, erginlik, yetişkinlik gibi sözcükleri düşünmezken, bir anda, bir damlalık bir işaretle bize gençkız olduğumuz söylenir... Yaşımız 12'dir, 13'tür... Aileniz bile hazır değildir bu hızlı gelişime... Birden oluşan bir kabuk değişimi gibi... Evlilik çevrenizde yaşanan bir doğallıktır. Bir evden bir eve taşınmak sanki... O korkunç boyutunu bilmeden tanık olduğumuzu sandığımız bir oluşum... Ne sorumluluklarından haberimiz vardır ne cinselliğinden... Bedenimizi tanımadan daha, yeni bir aileye, yeni bir insana, yeni bir geleneğe, yeni yaşam koşullarına uymamız beklenir...

Hemen... İlk gün... Herkesi ve herşeyi anlayıp tanımamız... Herkesi memnun ve mutlu etmeniz... hem de aynı anda...

– Bu kızlardan birisi de sen olduğun için mi dizelerin bu kadar çarpıcı dersin?

– Bu kızlardan birisi de benim. Herkesi memnun etmeye çalışırken, farkında olmadan kendini unutan o kızlardan biri... Kişiliğini yitirmemek için-çünkü asıl kişiliğinin, çevresindekilerin onu benzetmek istediklerini kadından daha güzel olduğunu biliyordu-gizli bir yerinde eğilip bükülmeyen bir çelik taşıyan, usulca, gizlice o çeliğe su veren biri...

– "İpek Bir Mendil"deki kadını tanır gibiyim." İpek bir mendili olmadı hiç/ne de yatağında gül yaprakları" diyorsun o şiirinde. Çok şey istediğinin farkında mısın kardeşim?

Çok şey istemek... Ben hiçbir şey istememeyi ilke edinerek yaşadım. Sunullah Arısoy'un dediği gibi Yanlış Yaşamışım. İstemezseniz ihtiyacınız yok sayılıyor. Ağlamazsanız ağrınız yok...

– Biraz ciddileşeceğim. Yıllar önce Yarın Dergisinde yayınlanan "Ben Seni Her Yerde" şirin hâlâ olanca lirizmiyle yaşar belleğimde. Kitabına almakla çok iyi etmişsin, teşekkür ederim. Sorun şu: Nereden tanıyorsun bu kadınları sevgili Zerrin?

– O şiir benim de hâlâ en sevdiğim şiirdir. Babam harita subayıydı... Yani kışları Ankara'da yazları, her yıl ayrı kent, kasaba, köylerde geçirirdik. Meraklı bir çocuktum... Soru sormayı severdim. Özellikle büyüklere... Çocuk yaşımda ne sevda öyküleri dinledim kadınlardan bir bilsen... Kaygılarını, isteklerini, düşlerini öğrendim... İnce, son derece duyarlı köylü kadınlar tanıdım... Kaba ve bencil sanatçılar... Başkent insanlarıyla yaşarken, bir gecede, birden kırsal kesimde bulmak kendini... Sanırım çocukluğumun en çarpıcı çelişkisi buydu... Sürekli kıyaslamalar... Yoksulluk, varsıllık, kültür, suç kavramları, kendimi bileli aklımı kurcalar. İnsanları izlemek, davranışlarını, sözlerini, gülüşlerini unutamamak doğal bir oluşum bende. Sonra eşimle de Anadolu'da gezdik... Artık yetişkindim. Bu kadınları kendi ortamlarında görüp tanıdım... Kasaba panayırlarında onları gözlemledim. İlçe hastanelerinde kolları mühürlü kadınları gördüm... istemediği çocuğu düşürmek için uğraşmış kan-revan kadınlar vardı... Kocasından dayak yiyip kapımı çalanlar...Hastasına çağıranlar. "Doğumunda yanında olmamı isteyenler" Yüreğinin gizini açanlar... Yenilmişler, direnmişler... Samsun'da saçlarımı kestirdiğim kuaföre genelev kadınları gelirdi... Onları dinledim defalarca... Dortorlarından ipuçları aldım ve unutmadım... Kars-Göle'de üç kızdan sonra doğurduğu oğluna ninni yerine beddua okuyan-uyuturken-bir ev sahibimiz vardı... Hiçbirini unutmadım... Bir köyde kızının ağrıyan gözlerine tezek basan çaresiz anayı da...

– "Dipnotları kadar önemlisin" diyorsun bir şiirinde. Açıklar mısın?

– Mektuplarda en önemli cümle, bazen mektup yazma nedeni olan cümle unutulur ya... Not: denir ve kısaca eklenir en sona... Ailede de böyle bu... Kadının isteği, mutsuzluğu unutulup gidiyor. Kadınlar da kendi sorunlarını hep erteliyorlar. Yaşam öyle kurulmuş. Arada bir, bir dipnotu yazan oluyor... Arada bir dipnotlarını önemseyen biri... Feministler bile-bence-günlük yaşamda özel sorunlarına dipnotu kadar değiniyorlar... Mutfağı kotarmak, bedensel olarak ayakta kalmaya çalışmak... asıl mektup bu...

– Ya "yetişkin kızlarındandır biraz anneler / ve biraz aktarırlar yanlışlarını" dizelerini?

– Erkek çocukların, annenin bütün özenine karşın, yine de babayı örnek aldıklarını gözlemliyorum. Kızlar dahernekadar karşı çıksalar bile-annelerine öykünüyorlar. Bir parçamız kızımızda sürüyor... Bazen yanlışlarımız... Bazen iyi yanımızın sömürülmesine tepki olarak onların yanlışları, yine bizden kaynaklanarak.

Ama en çok sevgi konusunda yanlış taşıyoruz gibi geliyor bana... Topluma tam anlamıyla özgür kadınlar yetiştiremiyoruz... Toplumun çoğu kez ne kadar önyargılı, acımasız olduğunu nasıl unutabiliriz ki... Annelerimiz bize kendimizi korumayı öğretti... Sevgide korkak ve hesaplı olduk belki de... Biz ne yapıyoruz?..

– Acılardan damıtılmış, sabırlı, öfkeli, sevdalı, korumaya alınmış (!) bir kadınlığın hüzünlü şarkıları diyorum senin şiirlerine. İzlek bence bu. Sen ne diyorsun?

– Öğrenim bu... Yuvayı dişi kuş yapar güçlendirmesinden mi söz edeyim, gelin gittiğimiz aile ile iyi geçinmemiz için önerilen eğilen baş kırılmaz sözünden mi? Atasözlerimiz bile tutarlı değil... İşine gelen işine geldiği yerde ortaya atmış, aynı biçimde kullanılıyor. Sabır, özveri, karşılıksız sevgi, bağlılık hep kadına uygun görülen sıfatlar... Koruma altına alınmak... Çocukluktan başlıyor. Kızını dövmeyen dizini döver ya, erken başlıyor terbiye... Erkekler sokakta oynarken kızlar kardeşlerine bakıyor, bardak yıkıyor, evi topluyor, erkek kardeşin yatağını düzeltiyor, ağabeyin pantolununu ütülüyor... Değişiyor elbette ama hâlâ çoğunluk böyle. Kızı başıboş bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır... Hepsi aptal ya... Özellikle davulculardan zurnacılardan korumak gerek... Evlerinde koruma işi kocaya ve onun ailesine devroluyor. Güvenmek de ne demek? Elbette güveniyoruz kadınlara da, sokaktaki adama güvenmemizi de bekleyemez hiç kimse. Bu kadarı fazla artık!.. Ömür boyu olmasa da, solup sararana kadar, kocanın "artık bu kadına kimse bakmaz" iç hükmüne kadar sürüyor koruma... Korunmaya öyle alışmış ki bazı kadınlar, kocaları öldükten sonra oğulsuz yaşayamıyorlar. Ekmek almayı bilmiyorlar ki karınlarını doyurabilsinler... Bence insanlığın en büyük yüz karasıdır bu. Savaşa karşı çıkıyoruz... Tanımadığımız insanlar ölmesin, yaralanmasın diye... Bu yürüyüşe katılanların, bildirilere imza atanların evlerine gizlice girebilsek... Korkarım sokağa çıkacak, gözgöze bakacak halimiz kalmaz. Sonunda dünyanın her yerinde kadın sığınma evleri açma gereksinimi ortaya çıkıyor Sokaktaki adamdan daha çok evdekinin zarar verdiği kanıtlanıyor böylece ama koruma bitmiyor.

– Bedeninde kanatılan bir şehri taşımak, nasıl bir duygu Taşpınar? Nedir şu kadının bedeniyle alıp veremediğin? (Bedensiz Bir Kadın İçin Dört Dize şiirin sordurdu bu soruyu)

– Kadının kendi bedenini tanımadığına inanıyorum. Çoğu kadın bedenini tanıma fikrinden bile utanıyor... Çoğu kadın bedensiz tüketiyor yaşamını... Tabii bu arada yalnız bedenini kullanıp şöhret ve para kazananlar var ama benim ilgilendiklerim onlar değil. Bedensiz olmak bir saygınlık getiriyor sanki kadına bizim toplumumuzda. Yirmi yaşında dul kalmış, bir daha eline erkek eli değmemiş kadınlarla nasıl övünürüz hatırlasana... Kadınların büyük çoğunluğu bedenleriyle duygularını ayırmıyor. Bu kadının en sevdiğim yanlarından biri... Duyguları sevgiyse tenleri soluk alıyor, kadınlaşıyor.

Kanatılan bir şehri bedeninde taşımak nasıl bir duygu?.. Bunun yanıtını şiirlere bırakalım istersen.

– Zerrin Taşpınar şiirinde, sözcüklerin matematiği, geometrisi, ezgisel değeri, sözcük ekonomisi bence en belirgin özellik... sözcüklerle ilişkini anlatır mısın?

– Sözcüklerle ilişkim... En doğru ve en ekonomik sözcüğü seçmekle başlıyor sanırım. Öyle sözcükler kullanmalıyım ki birkaç anlam taşısın ve geniş çağrışımlar getirsin. Çoğu kez bu sözcükleri bulamıyorum. Ayrıca, şiirin bütününde bir ezgi olmalı... Yumuşak sesler, sert sözcükler ezgiyi bozmamalı... Ezgiyi kollarken konu yitmemeli. **Atlar** şiirinde istediğime yakın bir ezgi -anlam-duyarlık bütünlüğüne ulaştım sanıyorum... İstediğime yakın... Tam değil. Şiiri bitirdiğim zaman, hemen, sözcükleri alfabetik olarak bir kağıda yazarım. Hangi sözcüğü kaç kez kullandığıma bakarım... Gerekli değilse bir sözcüğü aynı şiirde iki kez kullanmam. Eylem sözcüklerini ayrı değerlendiririm... Eylem sözcükleri şiire en çok dinamik kazandıran sözcüklerdir. Şiirlerimi ilk yayımdan sonra çok farklı hale getirdiğim söylenemez. Ama tek sözcüğü günlerce düşünebilirim.

– Üç çocuğun var, biliyorum. Ya şiirlerini nasıl dünyaya getiriyorsun?

– Yapım gereği belleğimde bir şeyler sürekli birikiyor. Kimsenin önemsemediği küçücük şeyler. Çocukluğumda bir köy evinde gördüğüm apak örtüler-çok pis bir köydü gibi. Bir pınarın görüntüsü, dağ kıvırımı, adını bilemediğim bitkiler... O gezgin yaşamımda bende kalan milyonlarca resim... Sorup öğrendiğim, günlük yaşamımda yeri olmayan şeyler... Okuyup öğrendiklerim... Bazen fizik, bazen bir dantel motifi, bazen tarımla ilgili bir ayrıntı... Sürekli birikiyor... Not aldıklarım, hele doğa olayları, canlılara ilişkin bana çarpıcı gelen farklı yaşamlar da var... Üzgün, sevinçli, umutsuz ama özel duygularla dolduğum anlarda, öğrendiğim ve biriktirdiğim bir bilgiyle kendi duyarlığım arasında benzerlik, paralellik kuruveriyorum... Çoğu kez kendiliğinden oluyor... **Ardıç Kuşu** gibi. Bu benzerlik şiiri getiriyor O paralellik şiirde işlenmiyor, bir dizede gelip geçiyor bazen.

Önemli olan şu, kendi duyarlığımın bir benzerini bulmak... Bir çiçekte, seste, kokuda... Üç ya da beş kez, durup dururken-belki de canım sıkılıyorken hadi şiir yazayım dedim, beceremedim... İlhama inanmıyorum... Fakat insana şiir yazdıran son damlaya inanıyorum, adı her neyse... Bardağı taşıran o su damlasında, belleğimdeki birikimin hangisi yansırsa, hangi renge bürünürse ışık, o şiir oluyor. Ötekiler sırasını bekliyor bir gün yazılmak için... **Ornitoreng** öykümü biliyorum sen. Şiirleştirmeye zorladım, olmadı... Kötü dağınık, herşeyden söz edip hiçbir şeyi doğru dürüst söylemeyen bir şiir çıktı ortaya... Bardağı taşıran damlayı beklemek üzere saklıyorum.

– Bireyselliği ağır basıyor gibi görünse de özünde toplumcu bir şiirin ozanısın. Ben şiirin dünyayı değiştirebileceğine inanıyorum. Sen ne diyorsun?

– Şiir en azından şiire tutkunların dünyasını değiştirmeli... Sonra dünyayı... Aslında buna inanmasam yazmam... Bir tek dizem bir tek insanın, yaşamını daha güzele değiştirmesi için etkili olursa ben boşuna yaşamadım diyeceğim... Her şair bir kişiyi etkilese... Her dize bir kişiyi etkilese. Milyonlarca dize... milyonlarca insan... Edebiyatın alıcısız olduğu yılları yaşıyoruz... önce bu değişecek inanıyorum... Bir şehre bir hastane ne kadar gerekliyse, insan yaşamına o kadar gerekli sanat... Bunu anlayacak insanlar... Bir zamanlar para kazanmak yetmemiş insanlara, asalet satın almışlar... Bir gün tokluk yetmeyecek. Açlığın adı kitapsızlık olacak. İnanmak istiyorum... İnanmasam direnemem. Şiir çok ciddi bir iştir... Bu bilinecek bir gün.

– "Bana Bahar Muştusu Getirme" şiirinin öyküsünü anlatır mısın?

– İnsanın karşısında olan bütün davranışlar öfkeden önce şaşırtır beni. Öyle şaşırırım ki tarih bilmediğim bile sanılabilir... Serada yaşadığım... Körfez Savaşı sırasındaydı. Baharın ilk muştusunu sezmiştim. İçimdeki sevinçten utandım. Kim için geliyordu bahar? Dünyayı yaşanmaz kıldığımızdan suratımıza birer tokat gibi fırlattıkları ölümleriyle Baharlarını yitiren Deniz Başaran, Nilgün Marmara için mi? Bağdat'ta bombalanan sığınakların altındaki çocuklar için mi? Kimyasal silahlardan kaçan, yollarda sersefil olan insanlar için mi? işkencede, bitkisel yaşama geçen kızımıza mı?.. Kime geliyordu Bahar? Niye sevinmiştim? Dünyanın en güzel aşkı sunulsa bana mutlu olabilir miydim? Utanmadan, yüreğim sızlamadan... Olabilir miydim?

Şiir bu red ile başladı. Sonra içimdeki umudun diriliğini gördüm. Bir edebiyat gününde B. Günel beni tanıtırken sarnıça benzetmişti. Sarnıçtım evet ve içimde bir avuç nem-umut vardı hâlâ..

Birlikte olmaya, dayanışmaya inanırım... Binlerce sarnıç olmalıydı...Binlerce insan kapaklarını açmalıydı o bir avuç nem saklayanların... Sonra hep birlikte kocaman bir bulut olurduk... ve yağmur...

– "Öfkeye dalgakıran, içkiye meze/yüreğin var senin" biliyorum. Geçmişinle, yaşadıklarınla yeşermiş bir şiir diyorum "Hüznün Yok Senin"e. Tem sekiz yıl önce yazmışsın. Durum bugün ne merkezde?

– Fazlaca değişmiş sayılmaz... Dalgakıran olmayı bıraktım ama. Hüznüm hep var... Tenime yapışmış gibi... Onunla yaşamayı öğrendim. Belki sevmeyi de... o da benim elimi kolumu bağlamamayı öğrendi artık.

– Kitabının son şiiri Anfora. Yazılma sürecini, o sürenin sancılarını yakından izledim. "İncinen kadınlığa yazılan güveçler dolusu ağıt"a benzer bir şey. Hâlâ "kendine bunca korkak" mısın?

– Sevgide hep korkak... Sevgide hepimiz korkağız... Denizi geçer derede boğuluruz... Korkudan mı, kendini tanımamaktan mı? Sevgiyi bilmemekten belki.

– Dut yaprağından ipek dokumayı ne zamana kadar sürdüreceksin?

– Dut ağaçları yaşadıkça... Öğretmenim Mithat Atakurt benim neden hüzünlü olduğumu öğrenmek istemişti... Annemle babam ayrılma aşamasındaydı ve çok mutsuzdum. Ertesi gün derse girdi, beni hedef almadan ama en çok bana, şu dizeleri okudu:

"Mutlu kişi odur ki
kara dut yaprağından
ak ipek örer gibi
mutluluklar yaratır
sevdanın karasından"

Dut yaprağı ve ipek buluşu onundur. Evinde uzun uzun konuşurduk, dertleşirdik... Olağanüstü bir insandı... Acıyı şiire dönüştürmenin karadut yaprağından ak ipek dokumak olduğunu, ama ak ipek, ondan öğrendim.

Ben hep tırtılım... Sanırım öyle kalacağım... ipek dokumak dururken, üç günlük güzelliğe dönüşmeyi istemiyorum.

ÖYKÜ

ANNEMİN ALTIN BİLEZİKLERİ

Fatma GÜREL

Annem çok hamarat bir kadındı. Sabahları uyandığımda o çoktan evi silip süpürmüş, yemeği ateşe koymuş varsa çamaşırları yıkayıp terasa asmış olurdu.

Evin tek çocuğu idim. Annem bana çok düşkündü. Uyandığım zaman ne yapıyorsa bırakır, yanıma gelir, mutlaka beni severdi. Geceyi birbirimizden uzak geçirmiş olduğumuz için özlerdi beni, böyle söylerdi. Kucağına sokulurdum. Eğer bilezikli kolunun üstüne yatmışsam, "buna gel başın acımasın" derdi, öbür koluna yatardım.

Ben henüz küçük bir çocukken bilezikleri çoktu annemin, Kaç tane idi bilmiyorum, belki de unuttum. Annem işlenirken bilezikleri şıkır şıkır sesler çıkarırdı, bu benim çok hoşuma giderdi. Küçük ellerimle onları karıştırırdım Bir iki kez bana anlatmıştı; "Şu baklava kesimli olanları evlenirken dedenler taktı, şu çizgili olanlar babanın armağanı, bunlar da anneannenden kalan tarlanın anısı..."

"Peki sen hangisini aldın?" Gülümserdi.

"Hiç birini, benim param yok ki...

Annem, tek süsü bilezikleri olan, çok sade bir kadındı. Ama benim için, o böyle de çok güzeldi. Teni beyaz, kumral saçları dalgalı, ince sivri burnunun ucu çoğu zaman kızarmış gibi, şişman olmadığı halde göğsü yumuşacık... Bazı günler birlikte gezmeğe giderdik. O zaman yüzüne leylak kokulu bir krem sürer, kendinden dalgalı saçlarını tarayıp iki yana sıkıca tokalardı.

İlkokula gidiyordum. Akşamları ben dersimi yaparken, babam eğer kahveye çıkmadıysa oturup gazetesini okurdu. Gazeteyi katlanmış olarak cebinde getirirdi. Hep aynı gazeteyi alırdı. Öbürlerinde bir şey yok, okunacak gazete bu derdi. Çizgi roman tefrikaları verenler çocukların terbiyesini bozarmış. Hasbi Tembeler'i okurdum ben de...

O sırada annem örgü örer, dikiş diker mutlaka bir iş yapardı. Hiç boş oturmazdı, sürekli üretirdi. Benim ve kendisinin elbiselerini o diker, eskiyen perdemizin yerine yenisini o örerdi. Bilezikleri yine çıngıl çıngıl sesler çıkarırdı.

Evimiz sıcacık ve aydınlıktı. Babamın işleri iyi idi. Bolluk içinde yaşıyorduk veya ben öyle sanıyordum. İki katlı evimizin hemen bütün odalarında gömme dolaplar vardı. Bunların kimisi yiyeceklere ayrılmıştı. Kış kavunları ile ayvalar birinde, yuvarlak bal kutuları ve reçel kavanozları ile peynir zeytin başka birinde dururdu. Annemin yazın yaptığı erişte ve tarhana, torbalar içinde, yine yazın güneşte kurutulmuş biber patlıcan hevengleri yanına, sandık odasının duvarına asılırdı.

Annem babamın kazandığı paranın bir kuruşunu boşa harcamak istemezdi. Babamla benim çoraplarımıza yama yapar, kendisinin kaçan çoraplarını çarşıdaki "çorrap çekici"de tamir ettirirdi. Babamın gömleklerinin eskiyen yakalarını söküp, yeni yaka ile değiştirirdi. O yıllarda gömlekler yedek yakası ile birlikte satılıyordu. Bütün arkadaşlarımın çorapları yamalı ve bütün babalar yakası değiştirilmiş gömlek giydiklerinden, annemin bu işleri sıradan işlerdi.

Mahallemizi, komşularımızı, okulumu severdim

Evimizin kimi pencerelerinden, ilçemizin yaslandığı dağın tepeleri görülürdü. Kışın doruklarda hep kar olurdu. Ayazı üstümüze çökerdi. Okula giderken ellerim üşümesin diye annem bana renk renk eldivenler örerdi. Kurtuluş yılları öncesinde, annem benim kadar bir çocukken, Yunan gelecek diye korktukları günlerde, eşkiyalar inermiş oralardan. Halk korkar, bağlara saklanırmış. Annem de birçok kez bağlarda sabahlamış. Babamla bunları anlatırlardı birbirlerine ve "şükür bu günlere'" diye bitirirlerdi sözü...

Babamın, çarşının iyi bir yerinde bir dükkânı vardı. İstanbul'a mal almağa giderdi ara sıra. Dönüşünü sabırsızlıkla beklerdim. Çünkü bavulunda benim için birçok şey olurdu. Oyuncak ütü, minik tencere ve fincanlar, inci kolyeler... Bursa'dan kestane şekeri Babam dönünce bize İstanbul'da gördüklerini, Sirkeci'de kaldığı otelde kimlerle karşılaştığını, yaptığı işleri anlatırdı. Sonra annem bunlardan ilginç bulduklarını, "Mustafa bu gidişinde İstanbul'da" diye söze başlayıp arkadaşlarına aktarırdı.

Çocukluğumun en önemli olaylarından biri o yıllarda oldu. Sakin mahallemiz birden, "hırsız var" feryadı ile inledi. Komşularımızdan birinin evine hırsız girmiş ve kadının çekmecesinde bulunan bilezikleri ile altınlarını almış. Bu, biz çocuklar için müthiş heyecanlı ve konuşması o ölçüde tatlı bir konuydu. Çok geçmeden hırsızı yakaladı-

lar. Kadının erkek kardeşi imiş. Biz onu gördük. Saçları dipten kazınmış, elleri kelepçeli, yürürken hafifçe aksayan genç bir adamdı. Çocukların söylediğine göre, karakolda tabanlarına öyle çok vurmuşlar ki yara olmuş, sonra da yaraların üstüne tuz basmışlar. Onun için topallayarak yürüyormuş. (Doğru mu, hâlâ merak ederim.) İki yanındaki görevliler arasında yürürken gözlerini yerden hiç ayırmadı. Bu, benim belleğimde çok uzun yıllar bir hırsız modeli olarak kaldı.

Annem hemen o komşuya geçmiş olsun demeğe gitti. Döndüğünde çok üzgündü, üstelik korkmuştu. Hırsız, bilezikleri İzmir'e götürüp satmış ve parasını harcamış. O yüzden kadıncağız çok ağlıyormuş. Annem, "üzülür tabi, başka nesi var kadıncağızın" dedi. "Hastalıkta sağlıkta tutunacak nesi var?" Bileziklerin ne denli önemli olduğunu o zaman anladım. Annem onlarla yalnızca bileklerini süslemiyor, onlara tutunuyordu demekki.

Babamın işlerinin iyi gittiği, yarıya kiraya verdiğimiz bahçenin güzel ürün yaptığı bir yıl bir bilezik daha aldı, babam anneme. Bu öyle kolayca olmamıştı. Annem birkaç yıl sabırla bu koşulların oluşmasını beklemişti." Bunu senin için saklayacağım" dedi. "Sen büyüyünceye kadar belki birkaç tane daha alırız" Bu belki, çok zayıf bir olasılıktı. Çünkü her şeyin böyle zor biriktiği yıllardı.

Ama ben, mutlu bir çocukluk yaşıyordum. Her şeyim var sanıyordum. Çünkü çevremdeki herkes, gösterişsiz, tutumlu fakat huzurlu bir yaşantı sürüyordu. Çizgi dışı bir insan ve yaşama biçimi yoktu. Çizgi dışı bir şey olursa bunu göstermemek saklamak gerektiğini daha sonraları anladım.

Sanırım üçüncü sınıfa geçtiğim yaz evimizde köklü bir onarım gerekti. Çatı kış boyunca her yağmurda akmış, bahçe tarafındaki duvarda derin bir çatlak oluşmuştu. Çatı açıldı, duvar yeniden örüldü, evimizin yer yer dökülmüş sıvaları yapıldı. Babamın harcamaları buna yetmedi. Annem bileziklerinden birkaç tane satmak zorunda kaldı. Böylece evimiz yine güvenli bir yapı oldu.

Ardından oyun dolu uzun kış günleri geçti ve ilkbahar geldi. Okulda ilkbaharın getirdiklerini öğreniyorduk. Ağaçlar çiçek açar, kuzular meler, göçmen kuşlar gelir, her taraf yeşillenir...

O günlerde, sağlığı zaten pek iyi olmayan benim sevgili dayım çok şiddetli hastalandı. Dedemlere gittiğimizde, annem bana, ona çok sokulmamamı tembih etti. Oysa birbirimizi çok severdik, sarmaş dolaş oynardık onunla. O gün dayım da çok çekingen davrandı, bana hiç dokunmadı. Annemle babamı fısıldaşırken duydum. Kan tükürüyormuş. Bir süre sonra apar topar İstanbul'a yolladılar dayımı. Doktoru öyle istemiş. Heybeli'de yatarsa, belki kurtulur demiş. Annemin söylediğine göre dedem cimri bir adamdı. Dayımın hastahane giderlerine ancak ucu ucuna yetecek kadar bir para vermiş. O zaman annem iki bileziğini satıp, parasını dayımın cebine koymuş. "Ne gerekiyorsa yapılsın, iyi bakılsın kardeşime" demiş.

Yaz ortalarında dayımdan bir mektup aldık. Annem onu bana okuttu. İçinden bir de resim çıktı. Dayım çam ağaçları arasında duruyor, bir eli ile bir çam dalı tutmuş, arkasında çizgili pijaması ve üstünde siyah pelerini, tertemiz yüzü ile gülümsüyor. Annem o resmi, küçük bir sandık büyüklüğündeki radyomuzun bir kenarına sıkıştırdı.

Dayımdan bir iki mektup daha geldi. Heybeliada'da kendisi gibi yatan hastalardan, kurduğu arkadaşlıklardan söz ediyordu.

Annem bunları konu komşuya hep anlattı, ama bileziklerini satıp ona verdiğini söylediğini ben hiç duymadım.

Ben ne almak istesem hep annemden isterdim. Oysa onun parası yoktu, bunu öğrenmiştim ama her zaman böyle yapardım. Benim isteklerimi -bunlar okul için gerekli küçük şeylerdi- babama o iletirdi. Annem, kendisine yahut evimize bir şey almak gerektiğinde, bunu söylemek için babamın uygun zamanını kollar, isteğini yinelemekten kaçınırdı. Belki böyle onurlu bir kadın olduğu için, kasabamızda bir Kız Meslek Lisesi açılacağını babamdan ilk duyduğunda "benim kızım okuyacak, kimsenin eline bakmayacak, bilgili olacak" diyerek sevinçten nerdeyse gözleri yaşararak dinlemişti babamı. O güne kadar kasabamızda, üç sınıflı bir orta okuldan başka, ilkokuldan sonra gidilebilecek bir okul yoktu.

Dedemin öldüğü yıl annemin ilk kez parası oldu. Dedemin, bankada biraz parası varmış. Dayım, teyzem ve annem bunu paylaştılar Zannettikleri gibi dedemin altınları filan yokmuş. Evinde altınların saklanabileceği kıyı köşeyi aradılar. Hayır bir tane bile altın çıkmadı. Rahmetlinin o derece cimri olmadığını, gelirinin ancak yetiştiğini kabul ettiler sonunda.

Annem, dedemden kalan bu para ile, konuk odamıza yeni bir halı aldı. Kolunda eksilen bilezikleri tamamladı. Tüyleri yer yer dökülmüş kadife koltuklarımızın yüzünü değiştirdi. Filizi kadifeden koltuklarımız konuk odamıza taptaze bir hava getirdi.

Güzelleşen evimizin sefasını süremeden, büyük bir üzüntü kapımızı çalıverdi. Belediye, çarşı yollarını genişletmek için babamın dükkânı ile birlikte bir dizi binayı yıkmak üzere boşaltacaktı. Babam uzun süre başka bir yer aradı. Sonunda bir yer buldu ama parası yetmiyor, ayrıca oldukça eski olan yapı, masraf gerektiriyordu. Babam çok düşünceli ve üzgündü. Bir süre önce bıraktığı sigaraya yeniden başlamıştı. Akşamları konuşmalarını yatağımdan dinlerdim. Annem "bilezikler var, dert etme sen" diyordu. "Kimseye el açacak değiliz". Annemin bu sözlerini duyunca, güven içinde başımı yumuşak yastığıma gömerdim.

Sonunda annemin bizelikleri satıldı. Babam "ikisi dursun" dedi, almak istemedi. Ne düşündü bilmiyorum. Annem de çok üstelemedi.

Günlerce süren onarım işleri bittikten sonra dükkanımız yeni yerine taşındı.

Ben ilkokulu bitirdim ve yeni okulum olan Kız Meslek Lisesine başladım. Orada okuduğum yıllar boyunca, annem, küçük yaşta evliliğe özendirmemek için, benim çeyizimi hazırladığını açıkça söylemeden, danteller ördü, masa ve yatak örtüleri, oda takımları, yastık yüzleri işledi, yatak odasındaki sandığa koydu.

Genç yaşında kaybettiğimiz güne kadar, annem kolundaki iki bileziğe bir tane daha ekleyemedi.

Şimdi, o son iki bilezik benim kolumda. Tutumluluk ve güvencesizlikten örülmüş iki parlak halka...

UNOBURLAR PARTİ KURSALAR, İKTİDAR OLURLAR...

Halis ÖZDOYURAN

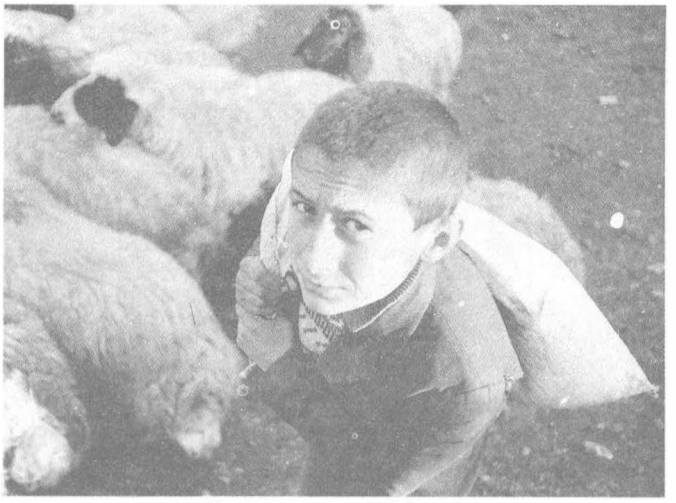

Turhan Yazgülü

Ben Halis Özdoyuran bilâderiniz, önce yeni yılınızı hararetle kutlar, iki ellerinizden sıkarak sağlık ve âfiyet dilerim, sevgili okurlarım.

Bu yazıyı yazdığım sıralarda, çağ atlamış, müreffeh Türkiye'de yaşayan tuzu kuru vatandaşlarımızın yılbaşı eğlenceleri henüz olmamıştı. Onu gelecek yazımda sizlere aktarmaya çalışacağım. Bugün, biraz genel beslenme yollarından söz etmek istiyorum. Çünkü, bildiğiniz gibi, genel beslenme kültürümüz -Aziz Nesin'in apaçık ifâde buyurduğu üzere- hem parlak zekâ düzeyimizin bir ölçütü, hem de gazetelerin beş kupona, onbeş ya da otuz kupona dağıttığı kitaplarla, ansiklopedilerle edindiğimiz genel kültürümüzün bir göstergesidir.

Bazı bilimadamlarına göre, yer kabuğu üstünde devinen canlı varlıklar üç öbeğe ayrılırmış: etoburlar, otoburlar ve unoburlar.

Çok gelişmiş ve durmadan gelişmekte olan ulusal ekonomimiz sayesinde Türkiye'de etoburların sayısı gittikçe azalmakta, buna karşılık otoburluğa ve unoburluğa yönelenlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Unoburların başında, kuru ekmeği un çorbasına banıp nefsini körletenler gelir. Bunlar daha çok Doğu ve Güney Anadolu'nun kırsal kesimlerinde, hattâ "ilçe" ya da "il" tabelâsıyla karşılandığımız kimi yerleşim birimlerindeki konutlarda, ay pardon, kovuklarda yaşayan vatandaşlarımızdır. Ne var ki, büyük il merkezlerinde yaşadıkları halde, Bağ-Kur ve SSK'dan emekli aylığı alanlar arasında da bu tür beslenme rejimini yeğleyenlerin çoğaldığını gözlemliyoruz.

Bazı unoburlar içinse bazlama, dürüm, poğaça, simit, açma, daha çok stadyum dolaylarında tüketiciye sunulan albenili sandviç çeşitleri ile "The Turkish Pizza" da denilen lâhmacun, Batılı kayıntıbilim uzmanlarının sırrını çözemedikleri temel besin maddelerinin başında gelmektedir.

Kadıköy ya da Eminönü rıhtımında 5 bine çeyrek ekmek içi ithal balık (motor yağında tavası pek nefistir...), Topkapı'daki garajlar çevresinde 6 bine yine yarım ekmek içi dört parça nallı kuzu köftesi, her adım başında 8 bine yine yarım ekmek içi 50 gram dönerle beslenenleri de bu kümeye sokmak yerinde olur.

Ekmek içi köftenin entelleşmişine hamburger denir. Hamburger, genellikle Pepsikola ya da kokakola ile yenir. Adanalılar ise bol acılı hamburgeri şalgam suyu ile sindirir.

Az kalsın unutacaktım yahu... Nusret'in **"İnsancıl"** yazarlarına ve okurlarına çok selamı var; yeni yılda size ve cümlemize o da mutluluk, esenlik diliyor.

Kim mi Nusret?

Unoburlara lâhmacun satarak geçimini sağlayan 30 yaşlarında bir üniversite öğrencisi. Otuzuna vurmuş adam hâlâ öğrenci mi olurmuş, demeyin.

Olur icabında. Çünküm efendim, 12 Eylülcüler vardı ya hani? (Ne çabuk da unuttunuz be!...) işte onlar zamanında, üstünden çakı bile çıkmadığı halde, voleybolcu diye mi devsolcu diye mi her neyse, çekmişler ondokuzundaki delikanlıyı Mamak'a. İdamla yargılanmış, Bartın E tipi cezaevinde yatmış tam yedi yıl. Günün birinde **"Aklandın, hastir git!.."** deyip salıvermişler.

Şimdi açık öğretim sonda. Gündüzleri kapı kapı tencere-tava pazarlamacılığı yapar Nusret. Karısı da, Feriköy'ün arkalarındaki gecekonduda lâhmacunları hazırlar günboyu.

Pazarlamacılık mesaisi bitince, eve dönüp birazcık dinlenir, sonra beyaz önlüğünü kuşanıp kutusuna 100-120 lâhmacunu yerleştirir, taksi duraklarını, birahaneleri dolaşır. Ötekilerin bin beşyüze sattığını Nusret iki binliğe satar ama, apartmanlardan bile çağrıldığı olur.

Aramızda kalsın bir de, bugünkü yazarlardan kendine en yakın buldukları Kasım Uçkan ile Zeynep Aliye imiş...

YILDIZ GÜNCESİ

Cengiz GÜNDOĞDU

3 Ekim Salı

Bir göz hekimine görünmeyi düşünüyordum çoktandır. Okuma gözlüğü için. Geceleri zorlanıyorum. Okuma gözlüğünün camını değiştirmek istiyorum... Şimdi gülüyorum... Sesim açılsın diye gittiğim hekim, konuşmayı yasakladı. Gözcüyü düşünün... belli olmaz, o da bakmayı yasaklar. "On gün gözlerinizi kapayacaksınız" der mı... der. Ondan sonra haftada bir gözcüye... Zaten haftada bir sesciye gidiyorum.

Şu kesin. Hekim birini yakaladı mı bırakmıyor. Dün yine hekimdeydim. Ağzım uyuşturuldu. Dilim... zavallı dilim. çatır çutur çekildi. ince uzun aygıtlarla ses tellerim tarandı. Bütün bunlar olup biterken boş durmuyorum... söz atıyorum hekime... o da yanıt yetiştiriyor Arada kusacakmışım gibi yapıyorum... hop, hekim geriye zıplıyor

O beni uğraştırıyor ben de onu uğraştırıyorum.

Ben düşünce adamıymışım... onun için dikkat etmeliymişim kendime. Evet düşünüyorum... hekimi uğraştıracak neler bulurum diye düşünüyorum... Bir kusar gibi yapıyorum... hop zıplıyor geriye... Zıpla diyorum içimden. zıpla. Elinde aygıtlarla bana bakıyor... sonra yavaş yavaş üstüme geliyor, "Gel... gel" diyorum... kusar gibi yapıyorum... hop, zıplıyor geriye... İyi zıplıyor... deneyli... tetikte...

Uğraşsın benle... hekim değil mi...

4 Ekim Çarşamba

Ankara'ya gidiyorum. Perşembe gecesi taşıla bineceğim... cuma sabahı Ankara'dayım... Bakalım n'olacak, yine o Ankara kırgınlığını yaşayacak mıyım.

Kırgınım Ankara'ya.

Sevdiğim bir yazar... Ankara'da oturuyor. "Niye mektuplarıma yanıt vermediniz, kırgın mısınız bana" diyor... Hastaydım... iyi hissetmiyordum kendimi... onun için yanıt vermemiştim. Yine de düşündüm. Hasta bile olsam yanıt verebilirdim... Peki ama, neden Ankara'da oturan bir dosta mektup yazmak istemiyorum. İçimi kolaçan edince şunu gördüm. Ankara'ya kırgınım. Bu kırgınlık yüzünden yazmıyorum.

Söyledim ona. "Sana değil, Ankara'ya kırgınım" dedim.

Peki neden kırgınım Ankaraya. Söyleyeyim. Ankara'da oturan yazarların... şairlerin büyük çoğunluğu **İnsancıl**'ın çıkmasını... İnsancıl'ın yaşamasını istemedi. Ama bunu söylemedi... yüzüme söylemedi hiçbiri. Sağda solda **İnsancıl**'ın bir iki sayı sonra kapanacağını... okunmaması gerektiğini söyledi.

Neden böyle yaptılar neden yeraltından yürüdüler... Meğer onlar da sanatta tekelciymiş. Şiir... öykü... deneme... fotoğraf dendi mi onlar gelmeliymiş akla. Anladılar... sezdiler **İnsancıl**'ın bu tekeli kıracağını...

Yeraltı fiskosçuları şöyle düşündü. **İnsancıl**'ın önünü keseriz. **İnsancıl** bir iki sayı sonra kapanır. Biz de meyhanelerde, ağlaya ağlaya... üzüle üzüle bu başarısızlığın nedenini konuşuruz.

Yeraltı fiskosculuğu Türkiyeli aydının karakteri. Eyleme dönük düşünmez... meyhanede oturur, fiskos eder ağlar... yakınır, "Biz adam olmayız"der. Fiskosçu Türkiye aydını doğru başarıyı sevmez.

İnsancıl, fiskoscunun yeraltı çalışmasını kırdı... Ankaralı okuruna ulaştı... Bunlar kaynar suyun içinde kaldı. Hepsi haşlandı...

Peki ama neden kırgınım Ankara'ya... bunlar edebiyatın sözcüsü değil. Öyle olsa bile haşlanmış hepsi... Şimdi düşünüyorum. Belki kırgınlık değil benim duygum. Tam adlandıramıyorum... **İnsancıl** temiz bir etkinlik... aydınlık bir etkinlik... Neden karartmak istediler bu aydınlığı... Hani ben onların "Cengiz abi"leriydim. Kırgınlık değil... adlandıramadığım daha kapsamlı bir duygu bu. Düşünün, bir ara **İnsancıl**'ı Ankara'ya göndermemeyi düşündüm.

Nasıl bir duygu acaba... Yıllar önce... çocukluğum... Arkadaşlarla para topladık... aylarca biriktirdik harçlıklarımızı futbol topu aldık. Sonra günlerce hazırlandık... gömleklerimizi boyadık... Onbirerlerden yirmi iki kişi futbol maçı için sahaya indik... Aylarca süren sevincimiz... beklentimiz bir dakikada bitti. İlk vuruşta top patladı... paramparça oldu.

Ankara böyle oldu... İnsani mücadele sürecinde yıllarca özene bezene koruduğum dostluklar bitti... Ankara da top patladı... Bilmiyordum, meğerse dikişleri sağlam değilmiş onların... insan için deyince hepsi parçalandı...

Onların parçalanmalarına üzülür... üzülür... sonra unutabiiirdim. Ama susmadılar. Hem fiskosculuğa... yeraltında... hem bana iyi niyet gösterisine... yerüstünde devam ettiler...

Parçalandınız... susun işte. Susun da eski güzel günlerin anısı yaşasın içimde... kalsın güzellik... Gönlümün kıyısında o güzellikle anayım sizi... Bilirim, anlarım zordur yol arkadaşlığı... Ama onca yol yürüdük... azçok önemli değil... Sofra başında bir ekmeği bölüştüğümüz günler olmadı mı... Kendinize saygınız yok mu... Yürüdüğünüz onca yola... bölüştüğümüz ekmeğe niçin... nasıl çemkirdiniz. Oysa ben, bir sofrada uzattığınız tuzluğun güzelliğine varana kadar bütün güzellikleri korumaya hazırdım.

GELİP GEÇEN

Gelip geçse de
yaşanan acıların zamanı
bilirim yiğidim
izi kalır yürekte.

Sessizce anımsanır bir gün
dudakta hafif bir gülümsemeyle
anlamı nedir, diye sorduklarında
gelip geçen ömrünün.

7.1.1989
Cengiz DOĞU

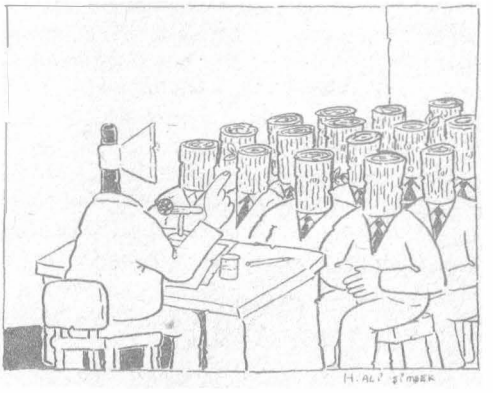

Sizler hepsini unuttunuz. Fiskoslukla yıktınız güzellikleri... Peki ama siz nasıl oluyor da şiir yazıyorsunuz... öykü yazıyorsunuz. Güzellikleri yıkan biri sanatçı olabilir mi... kandırıcılık değil mi bu.

Nettiniz içtenliğinizi... Niçin... nasıl bir çürüntünün baskısında sahteliğe başkalaştınız.

Ankara'ya indiğimde hep o ezinti... adını tam koyamadığım... kelime bulamadığım... kırgınlık dediğim... Yeraltı fiskosculari... güzellik kırıcıları... gökyüzüne bakmayanlar... Öyle der şair Nihat Ateş bir şiirinde "oysa başını/gökyüzüne kaldırabilirdin" Belki bu... onların evreni bulutsuz... yıldızsız sanmaları... gökten gelen ışığa gözlerini kapamaları... Kasırga... çölden gelen... kızgın kumlu... iç dünyamı dağlayan... benim adına ezinti ya da kırgınlık dediğim duygu.

5 Kasım Perşembe

Bu gece Ankara'ya hareket ediyorum... Niye gidiyorum Ankara'ya. 6 kasımda **Sosyalist Türkiye Partisi** kurulacak. Bu partinin kurucularından biriyim. Onun için gidiyorum Ankara'ya.

Yolarkadaşlarım bilir. Ben bugüne kadar **Türkiye Yazarlar Sendikası** dışında tek bir örgüte girmedim. Vıdı vıdı yaptılar... vıdı vıdı yapacaklarını biliyordum da ondan. Köstebeğin gözünü tartıştılar. Köstebeğin gözü var mı yok mu diye çekişip durdular, "en birinci solcu benim" diye Ama köstebeğe bakmadılar... "bir köstebek bulalım şunun gözüne bakalım" demediler.

Sevmem vıdı vıdıyı...

Partileşme hareketini bugüne kadar getiren arkadaşlarım vıdı vıdıcı değil. Vıdı vıdıcı olmadıkları için... işte bu nedenle **Sosyalist Türkiye Partisi**'ndeyim.

İkinci neden şu. Partiyi oluşturan temel kadro, genç... diri... pırıl pırıl insanlar. Bu kaçgun döneminde, genç insanların güzel dünya düşünden milimetrik ödün vermeden bugüne gelmeleri etkiledi beni. Partide kurucu üye olma önerisini onurla kabul ettim.

Üçüncü neden. Partiyi oluşturan kadroda iskemle kavgası görmedim.

Parti için yola çıkışta... Hazırlık konferasında şöyle dedim. "İnsanın insanı ezmediği sosyalist sisteme inanıyorum. İnsanın sosyalizmde kurtulacağına inanıyorum. Ben bu umudu çok uzun süre tek başıma içimde götürdüm. Bu umudumu burda sizle paylaşmak, buna katkıda bulunmak, bu umudu yeşertmek istiyorum. Ama köstebeğin gözünü tartışırsak... aşureye nar konur konmızmayı tartışırsak ben o uzak yola tek başıma devam ederim."

Bu işin bir yanı... öbür yanına gelince... Ben sanatın metalaşmasına karşıyım. Bu ülkede sanat tek başına metalaşmaz. Her alanda bir metalaşma başlar... sanat da metalaşır.

Şimdi n'oluyor. Ben metalaşmaya karşıyım. Ama sanatı da metalaştıran o bütün var ya... işte o bütünü oluşturan ilişkileri yeniden üreten de metalaşmaya karşı

İnsanın yabancılaşmasına karşıyım. İnsanın yabancılaşmasını pekiştiren de yabancılaşmaya karşı.

Ben insanlık diyorum. Bir bakıyorum insaniliği yerle bir eden de "insani söylevler" çekiyor.

Bu durumuyla televizyon insanımızı yanlışa götürüyor diyorum. Aynen böyle diyen biri, bakıyorum yanlışı pekiştirici dizilerin senaryosunu yazıyor.

Şunu söylemeliyim. Son derece önemli kavramların pazara sürüldüğünü... o kavramların bile metalaştırıldığını gördüm. Oysa ben bunları insan bilinçlensin diye sürekli gündemde tuttum. Pazara sürülsün... metalaşsın... alıcı bulsun diye değil. Ama birtakım kişiler, hızla bu kavramları pazara sürdü. Pazarın kirli sularında bu kavramlarla oynadı. Karmaşa yarattı. İnsanın bilincini bulandırdı.

İnsan, testiyi kıran kim, suyu bulandıran kim göremedi.

Bir kez daha netleşmek gerekiyor. İnsansız sistem... metalaşma... yabancılaşma kapitalist ilişkilerin zorunlu sonucu. Bundan ötürü kapitalist ilişkilerin dönüştürülmesi gerekir.

İşte şimdi partiyle bu ilişkilerin dönüştürülmesi mücadelesine başlıyorum... milimetrik...

Herkes bilsin. Ben testi kırıcı değilim.

Hissediyorum... seziyorum, güzel bir yoldayız. Güzel

IRAKLIK

-bir fotoğraf için yazılmıştır-

tek bir ağacın yalnızlığına
yaslarken kendi yalnızlığını
ve gözlerin maviye çalarken
burda
kaçkar yakınlarında
düşler yağmura çalıyor
bulutlar perdeliyor gözlerimi

Sabri ÖZDEMİR

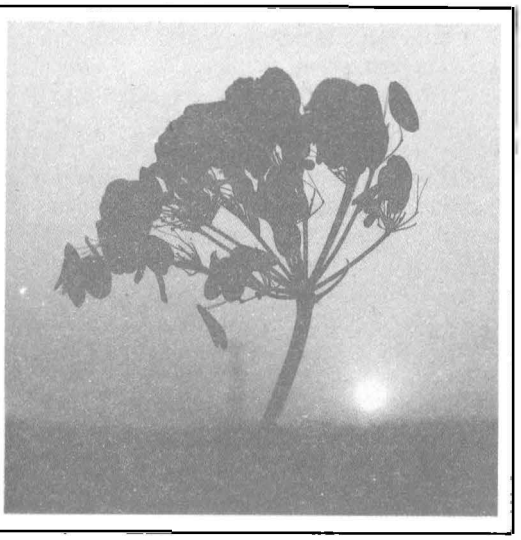

İsa Çelik

bir dünya... insani bir dünya kurmak için yürüyoruz... elele... heyecanlı titreşimlerimizi hissederek... insan için.

6 Kasım Cuma

Ankara... gece... bir otel odası... tam karşımda bir ayna... kendime baka baka yazıyorum.

Ankara'ya Anadolu Ekspresi'nin kuşetli bölümünde geldik... Kuşetli... otuz yıl geçti kuşetliye binmeyeli... Gece yarısından sonra üst sırada yatarken... uyumadan önce annemi düşündüm. Kuşetliye binerdik hep... O zamanlar yastık vardı kuşetlide. Şimdi kaldırmışlar. Pardösümü yastık yaptım... Tirenin güzel salıntısında uyumuşum.

Sabah Ankara... Arkadaşlarla doğru parti binasına... Bir sürü kağıt imzaladık... Saat 11.00 dolaylarında partinin kuruluşu alkışlarla duyuruldu... Sevindik... birbirimizi kutladık...

Bir köşeye oturdum. Bürüm bürüm bir duyguyla... sevinç... heyecan... özlem... kavuşma... yol arkadaşlarıma baktım... tek tek. İnsanın binlerce yıllık birikiminin bilinçlerde yüze vuran aydınlığını gördüm... özveriyi... duyarlığı... sorumluluğu gördüm.

Uzaklardan... çok uzaklardan, binlerce yıl öteden gelen... insanın, insanca yaşama özleminin yarattığı bir fırtınayla kabardı iç dünyam.

Gözlerim doldu.

Kimsenin kimseyi horlamadığı... ezmediği... güzel aşkların yaratıldığı... sistemin etkisiyle oluşmuş kof gururla aşkların yerlebir edilmediği... güzel bir dünya için yola çıkan yol arkadaşları. Hepsinin gözlerinde... yüz çizgilerinde o sesi duydum.

Ses... Şöyle demiştim bir yazımda. Büyük bir yangınla yaşıyorum. İnsani dünyayı gösteren ateşin o güzel sesini duyuyorum.

Bir zamanlar özlemle beklediğim o sesi... sesini arkadaşlarımın adım atışlarında... ellerinde... gözlerinde... yüz çizgilerinde gördüm.

Hissediyorum. Temiz... aydınlık insanların tutuşturduğu bu ateş, insani hayatı engelleyen bütün engelleri geçecek... hiç sönmeden. Kaçgun dönemi bitecek. İnsani... güzel bir dünya kurulacak.

Kalıcı... köklü sevgilerle... dokstluklarla... aşklarla insan mutlu olacak... hayatın her milimetresi doyumsuz tat verecek insana...

Böyle düşündüm de gözlerim doldu

Saat 16.00 dolaylarında dışarı çıktım. Kızılay'da yürüyorum... Soğuk... Bir otel arıyorum. Bir arkadaşın evinde kalmam için ısrar edildi ama, ben istemedim. Bunu zor anlatıyorum. İnsanı rahatsız etmekten çekinirim hep. Bundan ötürü eş dost evinde kalmam pek. Annemin etkisi. "Hiçbir zaman hiç kimseyi rahatsız etmeyeceksin" telkiniyle büyüdüm.

Peki, evinde kaldığım... yan gelip oturduğum... yan gelip oturmayı pek severim... dostlarım yok mu. Var. Kimseyi rahatsız etmeyeceğime kendim inanırsam o evde kalırım. Bunun için "Rahatsız olmayız" sözleri doyurucu değil benim için. Bütün bunların ötesinde, ses kısıklığından ötürü içmem gereken bir sürü ilaç var. Bu durumda nereye gitsem yük olurum. Gerçekçi olmak gerekiyor. Kimin evinde, saat 17.00'de "Yatmak istiyorum" diyebilirim... kimin evinde, ılık su... ılık çay isteyebilirim... kaynar suya damlatıp soluduğum o pis kokulu ilaçla kimin evinin havasını bozabilirim. Hiç kimsenin... Bunun için otele yerleştim. Soyunup döküdüm... yattım... hemen uyumuşum. Saat 19.00 dolayında uyandım. Baktım... iyi hissediyorum kendimi. Giyindim... çıktım dolaştım Kızılay'da... Bir lokantada yemek yedim... bir manavdan biraz meyva aldım... döndüm otele.

Şimdi sana yazıyorum sevgideğer okurum... Az önce oda servisinden ılık çay... ılık su... bir de boş kap sitedim. Getirdiler hemen.

Bütün bunlar kapitalizmin insanlık dışı bir sistem olduğunu göstermiyor mu. İnsani değerler yerlebir edildi. Tanıdık evinde ılık su istemekten çekinir oldum. "Hastaysa evinde otursun... " ya da "Otel mi burası... otele gitsin efendim..." demesinden ürktüm.

Sorunu abartıyor muyum. Hayır. Şunu biliyorum. Bir tanıdığın evine gitsem bütün bunlar olur... ılık su...ılık

çay... pis kokuya dayanma... şu... bu. Beni memnun etmek... beni rahatlatmak için yapılır bütün bunlar... Otelde oda servisi bu amaç için çalışıyor... beni memnun etmek... beni rahatlatmak için. Fark ne. Hiçbir fark yok. Çünkü hem evde... hem otelde insani özün içinden çıkmıyor bütün bunlar. Bundan ötürü kişiye özel davranışlar oluyor. Evde... Cengiz Gündoğdu memnun edilmek isteniyor... bir insan değil. Otelde de bu, biçim değiştiriyor, parası olan memnun ediliyor. Ama hem evde... hem otelde insanı... bir insanı memnun etme düşüncesi yok.

İnsani davranışın temel noktası kişiye özel olmayışıdır. Kapitalizm, kapitalist hayal, bunu unutturdu bize. Kapitalist hayatın içinde kişiye özel yaşıyoruz... kişiye özel davranıyoruz. Sözgelimi, güzel yemekleri konuklara yaparız. Evde yemeğin çeşidine göre tabak değiştirmeyen hanım, konuk gelince boyuna tabak değiştirir... bu iş için komşudan ödünç tabak bile alır. Konuklara kibar davranan o bayanlar... o baylar, konuk gider gitmez kabanın kabası oluverir.

Bilirim bütün bunları... Kişiye özel davranış rahatsız eder beni. Bu yüzden oteldeyim. Rahatım. Benim rahatlığım tanıdıklarımı rahatsız etsin. Eski tanıdıklarımı... Bunu istiyorum.

7 Kasım Cumartesi

Sabah... otel... Güzel bir kahvaltıdan sonra yazıyorum. Kar taneleri uçuşuyor... Nasıl istiyorsam öyle hazırlandı kahvaltı. Derdimi anlatamam diye korktum önce... birdenbire sesim gidiyor da ondan. Konuşurken tık diye, sözün yarısında kesiliyor sesim. Hık mık... ses yok. Neyse... kahvaltıda öyle olmadı. Ne istediysem anlatabildim. Odada aynanın karşısında deneme yaptım zaten.

Az sonra otelden ayrılıyorum. Uçuşan kar taneceklerini görünce sevinemedim. Kış mevsiminin o ağır koşulları geldi aklıma. Yakacak... giyim kuşam sorunu... şunlar bunlar.

Kar tanecikleri görünce sevinememek... bir duygunun eksilmesi... Bu acıyı hissediyorum şimdi. Yakacak... giyim kuşam düşüncesi bir sevinci yerlebir etti.

Hep böyle olur. Tam sevineceğim... ordan burdan sistemin çürümüş bir kolu uzanır, alır sevinci yere vurur... tuznan buz eder.

Bu sistem, insandan neyi aldıysa... tek tek hepsini geri vermeli, verilecek. Kar yağınca bütün insanların sevineceği bir sistem kurmalı... kurulacak.

Uçuşan kar tanelerine bakarken bunları düşündüm.

9 Kasım Pazartesi

Kış geldi... Gecenin ileri bir saatinde yazıyorum. Soba yanıyor... Pek sevdiğim o ses... sobanın üstünde çaydanlıkta kaynayan su sesi.

Bugün Esenköy'den Kemal Küçük aramış... Beni de sormuş... Esenköy'ü düşünüyorum şimdi... yaz günlerinde... balkonda içtiğim rakıları... karşıda Sevgili Ceviz Ağacı'nı... Girip görsem... yapraksızdır şimdi. Olsun. Sevgili Ceviz Ağacı'nı her durumda sevdim ben.

Pazar günü Yalova'dayım... Öykülerim okunacak... ondan sonra konuşacağım... Yarın hekime gideceğim. Bakalım ne diyecek hekim. Konuşma der o... Bunun için pazar günü Yalova'da konuşacağımı söylemeyeceğim... Bu pazardan sonra kasımın sonuna kadar konfrenslarım var. Onları da bilmeyecek hekim. Bilmez... hissetmez yüzlerce insanın aylardır beni beklediğini... benim oralarda yaşadığımı... insanla soluk alıp verdiğimi...

Gece ilerliyor... sobanın üstünde çaydanlıkta su kaynıyor... az önce gökyüzüne baktım... yıldızlara... Geceyi düşündüm sonra. **Bir Gece** adlı şiirinde söyle der Cemile Çakır "bir gece birdenbire patlar içimdeki sağanak / ıslanırım saçak altına sığınan kuşlarla / saçların ıslanır, yüreğim ıslanır / bir el ararım sıcak bir bakış / yorgun ağaçlar gibi geceye yaslanırım"

Dün telefonda bir hanım yazar "Siz kuvvetlisiniz Cengiz Bey, atlatırsınız bu hastalığı da" dedi. Öyle miyim... bilmem... nice sağanaklardan... nice ıslanmalardan... nice insan arayışından sonra... yorgun bir ağaç oldum belki... Cemile Çakır'ın dediği... geceye yaslanan yorgun ağaç... Bir kasırga gelecek... tırıl köküm dayanamayacak... devrileceğim paldır küldür...

Pazar günü **TÜYAP**'ta dolaşırken birine rastladım... rahatsızlığımı duymuş. "Biz sizle barışmak istiyoruz" dedi. "Hayır" dedim. "Ben insan için temiz bir mücadele verdim. Sizler bu yüzden bana teşekkür etmelisiniz. Değil yazılarımda... konferanslarımda tek bir kelimemde bile hile yok. Bunu bile bile üzdünüz beni. Sizleri... beni üzenleri asla bağışlamıyacağım. "Durdu... hık mık... Güldüm" Daha tepenizdeyim... tepenizdeyim yıldırımlarımla" dedim.

Sonra kızımla... Zeynep'le dolaştık Fuarda. Her gören Zeynep'i beğendi... Güzelliğini övdü Zeynep'in... Zeynep genç kız oldu... serpildi... Övgülerden sonra "N'olacak bu işler Zeynep" dedim. "Aman baba" dedi güzelliğinin övüncüyle... Anneme benziyor... gitgide güzelleşiyor Zeynep... Ama annem takı kullanmazdı... Zeynep, on parmağında on yüzüklü... uzun saçlarını savura savura dolaşıyor...

10 Kasım Salı

Bugün yine hekime gittim. İyileşiyormuşum. Ama taksit taksit. Geçen hafta yüzde kırk iyileşmiştim... bu hafta yüzde yetmiş. "İyi artık gelmeyeyim" deyince "Yo, haftaya gelin... siz gerçekçisiniz kanser endişem devam ediyor" dedi Gülmem tuttu... "Peki geleyim de kanser endişesinden kurtulun" dedim. Sonra düştüm yola. Soğuk. Pardösüme sarındım. Hürriyet gazetesinin ikinci sayfasındaki başlığı düşündüm. Başlık şöyle. "Polis, kitap Fuarını bastı."

Sen, özene bezene kitap yayınlarsın. Birileri yerlebir eder özendiğini... Hep böyle... her alanda... Bir dostluk... bir sevgi... bir aşk... sen özenirsin... emek verirsin. Dost belledığin dostluğu... sevgili belledığin aşkı yerlebir eder.

Hekim "Hiç üzülmeyeceksiniz... hiç sinirlenmeyeceksiniz" diyor. Habire, "Peki" diyorum "hiç sinirlenmeyeceğim... hiç üzülmeyeceğim."

Pardösüme sarılı yürüyorum... cinayetler... baskınlar... yerlebir edilen insani değerlerin içinden yürüyorum... emeğin güneşine... yol arkadaşlarımla. İnsani bir dünyaya... güzel dostlukların... güzel aşkların yaşandığı... Bu düş için mücadele ediyorum... Bu düşle yaşıyorum.

Bu düşü engelleyenlere kızıyorum... sinirleniyorum... üzülüyorum.

Kızdığım... sinirlendiğim... üzüldüğüm için seviniyorum... çok...

11 Kasım Çarşamba

Bugün bir dergi getirdiler. **Deli. Deli**'de benim için şöyle yazıyor star sistemi yazarlarından Hulki Aktunç. "Aylık dergileri açtım. Baktım, birisinde "geçersiz" ilan edilmişmişim. Ne güzel. Yaşamakta ve yazmaktayım demek ki. Dergiyi biraz karıştırdım; meğer bu derginin baş yazarına herkes haksızlık etmiş, star olacak nitelik ve eğilimi taşıdığı besbelli. Üzüldüm."

Hep söylerim. Yanlış bilinç dünyayı ters algılar. Bakın nasıl. Hulki Aktuç, beni başyazar sanıyor. Ben başyazar değilim. Hulki Aktunç, benim haksızlıktan yakındığımı sanıyor. Hayır. Ben hiç haksızlığa uğramadım. Bunu hiç düşünmedim. Böyle düşünebilmem için sisteme kalemimle "hizmet" vermem... bu "hizmet" karşılığı hakkımı istemem gerekir. Sisteme "hizmet" etmiyorum..." "hizmet" etmediğim bir sistemden nasıl olur da hak talebim olabilir.

Hulki Aktunç benim star olmak istediğimi. " bu nitelik ve eğilimi taşıdığımı söylüyor "bu nitelik ve eğilim"i "taşımama" karşın star olamadığımı sanıyor Ters algılama... yanlış bilinç yüzünden. Ben starım Hulki Aktunç. Ama sistemin starlarını açımlayan... sistemin starlarını kırbaçlayan bir star... sencileyenleri...

Hulki Aktunç "yaşamakta ve yazmaktayım" diyor Sorun tam burda işte. Nasıl "yaşamakta ve yazmakta"sın. Bak ne diyor Brecht "Nasıl yaşar insan? Hiç yılmadan/ Ezmekten, saldırmaktan, soymaktan bıkmadan/Böyle yaşar insan insanlıktan/Çıkmaktan hiç utanmadan/ Boşuna kasılmayız baylar!/Kötülüğünüze bakmadan."

Üzüldüm diyorsun. Hayır. Sen üzülemezsin. Çünkü bilmiyorsun üzülmeyi. Sana üzülmeyi öğretmek gerekiyor. "Yazmakta"dayı da bilmiyorsun. "Yazmakta"yı bilsen "nitelik ve eğilim taşıdığı" demezsin. Burda "ve" ile "taşımayı" yanlış kullanıyorsun. İnsan nitelikli eğilimi taşımaz. İşte hep bunu soruyorum. Sencileyin kişiler, bu berbat dille nasıl... nasıl yazar oluyorsunuz.

Ama insan öğrenir. İnsancıl'da yeni başlayanlar için "yazı yazma kursu" açacağım yakında. Sen de katıl, "Yazmakta"yı öğren.

İşin güzel yanı ne biliyor musun Aktunç, **İnsancıl**'ın senin için geçersiz tanısını doğruluyorsun. Sen, herkesin seni övmesini... sencileyin düşünmesini istiyorsun. Herkes sencileyin düşünecek... bu hep böyle sürüp gidecek sanıyorsun. Bu yüzden **Deli** okurları okumasın diye **İnsancıl** demiyorsun. İnsancıl okunmayacak... Cengiz Gündoğdu okunmayacak... Cengiz Gündoğdu okunmayacak seni eleştirdiğimiz için. Bu hep böyle sürecek sanıyorsun. İşte bundan ötürü geçersizin sen.

13 Kasım Cuma

Sabah kalktım baktım... yağmur... Hızla kahvaltı... giyindim kuşandım girdim yağmura... Islana ıslana yağmurun içinde dolaştım.

Pazar günü Yalova'ya gidiyorum. Haftalar sonra ilk kez insanın önüne çıkıyorum, konuşmak için... sesim... konuşma gücüm en etkili silahım... tutukluk yaptı... Üzülüyorum... canım sıkılıyor.

22 Kasım Pazar

Kocaman mehtaplı bir gecede yazıyorum... **Yalova Halkevi**'nin bana verdiği teşekkür belgesine bakıyorum ezgin ezgin... İnsani mücadeleye katkın içim verildi o belge.

Başarıyı... sevinci burjuva kanallarında aramadım hiçbir gün. Uzak durdum burjuvanın sahte dünyasından... Sahte dünyada insanı çelmeye çelmeye yürüyen yazarlardan... şairlerden... bestecilerden... sahte dünyanın kurumlarından... övgü, sevgi istemedim... beklemedim. Onlar da tarn hakettiğimi verdi bana... sövgü... alay... küçümseme... yoksayma. Bütün bunlara karşın gerilemedim. Sahte dünyayla... o sahte dünyayı üretenlerle mücadele ettim. Yirmibeş yıl sürdü mücadele... Bu mücadelede birçok hain tanıdım... birçok ödlek... yıldız söndürücüsü... ama ben inatla yürüdüm insana doğru... insan için... yol arkadaşlarımla... Sonra **Yalova Halkevi...** bir akşam üstü... 22 Kasım pazar günü bu yürüyüşü belgeledi. İnsan, insanla buluştu...

Yalova'ya bazı yol arkadaşlarımla gittim... Güzel karşılandık... güzel ağırlandık... **Derisini Taşıyan Adam** adlı öykümü yazdığım çay bahçesine gittik... Ondan sonra Halkevi'ne... Öyküler okundu, tartışma başladı.. Bir ara sesim gidecek diye ürktüm... Gitmedi... gitmedi ama ses, eski ses değil... Arada bir elimden kaçıyor... Yine de iyiydim. Bir hanım kitap imzalatırken" Söylemişlerdi de inanmamıştım. Ama gözlerimle gördüm... yaşadım... yıldırımlar indirdiniz başımızda" dedi... Beni sevmediğini hissettiğim biri de "Tartışma başlayınca... insanlar şaşırınca gözleriniz parlıyor" dedi.

Beni sevmiyor sevilmiyorum diye üzülüyor muyum. Hayır. Bunu da sordular. Neden sizi sevmemizi istemiyorsunuz dendi. "Türkiye'de insan sevmesini... sevilmesini bilmiyor da ondan" dedim. Sevgi dendi mi eleştiri kalkıyor. Sözgelimi birini seviyorsun, tamam... baş sallayıcı biri olacaksın. Ne kadar çok baş sallarsan... o kadar çok sevmiş sayılıyorsun.

"Sizlere göre" dedim "sevgi eleştirisiz olmalı. Ama ben sevdiğimi de eleştiririm. Siz o zaman nasıl olsa bizi sevmiyor... sevse eleştirmez diyeceksiniz... iyisi mi hiç sevmeyelim birbirimizi daha iyi"

Bütün bunlardan sonra o belge verildi. Şimdi kocaman mehtaplı bir gecede belgeye bakıyorum ezgin ezgin. Annemi düşünüyorum. Ezginliğim ondan. "İnsana ekmek borcunu unutma. İnsanı çemkirme, oğulcuğum" derdi... İnsana ekmek borcumu unutmadım... insana çemkirmedim.

Bir yazımda söylemiştim. Anneler hiç ölmemeli... anne hep yaşamalı. Dizdize oturmalı anneyle. Anlatmalı. Dinler anne... hiç yüksünmeden dinler. Önce tatsızlıkları... kaçgun dönemi kaçkınlarını... Sonra güzellikleri... belgeyi... sonra karanfili... kırmızı.

Yalova'da bir hanım. Kalabalığı yara yara geldi. "Bu tek karanfili size getirdim" dedi.

Kocaman mehtaplı gecede... karanfil... kırmızı... Ezgin ezgin bakıyorum karanfile... Kırgın bir yalnızlıkla saklanacağın geceye bir insan girer. "Bu tek karanfili size getirdim" der.

Geceyi kırmızı karanfille aydınlatan insan... sağol sen...

KİTAP

Halk Ve Sosyalizm İçin Kültür Ve Edebiyat
Asım Bezirci
Yön Yayıncılık, 2. Baskı, 240 sy.

Birinci baskısı 1979 yılında yayımlanan kitabın genişletilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş baskısı. Asım Bezirci bu kitabında halkla bütünleşme ve halk kültürü, toplumsal sınıflar, sosyalist gerçeklik, popülizm, popülerlik, propaganda, güncellik, çağdaşlık, ilericilik, tutuculuk, faşizm, barış, hümanizm, sosyalizm vb. sorunlar üzerinde duruyor.

Brecht'in Lai-tu'su
Rut Berlau'dan Anılar (Derleyen: Hans Bunge)
İnter Yayınları, 1989, 1. Baskı, 310 sy.

Brecht'in çalışma arkadaşı ve sevgilisi Ruth Berlu'nun çeşitli dönemlerde aldığı notlardan ve Hans Burge'nin 1959 yılında Berlau ile konuşmalarından oluşan bu kitapta Brecht'in bir başka yönü gündeme getiriliyor. Bu anılar ve notlarda Brecht'in Berlau ile ilişkisiyle birlikte çalışma yöntemlerinin bazı yönlerini, üstünlüklerini ve zaaflarını gösterir bize.

Vedat Günyol
Güne Doğarken
Cem Yayınları, 1. Baskı, 1992, 144 sy.

"Güne doğmak, aydınlığa, ışığa kavuşmaktır kısacası. İnsan yaşamı, akla kara, ışıkla karanlık karşıtlığının, çatışmasının, bir özeti değil mi?" "Güne doğmak, ışığa, aydınlığa, bilince adım atmaktır. Dünyanın en paha biçilmez nimeti bu değil mi? Karanlıktan aydınlığa çıkmak."

Hegnar Çeşmesi (Roman)
Mıgırdıç Armen
Belge Yayınları, 1992, 1. Baskı, 168 sy.
Türkçesi: Hasan Polat

Şimdi tarihe karışmış Sovyet Ermenistan'ından Türkçe'ye çevrilmiş ilk kitap, Mıgırdıç Armen'in Hegnar Çeşmesi romanı.

"-İnsanlarla beraber ölüp gitmeyen bir şey olmalı insanın içinde, insan öldükten sonra bu şey dünyada kalıyor. Bunun adına ister ruh deyin ister soluk. İşte benim kurtarmak istediğim şey bu; bu çeşmeyi bu yüzden dikiyorum.

Yıllarca kullanılan "ruh" kelimesi yerine çeşmenin üzerine "eser" kelimesini kazıdı.

Suskun Sesler
(Romen Kadın Ozanlar)
Türkçesi: Kemal Özer - Ergin Koparan
Yordam Yayıncılık, 1. Baskı, 1992, 112 sy.

On yedi Romen kadın şairin şiirlerinin toplandığı bu kitapta suskun ama susturulamayan yüreklerin şiirleri toplanmış.

"girmiştim bir zamanlar / bir aşk evine / ve bırakıp gitmiştim orayı / anlayışsızlık yüzünden / nefret ederek uzun sokaktan da / yıldızsız gökten de / sonra ilk taş düşüverdi / yüreğime / yapı bitti şimdi / Soluk alıp verilmiyor içimde"

Atasözlerimiz
Yusuf Çotuksöken
Özgül Yayınları, 5. Baskı, 1992, 256 sy.

Yusuf Çotuksöken'in ortaöğrenime kaynak kitap niteliğindeki bu kitabında atasözleri ile ilgili genel bilgiler, 1500 dolayısında atasözünün açıklaması ve atasözlerinin nasıl açıklanacağı konusunda değişik yöntem önerileri yer almaktadır.

Ansızın Güz (Şiirler)
Bedrettin Aykın
Broy Yayınları, 1. Baskı, 1992, 80 sy.

"Biliyorum bir gün / Senin de kuşların konacak / dilin çiçekli dallarına / Kendi türkünü söyleyeceksin / Yanımda cıvıltılı coşkun / Sesin karışacak sesime / Ölüm hiç uğramayacak evimize"

Ansızın Güz, Aykın'ın dördüncü şiir kitabı.

Kapılar (Şiirler)
Neşe Yaşın
Cem Yayınları, 1. Baskı, 1992, 80 sy.

"Kapılar çalınırdı / ve kadınlar açardı kapıları / geçip giderdi hayat / her gün tozu alınarak ve parlatılarak..."

Şiirlerini bu güne değin çeşitli dergilerde yayımlayan Neşe Yaşın'ın Kapılar üçüncü şiir kitabı. Sümbül ve Nergis, Savaşları Göz Yaşları'ndan sonra Kapılar, bir anlamda şairin, Yaşın'ın yepyepi bir yüzü, on iki yıllık şiir birikimi.

Altın ve Gölgesi
Jorge Luis Borges
Çeviri: Selahattin Özpalabıyıklılar
Sel Yayıncılık, 1992, 1. Basım, 96 Sayfa

"Mermer düşen/yağmur hüzündür; hüzündür / toprak olmak. / İnsanın, düşün, şafağının / parçası olmamak hüzün"

"Gerçek bir şair için varoluşun her anı, her eylem özünde öyle olduğu için, şiirsel olmalıdır." diyor şair önsözde. "Edebiyat şiirden yola çıkar, ve düzyazının imkanlarına varması yüzyıllar alabilir.(...) Söz başlangıçta büyülü bir simgeydi herhalde, zamanın tefeciliği yiyip bitirmişti onu. Şairin misyonu söze ilkel ve şimdi gizli olan gücünü, hiç değilse kısmen geri vermek olmalıdır"

Cemile ÇAKIR

Hedefimiz Daha İleriye

Türk çiftçisinin güveniyle güçlenen
ŞEKERBANK daha ileriye, daha yeniye
ulaşmanın gururunu taşıyor.

İstikrarlı yönetim,
sürekli yükselen başarı grafiği...

ŞEKERBANK

"Doğru Banka"